

---

5. SEIMAS

5.1. SEIMAS KAIP TAUTOS ATSTOVYBĖ

Seimas – Tautos atstovybė

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas

Pagal Konstituciją tik Seimas yra Tautos atstovybė (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas). Seimas – tai valstybės valdžios institucija, vykdanči įstatymų leidžiamąją valdžią. Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė prigimtis lemia jo ypatingą vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei kompetenciją.

Seimas – Tautos atstovybė (Konstitucijos 2, 4 straipsniai, 55 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas

Konstitucijos 2 straipsnyje nustatyta, kad suverenitetas priklauso Tautai. Konstitucijos 4 straipsnyje įtvirtinta, kad aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per savo demokratiškai išrinktus atstovus. Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Seimo nariai yra Tautos atstovai. Taigi pagal Konstituciją tik Seimas yra Tautos atstovybė, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią. Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją negali būti ir nėra priešpriešos tarp aukščiausios suverenios galios, kurią Tauta vykdo tiesiogiai, ir aukščiausios suverenios galios, kurią Tauta vykdo per savo demokratiškai išrinktus atstovus – Seimo narius. Taigi pagal Konstituciją negali būti ir nėra priešpriešos tarp Tautos ir jos atstovybės – Seimo: Seimas įgyvendina tuos įgaliojimus, kuriuos jam Tauta nustatė savo priimtoje Konstitucijoje.

Seimas – Tautos atstovybė ir jo funkcijos

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Pagal Konstituciją tik Seimas yra Tautos atstovybė. Seimas, kaip Tautos atstovybė, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią, veikia pagal Konstitucijoje jam Tautos nustatytus įgaliojimus.

Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė prigimtis lemia jo ypatingą vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei įgaliojimus, būtinus Seimo funkcijoms vykdyti. Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikinės demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: Seimas leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija) ir kt. (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

5.2. SEIMO FUNKCIJOS IR ĮGALIOJIMAI

5.2.1. Bendrosios nuostatos

Seimo galias riboja Konstitucija (Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas

Valstybinės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje

nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Tai reiškia, kad Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Konstitucija. Seimo teisė priimti, pakeisti, papildyti bei pripažinti netekusiais galios įstatymus ir kitus teisės aktus yra neginčytina, tačiau tai jis gali įgyvendinti laikydamasis Konstitucijoje nustatytos tvarkos ir teisės aktų suderinamumo principų. Taigi Seimas, įstatymu sureguliuodamas atitinkamus santykius, negali pažeisti Konstitucijos principų ir normų.

Seimą saisto jo paties priimti įstatymai

Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas

<...> Seimą saisto ne tik Konstitucija, bet ir jo paties priimti įstatymai. Pagal Konstituciją įstatymais gali būti nustatytas teisinis reguliavimas, apibrėžiantis Seimo įgaliojimų vykdymą ir taip apribojantis Seimą, tačiau Seimas nėra visiškai laisvas įstatymais nustatyti sau bet kokius apribojimus: įstatymais suvaržydamas save Seimas negali pažeisti Konstitucijos.

Seimo funkcijos ir įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas

Seimo konstituciniai įgaliojimai yra įtvirtinti Konstitucijos 67 straipsnyje. Šiame straipsnyje nustatyta, kad Seimas: svarsto ir priima Konstitucijos pataisas (1 punktas); leidžia įstatymus (2 punktas); priima nutarimus dėl referendumų (3 punktas); skiria Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus (4 punktas); steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus (5 punktas); pritaria ar nepitaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai (6 punktas); svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti (7 punktas); Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas (8 punktas); prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru (9 punktas); skiria Konstitucinio Teismo teisėjus, Aukščiausiojo Teismo teisėjus bei šių teismų pirmininkus (10 punktas); skiria ir atleidžia valstybės kontrolierių, Lietuvos banko valdybos pirmininką (11 punktas); skiria savivaldybių tarybų rinkimus (12 punktas); sudaro Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keičia jos sudėtį (13 punktas); tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (14 punktas); nustato valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus (15 punktas); ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, svarsto kitus užsienio politikos klausimus (16 punktas); nustato Respublikos administracinę suskirstymą (17 punktas); steigia Lietuvos Respublikos valstybinius apdovanojimus (18 punktas); leidžia amnestijos aktus (19 punktas); įveda tiesioginį valdymą, karo ir nepaprastąją padėtį, skelbia mobilizaciją ir priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas (20 punktas).

Pabrėžtina, kad Konstitucijos 67 straipsnyje įtvirtintų Seimo konstitucinių įgaliojimų sąrašas nėra baigtinis. Viena vertus, įvairūs Seimo įgaliojimai yra įtvirtinti ir kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse). Antai Konstitucijos 74 straipsnyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentą, Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėjus, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus, Seimo narius, šiuurškčiai pažeidusius Konstituciją arba sulaužiusius priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali pašalinti iš užimamų pareigų ar panaikinti Seimo nario mandatą; tai atliekama apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas. Konstitucijos 75 straipsnyje nustatyta, kad Seimo skirti ar rinkti pareigūnai, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma pareiškia jais nepasitikėjimą. Pagal Konstitucijos 106 straipsnį

Seimas turi teisę nutarimu kreiptis į Konstitucinį Teismą ir prašyti ištirti, ar Konstitucijos 102 straipsnyje nurodyti teisės aktai neprieštarauja Konstitucijai (poįstatyminiai aktai – Konstitucijai ir įstatymams), taip pat prašyti Konstitucinio Teismo išvados Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytais klausimais. Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 11 punktą ir 118 straipsnio 5 dalį Seimas pritaria arba nepritaria Respublikos Prezidento skirti ar atleisti teikiamai Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro kandidatūrai, o pagal Konstitucijos 84 straipsnio 14 punktą – kariuomenės vado ir saugumo tarnybos vadovo kandidatūroms. Pagal Konstitucijos 100 straipsnį Seimas gali duoti sutikimą patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba suimti Ministrą Pirmininką ar ministrą arba kitaip suvaržyti jų laisvę. Pagal Konstitucijos 128 straipsnio 1 dalį Seimas priima sprendimus dėl valstybinės paskolos ir valstybės kitų esminių turtinių išpareigojimų. Įvairiuose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse) yra nustatyta ir daugiau Seimo įgaliojimų.

Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurie Konstitucijos 67 straipsnyje nustatyti Seimo įgaliojimai yra sukonkretinti, detaliau apibrėžti kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse). Pavyzdžiui, Konstitucijos 67 straipsnio 9 punkto nuostatą, kad Seimas *inter alia* „gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru“, sukonkretina Konstitucijos 61 straipsnio 3 dalies nuostata „Seimas, apsvaustęs Ministro Pirmininko ar ministro atsakymą į interpeliaciją, gali nutarti, jog atsakymas esąs nepatenkinamas, ir pusės visų Seimo narių balsų dauguma pareikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru“. Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkto nuostata, kad Seimas *inter alia* prižiūri, kaip vykdomas valstybės biudžetas, yra sukonkretinta Konstitucijos 94 straipsnio 4 punkte, kuriame *inter alia* nustatyta, kad Vyriausybė teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą; taigi Seimas pagal Konstituciją turi įgaliojimus šią apyskaitą tvirtinti. Konstitucijos 67 straipsnio 20 punkto nuostata, kad Seimas įveda tiesioginį valdymą, karo ir nepaprastąją padėtį, skelbia mobilizaciją ir priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, yra sukonkretinta Konstitucijos 142 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad Seimas įveda karo padėtį, skelbia mobilizaciją ar demobilizaciją, priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kai prireikia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius išpareigojimus, taip pat Konstitucijos 144 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad jeigu valstybėje iškyla grėsmė konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai, Seimas gali visoje valstybės teritorijoje ar jos dalyje įvesti nepaprastąją padėtį, taip pat kad nepaprastosios padėties trukmė – iki šešių mėnesių. Konstitucijos 67 straipsnyje nustatyti Seimo įgaliojimai yra sukonkretinti, detaliau apibrėžti ir kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse).

Pažymėtina ir tai, kad Seimo įgaliojimai pagal Konstituciją gali būti nustatomi ir yra nustatyti ne tik Konstitucijoje, bet ir įstatymuose. Kai kuriais atvejais tai, kad tam tikri Konstitucijoje įtvirtinti Seimo įgaliojimai gali būti sukonkretinami įstatymais, Konstitucijoje yra nurodyta tiesiogiai. Antai, kaip minėta, pagal Konstitucijos 67 straipsnio 16 punktą Seimas ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, Konstitucijos 138 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kokias Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Seimas ratifikuoja ir denonsuoja, o šio straipsnio 2 dalyje – kad įstatymuose, taip pat tarptautinėse sutartyse gali būti numatyti ir kiti atvejai, kai Seimas ratifikuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis; pagal Konstitucijos 67 straipsnio 3 punktą Seimas priima nutarimus dėl referendumų, Konstitucijos 9 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad referendumas skelbiamas, jeigu jo reikalauja ne mažiau kaip 300 tūkstančių piliečių, o pagal šio straipsnio 2 dalį Seimas referendumą skelbia įstatymo nustatytais atvejais. Įgyvendindamas Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintą teisę įstatymais sukonkretinti savo tam tikrus konstitucinius įgaliojimus, Seimas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Seimas, kaip Tautos atstovybė, turi teisę įstatymais nustatyti ir tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, tačiau yra skirti įgyvendinti Seimo konstitucinėms funkcijoms. Kaip įgyvendindamas Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintą teisę įstatymais sukonkretinti savo tam tikrus konstitucinius įgaliojimus, taip ir įstatymais nustatydamas tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, Seimas yra saistomas Konstitucijos. Tai, kad leisdamas įstatymus Seimas yra saistomas Konstitucijos, taip pat savo paties išleistų įstatymų, yra esminis konstitucinio teisinės valstybės principo elementas (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2002 m. sausio 14 d., 2003 m. sausio 24 d. nutarimai).

Iš Konstitucijos nuostatų, kuriose nustatyti Seimo įgaliojimai, matyti, kad Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikinės demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: Seimas leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija), ir kt.

Minėtos Seimo, kaip demokratinės teisinės valstybės Tautos atstovybės, funkcijos yra konstitucinės vertybės. Pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, kiti teisėkūros subjektai negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamos minėtos Seimo konstitucinės funkcijos arba būtų suvaržomos galimybės jas vykdyti, nes taip būtų kliudoma Seimui – Tautos atstovybei efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Kad tinkamai vykdytų savo, kaip parlamento, funkcijas ir įgyvendintų savo konstitucinius įgaliojimus, Seimui – Tautos atstovybei reikia turėti išsamią, objektyvią informaciją apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Tokios informacijos turėjimas yra būtina prielaida tam, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę.

Seimo konstitucinės funkcijos, Konstitucijoje įtvirtinti Seimo įgaliojimai suponuoja Seimo įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, siekti gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti. Būtinybė turėti tokią informaciją reiškia, kad prirėkus Seimas gali ne tik pasikliauti visuotinai žinoma ar valstybės institucijų, kitų asmenų jam pateikiama informacija, bet ir pats imtis aktyvios veiklos, kad tokia išsami, objektyvi informacija būtų gauta. Taigi Seimas prirėkus gali pats atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Ši Seimo veikla nuosekliai išplaukia iš jo, kaip parlamento, paskirties, iš jo konstitucinių funkcijų ir konstitucinių įgaliojimų.

Seimo teisė gauti konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją (taip pat žr. 5.4. Seimo struktūra, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas („Seimo laikinosios tyrimo komisijos“))

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Seimas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų sudarytos teisinės prielaidos gauti jo konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją.

Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime yra konstatavęs, kad Seimas, turėdamas įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei

kompetencijai priskirtą klausimą, gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, ir turėdamas diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, nustatyti jų kompetenciją, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius, turi ir diskreciją sudaryti tokius savo struktūrinius padalinius, kuriems būtų pavedama atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Minėtame nutarime Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstituciją Seimas, turėdamas diskreciją nustatyti savo struktūrą, turi ir diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, jis taip pat turi diskreciją nustatyti savo struktūrinių padalinių pavadinimus, kompetenciją, sudėtį, jų tarpusavio santykius, veiklos trukmę, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius; tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

Pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statusas, turintis įstatymo galią. Šiame kontekste paminėtina, kad nuostatos, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statusas, negalima aiškinti vien lingvistiškai, t. y. kaip reiškiančios, kad Seimo struktūrinių padalinių įgaliojimai gali būti nustatyti tik Seimo statute; antai tam, kad galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Tokie įgaliojimai gali būti susiję su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų; šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne; jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad demokratinėje teisinėje valstybėje negali būti paneigti parlamento – Tautos atstovybės įgaliojimai imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, *inter alia* sudaryti tam skirtus parlamento struktūrinius padalinius ir jiems pavesti atlikti atitinkamą tyrimą; priešingu atveju nebūtų užtikrintas tinkamas parlamento – Tautos atstovybės funkcijų vykdymas ir reikalingų sprendimų priėmimas. Minėti įgaliojimai kyla iš pačios parlamentinės demokratijos esmės, yra parlamentarizmo savastis. Demokratinė teisinių valstybių parlamentų praktikoje parlamento galimybė imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, įgyvendinama ir panaudojant tokius institutus kaip parlamentų sudaromos laikinosios komisijos (kurioms pavedama atlikti tam tikrą tyrimą), parlamentiniai klausymai bei svarstymai ir pan.

Seimo sprendimai

Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas

Leisdamas įstatymus, vykdydamas kitas funkcijas Seimas, taip pat kiekvienas Seimo narys yra saistomi Konstitucijos, konstitucinių įstatymų ir įstatymų, taip pat Seimo statuto, turinčio įstatymo galią (Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d., 2008 m. vasario 22 d. nutarimai).

Vienas iš sprendimų Seime priėmimo demokratiškas principas yra daugumos principas (Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai). Seimo sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas). Pagal Konstituciją Seimo valia priimančiam atitinkamus sprendimus negali būti pareikšta kitaip, kaip tik Seimo nariams balsuojant Seimo posėdyje ir priimančiam atitinkamą teisės aktą.

Pažymėtina ir tai, kad kiekvienas Seimo sprendimas, kad ir kokia būtų jo išraiška (teisinė forma), pagal Konstituciją gali būti ginčijamas Konstituciniame Teisme šio sprendimo (Seimo akto) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, atžvilgiu. Pagal Konstituciją tai daryti gali Konstitucijos 106 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai, *inter alia* ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių, t. y. ne mažiau kaip 29 Seimo narių grupė.

Seimo pareiga priimti Konstitucijoje nurodytus sprendimus

Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas

Seimo nario veikla, grindžiama konstituciniu Seimo nario laisvo mandato principu, negali būti priešpriešinama Seimo, kaip Tautos atstovybės, įgaliojimams. Įgyvendinant konstitucinius įgaliojimus, Seimui kyla pareiga priimti atitinkamus sprendimus, kaip antai pagal Konstitucijos 67 straipsnio 4 punkto ir jos 80 straipsnio nuostatas Seimas skiria Respublikos Prezidento eilinius rinkimus paskutinį sekmadienį likus dviem mėnesiams iki Respublikos Prezidento kadencijos pabaigos; pagal Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalies nuostatas dėl Seimo nario, įstatymo nustatyta tvarka neprieškusio arba prisiekusio lygtinai, mandato netekimo Seimas priima nutarimą ir kt. Vadinasi, Seimo narys, kaip Tautos atstovas, pagal Konstituciją ne tik įgyja atitinkamas teises, bet ir privalo vykdyti tam tikras pareigas, kylančias iš Konstitucijos ir jai neprieštarujančių įstatymų.

Seimo prerogatyvos tvirtinti valstybės biudžetą, nustatyti mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus, nustatyti konstitucinių įstatymų sąrašą

Konstitucinio Teismo 2014 m. liepos 11 d. nutarimas

<...> pagal Konstituciją tam tikri įstatymai referendumu negali būti priimami, kaip antai:

- pagal Konstitucijos 67 straipsnio 14 punktą Seimas tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas; Konstitucijos 130 straipsnyje nustatyta, kad valstybės biudžeto projektą sudaro Vyriausybė ir pateikia Seimui ne vėliau kaip prieš 75 dienas iki biudžetinių metų pabaigos; pagal Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalį valstybės biudžeto projektą svarsto Seimas ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios; kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarime, biudžetinė Seimo funkcija yra klasikinė ir viena svarbiausių demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijų;

- pagal Konstitucijos 67 straipsnio 15 punktą Seimas nustato valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus; Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad Konstitucijoje yra įtvirtinta Seimo prerogatyva nustatyti mokesčius (Konstitucinio Teismo 1998 m. spalio 9 d., 2000 m. kovo 15 d. nutarimai, 2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas, 2013 m. gruodžio 16 d. nutarimas), kad valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus nustato tik Seimas (Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 26 d., 2002 m. birželio 3 d., 2003 m. lapkričio 17 d. nutarimai);

– pagal Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalį konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas; kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 1994 m. gruodžio 1 d. nutarime, pagal Konstituciją konstitucinių įstatymų sąrašą nustato tik Seimas.

Seimo teisė gauti konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją; reikalavimai valstybės institucijų informacijos, *inter alia* veiklos ataskaitos, teikimo Seimui teisiniam reguliavimui

Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas

Kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, kad tinkamai vykdytų savo, kaip parlamento, funkcijas ir įgyvendintų savo konstitucinius įgaliojimus, Seimui – Tautos atstovybei reikia turėti išsamią, objektyvią informaciją apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas; tokios informacijos turėjimas yra būtina prielaida tam, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę (2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai). Pagal Konstituciją Seimas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų sudarytos teisinės prielaidos gauti jo konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją (2006 m. balandžio 4 d. nutarimas).

Konstitucija, *inter alia* jos 84 straipsnio 18 punktas, kuriame įtvirtinta, kad Respublikos Prezidentas daro Seime metinius pranešimus *inter alia* apie padėtį Lietuvoje, 101 straipsnio 1 dalis, kurioje numatytas Vyriausybės arba atskirų ministrų atsiskaitymas už savo veiklą Seimo reikalavimu Seime, 134 straipsnio 2 dalis, pagal kurią valstybės kontrolierius teikia Seimui išvadą apie metinę biudžeto vykdymo apyskaitą, suponuoja, kad Seimui, kaip Tautos atstovybei, teikiama įvairi informacija apie valstybės ir visuomenės gyvenimą ir įvairių valstybės institucijų veiklą. Gauti tokią informaciją yra viešasis interesas, susijęs su Konstitucijos preambulėje įtvirtintu atviros visuomenės siekiu, Konstitucijos 1 straipsnyje įtvirtintu principu, kad Lietuvos valstybė yra respublika, įvairiose Konstitucijos nuostatose įtvirtintais parlamentinės demokratijos principais.

<...> konstitucinis valstybės valdžių padalijimas ir sąveika, Seimo vykdomos parlamentinės kontrolės ir biudžetinė funkcijos suponuoja įstatymų leidėjo galimybes reglamentuoti ne tik Vyriausybės ir kitų vykdomųjų institucijų, bet ir tų institucijų, kurios pagal Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalį nėra priskiriamos nei vykdomajai, nei teisminei valdžiai, vadovų Seimui, kaip Tautos atstovybei, susipažinti ir (ar) apsvarstyti atitinkamais būdais ir tvarka teikiamą informaciją, *inter alia* metinę institucijos veiklos ataskaitą. Tai darydamas įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos. Konstitucijos 5 straipsnyje (jo 1, 2 dalyse) ir kituose jos straipsniuose įtvirtintas valdžių padalijimo principas, 67 straipsnyje įtvirtintų Seimo įgaliojimų visumoje atsispindinčios Seimo funkcijos nesuponuoja *inter alia* tokio valstybės institucijų informacijos, taigi ir veiklos ataskaitos, teikimo Seimui teisinio reguliavimo, pagal kurį, Seimo skiriamiems (ir Seimo pritarimu Respublikos Prezidento skiriamiems) valstybės institucijų vadovams pateikus informaciją ataskaitos forma, atitinkamos valstybės institucijos (ar jos vadovo) žinybinio, finansinio ar statistinio atsiskaitymo (kaip informacijos teikimo) Seimui procedūra būtų laikoma nebaigta tol, kol Seimas nėra ataskaitai pritaręs, t. y. būtų reikalaujama, kad Seimas ne tik susipažintų su ataskaitoje pateikta informacija ir šią informaciją apsvarstytų, bet ir dėl pateiktos ataskaitos priimtų specialų nutarimą, kuriuo jai pritarėtų.

<...> demokratinėje teisinėje valstybėje valstybės institucijos, jų pareigūnai savo veikloje turi vadovautis įstatymais ir teise; įgyvendindami visuomenei ir valstybei reikšmingas

funkcijas, valstybės institucijos, pareigūnai neturi patirti grėsmės, jeigu savo pareigas vykdo nepažeisdami įstatymų. <...> jeigu valstybės pareigūnai savo funkcijas vykdo vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, jie turi būti apsaugoti nuo spaudimo ir nepagrįsto kišimosi į jų veiklą, sąžiningai eidami savo pareigas jie neturi patirti grėsmės savo asmeniui, teisėms ir laisvėms. Konstitucijos 5 straipsnio 1, 2 dalis, 67 straipsnį aiškinant *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste, <...> pažymėtina, kad, įtvirtinus Seimo įgaliojimus priimti nutarimą, pritarti ar nepritarti valstybės institucijos vadovo pateiktai metinei institucijos veiklos ataskaitai, šie vadovai būtų neapsaugoti nuo galimo spaudimo ar nepagrįsto kišimosi į jų veiklą, nors savo funkcijas vykdytų vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais; toks teisinis reguliavimas būtų nesuderinamas su Konstitucija, *inter alia* jos 5 straipsnio 1, 2 dalimis, 67 straipsniu; jį nustačius būtų nepagrįstai išplėsti konstituciniai Seimo įgaliojimai.

<...>

<...> Konstitucijos 76 straipsnio negalima aiškinti vien lingvistiškai, t. y. kaip reiškiančio, kad galima (pakanka) vien Seimo statute įtvirtinti Seimo darbui reikšmingus Seimo ar jo struktūrinių padalinių (*inter alia* komitetų) įgaliojimus reguliariai ar pagal pareikalavimą gauti valstybės institucijų (išskyrus teismus) ir pareigūnų, *inter alia* Seimo ar Respublikos Prezidento paskirtų valstybės pareigūnų ar jų vadovaujamų valstybės institucijų, informaciją apie jų veiklą, *inter alia* ataskaitos forma, taip pat nustatyti (eksplicitiškai ar iš dalies implicitiškai) tų pareigūnų ar jų vadovaujamų valstybės institucijų įpareigojimus reguliariai ar pagal pareikalavimą teikti Seimui informaciją, *inter alia* ataskaitų forma. Tokie su informacijos, *inter alia* ataskaitų forma, teikimu ir gavimu susiję Seimo įgaliojimai ir įpareigojimai, taikomi pareigūnams, kurie pagal savo ar savo vadovaujamų institucijų vykdomas funkcijas ir dėl to turimas nepriklausomumo garantijas turi būti savarankiški, nustatyti ne tik Seimo statute, bet ir atitinkamos valstybės institucijos teisinę padėtį įtvirtinančiame įstatyme.

<...>

Kartu pažymėtina, kad, kaip minėta, demokratinėje teisinėje valstybėje valstybės institucijos, jų pareigūnai savo veikloje turi vadovautis įstatymais ir teise; valstybės institucijų ir pareigūnų veiklos teisinio reguliavimo srityje teisinės valstybės principai įgyvendinami, be kita ko, derinant pasitikėjimą valstybės pareigūnais su jų veiklos vieša kontrole bei atsakomybe visuomenei; teisinėje sistemoje turi būti įtvirtinta galimybė atleisti iš pareigų valstybės pareigūnus, kurie pažeidžia įstatymus, asmeninius ar grupinius interesus iškelia aukščiau visuomenės interesų, savo veiksmais diskredituoja valstybės valdžią. Todėl pabrėžtina, kad Seime svarstant metinę institucijos veiklos ataskaitą arba iš joje pateiktos informacijos paaiškėjus, jog ją pateikęs valstybės institucijos vadovas gali būti pažeidęs įstatymus, asmeninius ar grupinius interesus iškėlęs aukščiau visuomenės interesų, Konstitucijoje, *inter alia* jos 5 straipsnio 1, 2 dalyse, nustatytas valstybės valdžios vykdymo Lietuvoje padalijimas (*inter alia* Konstitucijos 67 straipsnyje atspindinčio Seimo ir Respublikos Prezidento įgaliojimų skirti ir atleisti valstybės pareigūnus atskyrimo ir derinimo aspektu) neužkerta kelio įstatymų leidėjui nustatyti ir tokį Seimo skiriamų (taip pat Seimo pritarimu Respublikos Prezidento skiriamų) valstybės institucijų vadovų (pareigūnų) atleidimo teisinį reguliavimą (ir atsakingai plėtoti jo taikymo standartą), pagal kurį Seimas *in corpore* galėtų: 1) svarstyti ir priimti nutarimą dėl nepasitikėjimo tokiu valstybės institucijos vadovu, kaip tai numatyta Konstitucijos 75 straipsnyje (ir atitinkamose Seimo statuto nuostatose); 2) Seimo statute numatyto Tautos atstovybės valios išreiškimo valstybei svarbiais klausimais aktu (pareiškimu, deklaracija, rezoliucija ir pan.) viešai kreiptis į Respublikos Prezidentą būtent dėl

Respublikos Prezidento Seimo pritarimu skiriamo valstybės institucijos vadovo (pareigūno) atleidimo pritaikant atitinkamą įstatyme nustatytą to vadovo (pareigūno) atleidimo pagrindą (juo savaime negali būti pats Seimo kreipimasis, nesaistantis Respublikos Prezidento). Tačiau vien Seimo nutarimas nepritari Seimui pateiktai metinės institucijos veiklos ataskaitai (ar valstybės institucijos vadovo teisėtas atsisakymas pateikti Seimo prašomą informaciją) negali būti pagrindas Seimui svarstyti ir priimti nutarimą dėl nepasitikėjimo pareiškimo Seimo skiriamu valstybės institucijos vadovu (taip pat dėl siūlymo Respublikos Prezidentui atleisti jo Seimo pritarimu skiriamą valstybės institucijos vadovą iš einamų pareigų).

5.2.2. Įstatymų leidyba

Seimo įgaliojimai leisti įstatymus ir kitus teisės aktus

Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas

<...> pagal Konstituciją Seimas leidžia konstitucinius įstatymus, įstatymus, nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo ir kitus teisės aktus (Konstitucijos 67, 69, 70 straipsniai, 94 straipsnio 2 punktas). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad leisti įstatymus yra viena svarbiausių Seimo, kaip Tautos atstovybės, funkcijų, jo konstitucinė kompetencija (Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas).

<...>

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs <...>, kad pagal Konstituciją Seimas, kaip Tautos atstovybė ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, gali leisti įstatymus ir kitus teisės aktus, reguliuojančius įvairiausių visuomeninius santykius (Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas).

<...> Seimas, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, turi plačią diskreciją formuoti valstybinę politiką įvairiose visuomenės gyvenimo srityse, <...> teisės aktais šiose srityse atitinkamai reguliuoti visuomeninius santykius. Įgyvendindamas savo įgaliojimus formuoti tam tikrų visuomenės ir valstybės gyvenimo sričių valstybinę politiką, <...> Seimas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų.

5.2.3. Biudžetinė funkcija

Žr. 11. Valstybės biudžetas ir finansai, 11.1. Valstybės biudžetas. Valstybės turiniai įsipareigojimai. Mokesčiai.

5.2.4. Parlamentinė kontrolė

Taip pat žr. 7. Vyriausybė.

Parlamentinės kontrolės forma – Seimo nario paklausimo teisė (Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 30 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalies [nuostatoje] yra įtvirtinta tokia parlamentinės kontrolės forma, kaip Seimo nario paklausimo teisė. Išimtis iš šiamo straipsnyje minimų „valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas“, taikoma teismams, nes jų nepriklausomumas laiduojamas Konstitucijos 109 ir 114 straipsniuose.

Seimo įgaliojimai vykdyti parlamentinę kontrolę Valstybės kontrolės atžvilgiu*Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas*

<...> Valstybės kontrolė <...> yra ekonominės finansinės kontrolės institucija, prižiūrėti, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas. Ji yra tiesiogiai atskaitinga Seimui, kuris atlieka jos parlamentinę kontrolę.

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė (plačiau žr. 7. Vyriausybė, 7.2. Vyriausybės formavimas. Įgaliojimų grąžinimas. Atsistatydinimas)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, Vyriausybei suteikia įgaliojimus veikti. Taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios Konstitucijos normos, įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą. Konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus. Teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai.

<...>

<...> Seimas, išreikšdamas pasitikėjimą Vyriausybės programa, įsipareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą. Vyriausybės programa – Vyriausybės politinės-teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą. Vyriausybei įgaliojimus veikti suteikęs Seimas gali pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku. Nepasitikėjimo pareiškimo padarinys – Vyriausybės atsistatydinimas.

<...>

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė – svarbi Seimo kompetencijos sritis. Konstitucijos 67 straipsnyje numatytos šios Seimo prerogatyvos: Seimas pritaria ar nepritaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti, prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru ir kt. Kaip nustatyta Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje, Vyriausybė yra solidariai atsakinga Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. <...>

<...>

<...> Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, pasitikėjimą Vyriausybe iš principo išreiškia savo įgaliojimų laikui. Žinoma, tai nereiškia, kad Vyriausybei atsistatydinus bus tvirtinama ta pati programa.

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas (Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalis)*Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas*

Vyriausybės personalinę sudėtį suformuoja Ministras Pirmininkas ir Respublikos Prezidentas. Tačiau vien Vyriausybės sudėties patvirtinimo nepakanka, kad Vyriausybė galėtų pradėti veikti. Vyriausybė turi turėti Seimo pasitikėjimą. Todėl Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog „nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai“. Pritarimas Vyriausybės programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikiami įgaliojimai įgyvendinti jos programines nuostatas.

<...>

<...> Vyriausybė yra kolegialiai veikianti ir solidariai Seimui atsakanti už savo bendrą veiklą institucija. Todėl pagal Konstituciją Vyriausybės įgaliojimų pradžia yra susieta su Seimo pritarimu jos programai, bet ne Vyriausybės personalinei sudėčiai. Svarstydamas,

ar pritarti Vyriausybės programai, Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva. Balsuodamas dėl pritarimo Vyriausybės programai, Seimas išreiškia savo sutikimą, kad Vyriausybė tvarkytų krašto reikalus būtent taip, kaip numatyta programoje. Kol Seimas nepitaria Vyriausybės programai, ji nėra gavusi įgaliojimų veikti.

<...>

<...> pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas.

Seimo įgaliojimai prižiūrėti Vyriausybės veiklą (Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktas, 101 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas

Seimas ne tik suteikia Vyriausybei įgaliojimus veikti, bet ir, vadovaudamasis Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktu, prižiūri jos veiklą. Antai pagal Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalį Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi už savo veiklą atsiskaityti Seime. Seimas visų Seimo narių balsų dauguma gali slaptu balsavimu pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 2 punktas). Konstitucija numato ir kitus būdus, kuriais Seimas įgyvendina Vyriausybės priežiūrą.

Vyriausybės sudėtis dėl įvairių priežasčių gali pasikeisti. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti. Įgaliojimų iš naujo gavimo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs. Įgaliojimų iš naujo gavimo procedūrą reglamentuoja Seimo statutas.

Toks konstitucinis valdžios institucijų galių ir tarpusavio santykių reglamentavimas formuojant Vyriausybę ir suteikiant jai iš naujo įgaliojimus atspindi Konstitucijoje įtvirtintą valstybės valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros principą.

<...> pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas. Ministro valdymo srities pasikeitimas yra reikšmingas ministro atsakomybės aspektu. Vyriausybės *in corpore* ir Seimo santykių aspektu yra svarbu ne atskirų ministrų pasikeitimas Vyriausybėje (kai tos Vyriausybės narys paskiriamas vadovauti kitai ministerijai ir pan.), bet tai, ar dėl tokių pasikeitimų Vyriausybėje neatsiranda daugiau kaip pusė naujų ministrų. Tuomet Seimas turi konstitucinį pagrindą patikrinti, ar tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas anksčiau buvo pritaręs.

Nepasitikėjimo Seimo paskirtu ar išrinktu pareigūnu pareiškimas – vienas iš parlamentinės kontrolės būdų (Konstitucijos 75 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas

Konstitucijos 75 straipsnyje nustatyta: „Seimo skirti ar rinkti pareigūnai, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma pareiškia jais nepasitikėjimą.“

Šiame Konstitucijos straipsnyje yra įtvirtinta Seimo teisė atleisti iš pareigų tuos pareigūnus, kuriuos į pareigas paskyrė ar išrinko Seimas, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis. Tai daroma laikantis ypatingos parlamentinės procedūros – pareiškiant nepasitikėjimą. Nepasitikėjimas pareiškiamas visų Seimo narių balsų dauguma.

Nepasitikėjimo pareiškimo institutas – tai ne tik vienas iš Seimo vykdomos parlamentinės kontrolės būdų, bet ir svarbi Seimo paskirto ar išrinkto pareigūno veiklos garantija, nes toks pareigūnas, jeigu nėra pagrindų, dėl kurių jis apskritai negali eiti savo pareigų, gali būti atleistas iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimui laikui, kai už nepasitikėjimą balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių. Nepasitikėjimo pareiškimas yra toks Seimo paskirto ar išrinkto pareigūno atleidimo iš pareigų pagrindas, kuris turi būti siejamas su pareigūno veiklos vertinimu, todėl parlamentinis nepasitikėjimo pareiškimo procedūros reglamentavimas turi būti toks, kad būtų užtikrintas tinkamas teisinis procesas, *inter alia* reiškiantis, jog pareigūnas, kuriam reiškiamas nepasitikėjimas, turi turėti realią galimybę pateikti Seimui savo paaiškinimus ir Seimo posėdyje atsakyti į argumentus, kuriais grindžiamas nepasitikėjimas.

Parlamentinė demokratija; valstybės valdžių sąveika; parlamentinė kontrolė

Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas

Konstitucija įtvirtina parlamentinę demokratiją. Tačiau parlamentinė demokratija nėra „konvento valdymas“, ji nėra tokia sistema, kur parlamentas tiesiogiai organizuoja kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbą arba gali bet kada įsikišti į bet kurios viešąją valdžią įgyvendinančios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnų) veiklą. Parlamentinė demokratija nėra ir tokia sistema, kur parlamentas, esant nors menkiausiai dingsčiai, gali kontroliuoti bet kokius tokių institucijų (jų pareigūnų) sprendimus, inicijuoti sankcijų taikymą atitinkamiems asmenims, juo labiau pats priimti sprendimus už atitinkamą kompetenciją turinčias valstybės ar savivaldybių institucijas (jų pareigūnus), t. y. priimti tokius sprendimus, kuriuos gali priimti tik atitinkamą kompetenciją turinčios valstybės institucijos (jų pareigūnai), pavyzdžiui, teismai, prokurorai, Valstybės kontrolė, ikiteisminio tyrimo institucijos, įstatymuose numatyti operatyvinės veiklos subjektai.

Konstitucijoje įtvirtintas parlamentinės demokratijos modelis yra racionalus ir nuosaikus. Jis nėra grindžiamas vien parlamentine kontrole, vien tarpinstituciniais stabdžiais ir atsvaromis; ne menkesnį vaidmenį parlamentinėje demokratijoje vaidina tarpfunkcinė partnerystė, grindžiama *inter alia* pasitikėjimu. Konstitucinio Teismo aktuose yra konstatuota, kad „įgyvendinant bendruosius valstybės uždavinius, vykdamas jos bendrąsias funkcijas tarp valstybės institucijų yra tarpfunkcinė partnerystė, taip pat tarpusavio kontrolė ir atsvara“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d., 1998 m. balandžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad „valstybės valdžių sąveika negali būti traktuojama kaip jų priešprieša ar konkurencija, vadinasi, ir stabdžiai bei atsvaros, kuriuos teisminė valdžia (jos institucijos) ir kitos valstybės valdžios (jų institucijos) turi viena kitos atžvilgiu, negali būti traktuojami kaip valdžių priešpriešos mechanizmai“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Kitoks Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo kontrolės funkciją (*inter alia* nuostatyti, kuriomis yra grindžiama galimybė sudaryti Seimo laikinąsias tyrimo komisijas), interpretavimas neišvengiamai paneigtų konstitucinius atsakingo valdymo, valdžių padalijimo, teisinės valstybės, demokratijos principus, Konstitucijos preambulėje skelbiamą atviros, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekį, sudarytų prielaidas nestabilumui valdant valstybę, tvarkant viešuosius reikalus, taip pat prielaidas pažeisti asmens teises ir laisves, teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, kitas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes.

Seimo įgaliojimai vykdyti parlamentinę kontrolę*Konstitucinio Teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutarimas*

<...> pagal Konstituciją Seimas vykdo parlamentinę Vyriausybės kontrolę (2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas).

Taigi Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkte įtvirtintas Seimo įgaliojimas prižiūrėti, kaip vykdomas valstybės biudžetas, reiškia ne tik tai, kad Seimas pagal Konstitucijos 94 straipsnio 4 punktą tvirtina biudžeto įvykdymo apyskaitą, bet ir tai, kad Seimas prižiūri valstybės biudžeto vykdymą Konstitucijoje įtvirtintomis Vyriausybės parlamentinės kontrolės formomis.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Valstybės kontrolė yra ekonominės ir finansinės kontrolės institucija, prižiūrinti, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas; ji yra tiesiogiai atskaitinga Seimui, kuris atlieka jos parlamentinę kontrolę (1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas). Taigi Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkte įtvirtintas Seimo įgaliojimas prižiūrėti, kaip vykdomas valstybės biudžetas, reiškia ir tai, kad Seimas prižiūri valstybės biudžeto vykdymą Konstitucijoje įtvirtintomis Valstybės kontrolės parlamentinės kontrolės formomis.

Pažymėtina ir tai, kad vykdydamas Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkte įtvirtintą įgaliojimą prižiūrėti, kaip vykdomas valstybės biudžetas, Seimas, paisydamas Konstitucijos, *inter alia* joje įtvirtintų atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų, gali vykdyti ir įstatymais įsteigtų Seimui atskaitingų institucijų, kurios yra savarankiškos valstybės biudžeto asignavimų valdytojos, parlamentinę kontrolę.

5.2.5. Institucijų steigimas ir pareigūnų skyrimas**Seimo įgaliojimai sudaryti Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keisti jos sudėtį, iš šių įgaliojimų kylanti kontrolės teisė (Konstitucijos 67 straipsnio 13 punktas)***Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 30 d. nutarimas*

Vyriausioji rinkimų komisija yra Seimo sudaryta institucija (Konstitucijos 67 straipsnio 13 punktas), todėl yra tam tikra Seimo kontrolės teisė šiai institucijai, kiek tai neprieštarauja Konstitucijos nuostatomis dėl valstybės valdžios galių ribojimo. Visų pirma tai grindžiama Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalies nuostata, kurioje yra įtvirtinta tokia parlamentinės kontrolės forma, kaip Seimo nario paklausimo teisė. Išimtis iš šiame straipsnyje minimų „valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas“, taikoma teismams, nes jų nepriklausomumas laiduojamas Konstitucijos 109 ir 114 straipsniuose. Toks Vyriausiosios rinkimų komisijos nepriklausomumas Konstitucijoje nenumatytas.

Antra, tam tikras Seimo galimybes kontroliuoti išreiškia ir Konstitucijos 67 straipsnio 13 punkte įtvirtinta Seimo teisė keisti Vyriausiosios rinkimų komisijos sudėtį. Pažymėtina, kad Seimo prerogatyva keisti Vyriausiosios rinkimų komisijos sudėtį Konstitucijoje jokiais kriterijais neapibrėžta, tačiau ją riboja paties Seimo priimto <...> įstatymo atitinkamos nuostatos.

Pagaliau Konstitucijos 107 straipsnyje yra įtvirtinta Seimo teisė pačiam priimti galutinį sprendimą tais atvejais, kai pažeidžiami rinkimų įstatymai. Toks Seimo sprendimas turi būti grindžiamas Konstitucinio Teismo išvada. Kilus abejonėms, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus, prašyti Konstitucinio Teismo išvados pagal Konstitucijos 106 straipsnio penktąją dalį gali Seimas, o dėl Seimo rinkimų – ir Respublikos Prezidentas.

Seimo įgaliojimai steigti ir panaikinti ministerijas (Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas)

Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas

Konstitucijoje nustatant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijų funkcijas bei įgaliojimus yra numatyta jų tarpusavio sąveika. Tokia norma yra Konstitucijos 67 straipsnio 8 punkte: Seimas „Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas“. <...>

<...>

Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas įtvirtina Seimo teisę steigti ir panaikinti ministerijas. Šių Seimo įgaliojimų įgyvendinimas yra saistomas konkrečių Konstitucijoje įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų: jeigu Vyriausybė nepateikia konkretaus pasiūlymo, Seimas negali priimti sprendimo steigti ar panaikinti ministeriją. Taigi ši Konstitucijos norma užtikrina įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių pusiausvyrą.

Seimo įgaliojimai skirti ir atleisti įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovus (Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktas)

Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktą Seimas steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus.

Interpretuojant Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktą, nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad šis punktas *inter alia* reiškia, jog Seimas turi įgaliojimus įstatyme numatyti valstybės institucijas, kurių vadovus skiria ir atleidžia pats Seimas, taip pat kad Seimas turi įgaliojimus skirti ir atleisti tokių institucijų vadovus. Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktą Seimas savo paskirtus įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovus gali atleisti tik remdamasis Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose nustatytais atleidimo pagrindais ir laikydamasis Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose nustatytos atleidimo tvarkos. Atleisdamas savo paskirtus įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovus, Seimas turi remtis tokiais įstatymuose nustatytais pagrindais ir laikytis tokios įstatymuose nustatytos tvarkos, kurie neprieštarauja Konstitucijai. Priešingu atveju būtų pažeistas ir Konstitucijos 67 straipsnio 5 punktas.

Pagal Konstituciją teisės aktas, kuriuo atleidžiamas Seimo paskirtas įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovas, visada yra individualus teisės aktas, todėl šio teisės akto forma yra ne įstatymas, bet kitas Seimo teisės aktas – poįstatyminis aktas. Pagal Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalį tokius Seimo teisės aktus pasirašo Seimo pirmininkas. Jie įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo, jeigu pačiais teisės aktais nenustatoma kita įsigaliojimo tvarka. Pagal Konstituciją įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovo, kurį paskyrė Seimas, negalima atleisti įstatymu, nes susidarytų tokia teisinė situacija, kai Seimas, turintis konstitucinius įgaliojimus atleisti jo paskirtą įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovą, negalėtų šių įgaliojimų įgyvendinti pats vienas: kaip ir bet kuris įstatymas, taip ir įstatymas, kuriuo atleidžiamas Seimo paskirtas įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovas, turėtų būti įteikiamas Respublikos Prezidentui pasirašyti ir paskelbti; Respublikos Prezidentas galėtų tokio įstatymo nepasirašyti ir motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti; pakartotinai Seimo apsvarstytas įstatymas būtų laikomas priimtu tik tuomet, jeigu būtų priimtos Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsuotų daugiau kaip pusė Seimo narių.

Jeigu Seimo paskirtas įstatymo numatytos valstybės institucijos vadovas būtų atleistas įstatymu, būtų apriboti Konstitucijos 67 straipsnio 5 punkte Seimui nustatyti įgaliojimai

atleisti jo paskirtų įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovus, kartu būtų pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas.

Seimo įgaliojimai skiriant ir atleidžiant teisėjus (Konstitucijos 67 straipsnio 10 punktas, 112 straipsnio 2, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas

Konstitucijoje yra nustatyta tokia įvairių grandžių bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų teisėjų ir teismų pirmininkų skyrimo ir atleidimo tvarka, kad šiuos teisėjus ir teismų pirmininkus skiria ir atleidžia kitų valstybės valdžių – vykdomosios valdžios ir įstatymų leidžiamosios valdžios – institucijos, atitinkamai Respublikos Prezidentas ir Seimas, t. y. institucijos, kurios formuojamos politiniu pagrindu.

<...>

<...> skiriant ir atleidžiant Aukščiausiojo Teismo teisėjus ir pirmininką bei Apeliacinio teismo teisėjus ir pirmininką dalyvauja ir įstatymų leidžiamoji valdžia. Seimo konstituciniai įgaliojimai skiriant ir atleidžiant teisėjus įtvirtinti Konstitucijos 112 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatose, taip pat Konstitucijos 67 straipsnio 10 punkte, kuriame *inter alia* nustatyta, kad Seimas skiria Aukščiausiojo Teismo teisėjus bei šio teismo pirmininką. Taigi Seimas dalyvauja skiriant ir atleidžiant ne visų, o tik dviejų aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjus ir šių teismų pirmininkus. Pažymėtina ir tai, kad Seimas šiuos konstitucinius įgaliojimus įgyvendina kartu su Respublikos Prezidentu.

Kad būtų paskirtas arba atleistas Aukščiausiojo Teismo teisėjas ar šio teismo pirmininkas, Respublikos Prezidentas privalo teikti Seimui atitinkamą asmenį paskirti arba atleisti, o sprendimą dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko paskyrimo arba atleidimo priima Seimas. Seimas, gavęs Respublikos Prezidento teikimą, gali atitinkamą asmenį paskirti Aukščiausiojo Teismo teisėju ar šio teismo pirmininku arba atleisti atitinkamą Aukščiausiojo Teismo teisėją ar šio teismo pirmininką, taip pat (*inter alia* jeigu paaiškėja tam tikros tokiam paskyrimui arba atleidimui reikšmės turinčios aplinkybės) gali to asmens nepaskirti Aukščiausiojo Teismo teisėju ar šio teismo pirmininku arba neatleisti atitinkamo Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko, jeigu pagal Konstituciją atleisti tą teisėją nėra privaloma.

<...>

Seimas, gavęs Respublikos Prezidento teikimą atleisti Aukščiausiojo Teismo teisėją ar šio teismo pirmininką iš pareigų, privalo įsitikinti, ar iš tikrųjų yra nurodytas objektyvus pobūdžio faktas, t. y. pasibaigęs įstatymu nustatytas Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko įgaliojimų laikas, ir, jeigu pripažįstama, kad įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, priimti atitinkamą individualų teisės taikymo aktą dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko atleidimo iš teisėjo ar teismo pirmininko pareigų. Taigi tuo atveju, kai konstatuojamas objektyvus faktas, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, atitinkamą asmenį atleisti iš pareigų yra privaloma. Tai *mutatis mutandis* taikytina ir Aukščiausiojo Teismo skyrių pirmininkams.

5.2.6. Kiti įgaliojimai

Seimo įgaliojimai steigti valstybinius apdovanojimus (Konstitucijos 67 straipsnio 18 punktas) (plačiau apie valstybinius apdovanojimus žr. 4. Valstybė ir jos institucijos, 4.5. Valstybiniai apdovanojimai)

Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 7 d. nutarimas

Konstitucinio valstybinių apdovanojimų instituto pagrindai įtvirtinti *inter alia* Konstitucijos 67 straipsnio 18 punkte <...>.

Konstitucijos 67 straipsnio 18 punkte nustatyta, kad Seimas steigia Lietuvos Respublikos valstybinius apdovanojimus.

Aiškinant Konstitucijos 67 straipsnio 18 punkte įtvirtintą Seimo įgaliojimą steigti valstybinius apdovanojimus kartu su Konstitucijos 67 straipsnio 2 punkte įtvirtintu Seimo įgaliojimu leisti įstatymus, konstatuotina, kad pagal Konstituciją Seimas gali steigti valstybinius apdovanojimus išleisdamas įstatymą, t. y. juo nustatydamas *inter alia* valstybės apdovanojimų sistemą, rūšis, apdovanojimų ženklus, skyrimo pagrindus.

<...>

Konstitucinio valstybinių apdovanojimų instituto turinys atitinkama apimtimi yra atskleistas Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 12 d. nutarime. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime *inter alia* konstatuota:

<...>

– steigdamas valstybinius apdovanojimus (*inter alia* nustatydamas jų sistemą), Seimas turi plačią diskreciją, tačiau jis privalo paisyti konstitucinės valstybinių apdovanojimų sampratos, suponuojančios, kad valstybiniais apdovanojimais gali būti apdovanojama būtent už nuopelnus ir kad tie nuopelnai turi būti nuopelnai Lietuvai (Lietuvos valstybei, visuomenei, tam tikroms šalies gyvenimo sritims). Pagrindai, kuriems esant asmenys gali būti apdovanojami, turi būti aiškūs; jie turi būti nustatyti įstatymu. <...>

<...>

<...> iš Konstitucijos įstatymų leidėjui kyla *inter alia* pareiga nustatyti tokius valstybinių apdovanojimų skyrimo pagrindus, pagal kuriuos *inter alia* būtų aišku, kokie asmenys apskritai negali būti apdovanojami valstybiniais apdovanojimais.

<...> įstatymu nustatant valstybinių apdovanojimų skyrimo pagrindus negali būti nustatytas koks nors baigtinis apdovanojamų asmenų ar nuopelnų, kuriems esant asmuo gali būti apdovanojamas, sąrašas.

Seimo įgaliojimai, susiję su ginkluotųjų pajėgų panaudojimu (Konstitucijos 67 straipsnio 20 punktas, 142 straipsnis) (plačiau apie valstybės gynimą žr. 13. Užsienio politika ir valstybės gynimas, 13.2. Valstybės gynimas)

Konstitucinio Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutarimas

Konstitucijos 67 straipsnio, kuriame įtvirtintas Seimo konstitucinių įgaliojimų sąrašas, 20 punkte nustatyta, kad „Seimas <...> įveda <...> karo ir nepaprastąją padėtį, skelbia mobilizaciją ir priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas“.

Konstitucijos 67 straipsnio 20 punkte nustatyti Seimo įgaliojimai, susiję su ginkluotųjų pajėgų panaudojimu, yra sukonkretinti Konstitucijos 142 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad „Seimas įveda karo padėtį, skelbia mobilizaciją ar demobilizaciją, priima sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kai prireikia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus“.

<...>

<...> pagal Konstitucijos 142 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą ginkluoto užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, Respublikos Prezidento nedelsiant priimtas sprendimas dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, karo padėties visoje valstybėje ar jos dalyje įvedimo, mobilizacijos skelbimo įgyja teisinę galią nuo jo priėmimo, tačiau šį sprendimą Respublikos Prezidentas turi teikti tvirtinti artimiausiam Seimo posėdžiui (tarp Seimo sesijų – tuo tikslu nedelsiant šaukti neeilinę Seimo sesiją), o Seimas turi teisę patvirtinti arba panaikinti Respublikos Prezidento sprendimą.

<...>

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 140 straipsnį, svarstant ir sprendžiant valstybės gynimo klausimus dalyvauja įvairios valstybės institucijos ir pareigūnai, *inter alia* svarbiausius valstybės gynybos klausimus svarstanti ir koordinuojanti Valstybės gynimo taryba (į kurią įeina Respublikos Prezidentas, Ministras Pirmininkas, Seimo Pirmininkas, krašto apsaugos ministras ir kariuomenės vadas), už valstybės ginkluotųjų pajėgų tvarkymą ir vadovavimą joms Seimui atsakinga Vyriausybė, krašto apsaugos ministras, kariuomenės vadas, tačiau sprendimus pagrindiniais valstybės gynimo klausimais priima dvi valstybės institucijos: Seimas ir Respublikos Prezidentas. Seimas įgaliotas priimti galutinius sprendimus įvesti karo padėtį, skelbti mobilizaciją ar demobilizaciją, priimti sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kai pririekia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus, o Respublikos Prezidentas ginkluoto užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, turi įgaliojimus nedelsiant priimti tokius sprendimus (dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, karo padėties visoje valstybėje ar jos dalyje įvedimo, mobilizacijos skelbimo), kurie teikiami tvirtinti artimiausiam Seimo posėdžiui.

Pažymėtina, kad Seimas, įgyvendindamas Konstitucijos 142 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą konstitucinį įgaliojimą patvirtinti arba panaikinti Respublikos Prezidento sprendimą dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, karo padėties visoje valstybėje ar jos dalyje įvedimo, mobilizacijos skelbimo ginkluoto užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, yra saistomas Konstitucijoje įtvirtintų vertybių ir konstituciškai svarbių tikslų, *inter alia* valstybės nepriklausomybės, tarptautinių įsipareigojimų vykdymo.

<...>

<...> Konstitucijos nuostatos, kuriomis įtvirtinti bendri konstituciniai valstybės gynimo ir tarptautinio bendradarbiavimo (užsienio politikos) pagrindai, yra susijusios *inter alia* su tuo, kad pagal Konstitucijos 138 straipsnio 1 dalį Seimas ratifikuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis dėl politinio bendradarbiavimo su užsienio valstybėmis, tarpusavio pagalbos, taip pat su valstybės gynyba susijusias gynybinio pobūdžio sutartis (2 punktas), sutartis dėl atsisakymo naudoti jėgą ar grasinti jėga, taip pat taikos sutartis (3 punktas), sutartis dėl Lietuvos Respublikos ginkluotųjų pajėgų buvimo ir jų statuso užsienio valstybių teritorijose (4 punktas), dėl Lietuvos Respublikos dalyvavimo universaliose tarptautinėse organizacijose bei regioninėse tarptautinėse organizacijose (5 punktas). Konstitucijos 142 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas Seimo įgaliojimas priimti sprendimą dėl ginkluotųjų pajėgų panaudojimo, kai pririekia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus, apima ir tokį sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas, kai pririekia vykdyti Lietuvos valstybės įsipareigojimus pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis.

Seimo įgaliojimai priimti galutinį sprendimą dėl Seimo rinkimų rezultatų (Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 27 d. nutarimas

Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad, remdamasis Konstitucinio Teismo išvadomis, Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytus klausimus galutinai sprendžia Seimas. Pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktą Konstitucinis Teismas teikia išvadą, ar nebuvo pažeistas rinkimų įstatymas per Seimo narių rinkimus. Kaip Konstitucinis Teismas konstatavo 2012 m. lapkričio 29 d. sprendime, Seimas, gavęs Konstitucinio Teismo išvadą, kad per Seimo narių rinkimus buvo pažeistas rinkimų įstatymas, privalo priimti galutinį sprendimą.

Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje nustatyti Seimo įgaliojimai priimti galutinį sprendimą dėl Seimo rinkimų rezultatų aiškintini kartu su *inter alia* Konstitucijos 67 straipsnio 13 punkto ir 106 straipsnio 5 dalies nuostatomis.

Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 13 punktą Seimas sudaro Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keičia jos sudėtį. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal šią nuostatą Lietuvoje turi būti suformuota universali rinkimus organizuojanti institucija – Vyriausioji rinkimų komisija (Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 11 d. sprendimas, 2012 m. spalio 26 d. išvada). Pažymėtina, kad konstitucinė Vyriausiosios rinkimų komisijos paskirtis organizuoti rinkimus taip pat suponuoja jos įgaliojimus nustatyti ir paskelbti Seimo rinkimų rezultatus.

Konstitucijos 106 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad Konstitucinio Teismo išvados, ar nebuvo pažeistas rinkimų įstatymas *inter alia* per Seimo narių rinkimus (Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktas), gali prašyti Seimas ir Prezidentas. Pažymėtina, kad pagrindas prašyti Konstitucinio Teismo išvados gali būti abejonė, ar rinkimų įstatymas nebuvo pažeistas *inter alia* Vyriausiajai rinkimų komisijai įgyvendinant Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintus įgaliojimus, susijusius su galutinių Seimo rinkimų rezultatų nustatymu; pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktą Konstitucinis Teismas turi patikrinti tokios abejonės pagrįstumą.

Pabrėžtina, jog Konstituciniam Teismui pateikus išvadą, kad per Seimo narių rinkimus rinkimų įstatymas nebuvo pažeistas, nebūtų pagrindo abejoti Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatytais Seimo rinkimų rezultatais ir Seimui priimti Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje numatytą galutinį sprendimą. Taigi pagal Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalį Seimas turi įgaliojimus priimti galutinį sprendimą dėl Seimo rinkimų rezultatų tik tuo atveju, kai pagal Seimo ar Prezidento paklausimą Konstitucinis Teismas pateikia išvadą, kad per Seimo narių rinkimus buvo pažeistas rinkimų įstatymas.

Pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalį Seimas priima galutinį sprendimą dėl Seimo rinkimų rezultatų tik remdamasis Konstitucinio Teismo išvada. Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktą nustatyti, ar per Seimo rinkimus buvo pažeistas rinkimų įstatymas, gali tik teisminės valdžios institucija – Konstitucinis Teismas; rinkimų įstatymo pažeidimo nustatymas – tai teisinio, bet ne politinio vertinimo dalykas.

Taigi Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalies nuostata, kad, remdamasis Konstitucinio Teismo išvadomis, Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytus klausimus galutinai sprendžia Seimas, negali būti aiškinama taip, esą Seimas gali iš naujo spręsti tą patį klausimą, kuriuo Konstitucinis Teismas yra pateikęs išvadą; pagal Konstituciją Seimas neturi įgaliojimų spręsti, ar Konstitucinio Teismo pateikta išvada dėl rinkimų įstatymo pažeidimo yra pagrįsta ir teisėta. Tai *inter alia* reiškia, kad Seimas, savo prigimtimi ir esme politinė

institucija, kurios sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia ir kurios sprendimai grindžiami politiniais susitarimais bei kompromisais, negali spręsti teisės klausimo, ar rinkimų įstatymas buvo pažeistas, *inter alia* nepaisyti Konstitucinio Teismo išvados, kad per Seimo rinkimus buvo pažeistas rinkimų įstatymas.

Įgyvendindamas Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje nustatytus įgaliojimus priimti galutinį sprendimą dėl Seimo rinkimų rezultatų, Seimas turi paisyti ir konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų.

Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad konstitucinėje demokratijoje politinės atstovaujamosios institucijos negali būti formuojamos tokiu būdu, kad kiltų abejonių dėl jų legitimumo, teisėtumo, *inter alia* dėl to, ar renkant asmenis į politines atstovaujamas institucijas nebuvo pažeisti demokratinės teisinės valstybės principai; demokratiški rinkimai yra svarbi piliečių dalyvavimo valdant valstybę forma, kartu ir būtinas valstybės politinių atstovaujamybų institucijų formavimo elementas; rinkimai negali būti laikomi demokratiškais, o jų rezultatai – legitimais ir teisėtais, jeigu jie vyksta paminant Konstitucijoje įtvirtintus demokratinį rinkimų principus, pažeidžiant demokratinės rinkimų procedūras (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2004 m. lapkričio 5 d. išvada, 2008 m. spalio 1 d. nutarimas, 2012 m. lapkričio 10 d. išvada).

Konstitucijoje įtvirtintas atsakingo valdymo principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus (Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 26 d., 2012 m. lapkričio 10 d. išvados).

Seimui priimant sprendimą dėl galutinių rinkimų rezultatų esminę reikšmę turi tai, kad per rinkimus buvo padaryta šiurkščių demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų principų pažeidimų, kuriais galėjo būti iškreipta tikroji rinkėjų valia. Pažymėtina, kad tokie šių rinkimų principų pažeidimai gali būti padaryti nebūtinai pačių kandidatų į Seimo narius – juos gali padaryti ir kiti asmenys, siekiantys kandidatų į Seimo narius išrinkimo.

Konstitucinis Teismas, 2012 m. lapkričio 10 d. išvadoje aiškindamas iš konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo, demokratiškų, laisvų ir teisingų Seimo rinkimų principų kylančius reikalavimus, *inter alia* pabrėžė, kad kandidatai, kurių išrinkimo siekiant buvo padaryti šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų principų pažeidimai, negali įgyti Seimo nario mandato; priešingu atveju galėtų būti pakirstas Tautos pasitikėjimas savo atstovybe ir pačia valstybe.

Taigi, įgyvendindamas Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje nustatytus įgaliojimus priimti galutinį sprendimą dėl Seimo rinkimų rezultatų ir paisydamas konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, Seimas *inter alia* negali sudaryti prielaidų kandidatams, kurių išrinkimo siekiant buvo padaryti šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų principų pažeidimai, įgyti Seimo nario mandato.

Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalį Seimas, remdamasis Konstitucinio Teismo išvada, kad per Seimo narių rinkimus buvo pažeistas rinkimų įstatymas, priima galutinį sprendimą dėl Seimo rinkimų rezultatų. Pažymėtina, kad Seimas turi įgaliojimus dėl Seimo rinkimų rezultatų galutinai spręsti tiek, kiek tie rezultatai susiję su Konstitucinio Teismo išvadoje konstatuotais rinkimų įstatymo pažeidimais.

Paminėtina, jog Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. <...> konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principai suponuoja *inter alia* reikalavimą užtikrinti valstybės valdžios sistemos, *inter alia*

Seimo, kaip politinės atstovaujamosios institucijos, stabilumą. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalį Seimo nustatyti galutiniai Seimo rinkimų rezultatai negali būti keičiami, nebent tam atsirastų konstitucinis pagrindas.

Kaip antai tokį pagrindą suponuoja Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktą, pagal kurį Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai rinkimai pripažįstami negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas.

Konstitucinis Teismas 2012 m. lapkričio 10 d. išvadoje pažymėjo, kad:

– pagal Konstituciją per Seimo rinkimus padaryti šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų pažeidimai gali būti nustatyti ir vėliau, kai išrinkti Seimo nariai jau yra įgiję įgaliojimus, t. y. jau po to, kai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį;

– Konstitucijos 63 straipsnio 6 punkto nuostata suponuoja Seimo įgaliojimus nutraukti Seimo nario įgaliojimus, jeigu dėl jo išrinkimo teisėtumo pagrįstų abejonių keliantys šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų principų pažeidimai nustatomi tada, kai Seimo narys jau yra įgijęs įgaliojimus; pagal Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktą Seimo nario įgaliojimai gali būti nutraukti tiek pripažinus rinkimus negaliojančiais, tiek nepripažinus rinkimų negaliojančiais (pavyzdžiui, kai įmanoma nustatyti tikrąją rinkėjų valią atspindinčius rinkimų rezultatus);

– pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktą, 106 straipsnio 5 dalį, 107 straipsnio 3 dalį Seimas gali priimti nutarimą dėl Seimo nario įgaliojimų nutraukimo pagal Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktą tik remdamasis Konstitucinio Teismo išvada, kad per Seimo rinkimus buvo pažeistas rinkimų įstatymas, o Konstitucinis Teismas tokią išvadą gali teikti tik pagal Seimo ar Prezidento paklausimą.

Minėta, kad kandidatai, kurių išrinkimo siekiant buvo padaryti šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų principų pažeidimai, negali įgyti Seimo nario mandato, nes priešingu atveju galėtų būti pakirstas Tautos pasitikėjimas savo atstovybe ir pačia valstybe; taigi Seimas negali sudaryti prielaidų tokiems kandidatams įgyti Seimo nario mandato.

Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad jeigu po to, kai buvo nustatyti galutiniai Seimo rinkimų rezultatai, nustatomi šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų principų pažeidimai, padaryti siekiant Seimo nario įgaliojimų neįgijusių kandidatų, kurie yra įrašyti kandidatų sąrašuose ir pretenduoja užimti atsirasiančias laisvas Seimo narių vietas, išrinkimo, ir Konstitucinis Teismas, gavęs Seimo ar Prezidento paklausimą, pateikia išvadą, kad per Seimo rinkimus buvo pažeistas rinkimų įstatymas, Seimas pagal Konstituciją (jos 63 straipsnio 6 punktą, aiškinamą kartu su Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktu, 106 straipsnio 5 dalimi, 107 straipsnio 3 dalimi), remdamasis šia Konstitucinio Teismo išvada, gali pakeisti galutinius Seimo rinkimų rezultatus daugiamentatėje rinkimų apygardoje, *inter alia* išbraukdamas iš kandidatų sąrašų tuos kandidatus, kurių išrinkimo siekiant buvo padaryti šiurkštūs minėtų rinkimų principų pažeidimai.

Apibendrinant pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalį Seimo nustatyti galutiniai Seimo rinkimų rezultatai, atsiradus konstituciniam pagrindui, gali būti keičiami tik tokia pačia tvarka, kokia jie buvo nustatyti, t. y. tik remiantis kita Konstitucinio Teismo išvada.

5.2.7. Apkaltos procesas

Žr. 4. Valstybė ir jos institucijos, 4.4. Valdžios atsakomybė visuomenei. Konstitucinė aukščiausiųjų valstybės pareigūnų atsakomybė.

5.3. SEIMO NARIO KONSTITUCINIS STATUSAS

Laisvas Seimo nario mandatas (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis); parlamento narių lygybė*Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas*

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų. Taigi Konstitucija įtvirtina laisvą Seimo nario mandatą ir nepripažįsta imperatyvaus mandato. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškelusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį.

Kiekvienas parlamento narys atstovauja visai Tautai, visi parlamento nariai yra Tautos atstovybė. Seimo narių teises taip diferencijuojant, kad faktiškai jiems nustatomos nevienodos galimybės dalyvauti Seimo darbe, yra pažeidžiamas esminis atstovaujamosios institucijos principas – parlamento narių lygybė, vadinasi, nėra galimybių Seime atstovauti visai Tautai, reikšti jos interesus.

Parlamento narių lygybės ir laisvo mandato principų turi būti laikomasi ir kuriant parlamento vidines struktūras. <...>

Nustatant parlamento vidinę struktūrą, turi būti pasirenkami universalūs jos formavimo principai, užtikrinantys visų parlamento narių vienodas ir realias galimybes dalyvauti sudaromuose struktūriniuose dariniuose. Priešingu atveju ne visi parlamento nariai turėtų galimybes naudotis papildomomis teisėmis, nustatytomis struktūriniais dariniais, o tai reikštų, kad pažeidžiamas visų parlamento narių lygybės principas. <...> Parlamento frakcijas formuoja tik patys parlamento nariai vadovaudamiesi parlamento nustatyta frakcijų sudarymo tvarka (dažniausiai pagal pažiūras ir politinius tikslus), o ne politinės partijos, politinės organizacijos ar jų koalicijos <...>. Nors frakcijos paprastai yra glaudžiai susijusios su politinėmis partijomis, tačiau tai nereiškia, kad frakcija yra politinė partija Seime, kad kiekviena savo atstovus Seime turinti partija kartu yra ir frakcija. Tokia išvada darytina iš Konstitucijoje įtvirtinto laisvo mandato principo.

Seimo narių teisės ir pareigos negali būti siejamos su rinkimų įstatymais. Pirmiausia tai yra skirtingi teisinio reguliavimo dalykai (vienu atveju – rinkimų, kitu – parlamento veiklos), antra – reguliavimo dalyko sąlygojami skirtingi kriterijai, kurių pagrindu nustatomos teisinio santykio dalyvių teisės ir pareigos.

<...> Toks parlamento sprendimas, kuriuo diferencijuojamos deputatų teisės dalyvauti parlamentiniame procese, pažeidžia deputato kaip Tautos atstovo teises.

<...>

Seimo narių lygybė sudarant frakcijas pagal pažiūras ir politinius tikslus yra svarbus laisvo mandato principo įgyvendinimo elementas. Kadangi frakcija (t. y. joje užsiregistravę Seimo nariai) turi daugiau galimybių dalyvauti parlamento darbe negu jokiai frakcijai nepriklausantis Seimo narys, visiems Seimo nariams turi būti užtikrinama galimybė laisvai pasirinkti ir formuoti frakcijas. Siekiant užtikrinti Seimo darbingumą ir veiklos efektyvumą, svarbu nustatyti minimalų frakcijos narių skaičių.

Seimo narių, kurie neįsiregistruoja į frakcijas, lygios teisės ir vienodos galimybės su kitais Seimo nariais įgyvendinti Tautos atstovo teises galėtų būti laiduojamos pripažįstant, kad jie yra mišrios frakcijos (grupės) nariai, ir laikant, kad tokia frakcija (grupė) turi lygias su kitomis frakcijomis teises.

Seimo nario atlyginimas (Konstitucijos 60, 99 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarimas

Seimo nariai yra Tautos atstovai, per kuriuos Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnis). Tinkamai vykdyti Tautos atstovų funkcijas Seimo nariai gali tik turėdami Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintas ir garantuotas savo teises bei pareigas, būdami nepriklausomi ir savarankiški. Viena iš svarbiausių Seimo nario nepriklausomos, savarankiškos veiklos garantijų yra tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Tame pačiame straipsnyje taip pat nustatyta, kad Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą. Šios konstitucinės nuostatos suponuoja tai, kad Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, taip pat kad Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje. Toks konstitucinis Seimo nario atlyginimo už darbą reguliavimas nustatytas tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

<...>

Pažymėtina, kad Seimo narių atlyginimo nustatymo pagrindai išdėstyti ne tik Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje, bet ir kitose šio straipsnio dalyse.

<...>

Konstitucijos 60 straipsnyje nustatyta:

„Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Savo įgaliojimų laikui Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą.

Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru.

Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą.

Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas.“

Taigi Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimo nariams draudžiama eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ar organizacijose, taip pat dirbti verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Minėto straipsnio 2 dalyje numatyta išimtis jo 1 dalyje nustatytiems apribojimams: Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru. Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje išdėstyta norma yra specialioji šio straipsnio 1 dalyje suformuluotos bendrosios normos atžvilgiu.

Konstitucinė Seimo nario teisė eiti Ministro Pirmininko ar ministro pareigas suponuoja teisę gauti atlyginimą už tokių pareigų atlikimą. Tai patvirtina ir Konstitucijos 99 straipsnis, kuriame nustatyta, kad Ministrui Pirmininkui ir ministrui už darbą Vyriausybėje yra mokamas atlyginimas. Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad Seimo nario veiklos garantijas, taigi ir atlyginimą, nustato įstatymas.

Sistemškai vertinant Konstitucijos 60 straipsnio 1 ir 2 bei kitų dalių santykį, taip pat šio straipsnio santykį su 99 straipsniu, darytina išvada, kad Seimo nariui, paskirtam Ministru Pirmininku ar ministru, gali būti nustatytas kitoks atlyginimas už Seimo nario darbą.

Seimas, pagal Konstituciją turėdamas diskreciją įstatymu nustatyti Ministrui Pirmininku ar ministru paskirtam Seimo nariui kitokį atlyginimą už Seimo nario darbą negu tą, kuris mokamas kitiems Seimo nariams, yra suvaržytas konstitucinių teisinės valstybės principų.

Vadinasi, ir šiuo atveju Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

<...>

Šiame nutarime jau buvo pažymėta, jog viena iš svarbiausių Seimo nario veiklos garantijų yra tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Tai yra ir viena iš Seimo narių savarankiškumo bei lygiateisiškumo garantijų. Konstitucijoje nėra teisės normų, pagal kurias visiems Seimo nariams neatsižvelgiant į tai, kad Seimo narys gali eiti tam tikras pareigas Seime ar Vyriausybėje, turi būti nustatomas vienodo dydžio atlyginimas. Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2 ir 4 dalis Seimas turi diskreciją įstatymu nustatyti Seimo nariams, paskirtiems Ministru Pirmininku ar ministru, kitokį atlyginimą už Seimo nario darbą negu kitiems Seimo nariams. Kitokio dydžio atlyginimas gali būti nustatomas ir tiems Seimo nariams, kurie eina Seimo statute nurodytas pareigas Seime.

Seimo nario konstitucinis statusas (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis, 59 straipsnio 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Seimą sudaro Tautos atstovai – Seimo nariai. Konstitucinis Seimo nario – Tautos atstovo statusas reiškia, kad Seimo narys nėra kurios nors teritorinės bendruomenės, piliečių bendrijos ar grupės, politinės partijos ar kurios nors kitos organizacijos atstovas; jis atstovauja visai Tautai. Seimo nario – Tautos atstovo statusas kyla iš Konstitucijos nuostatų, kad Lietuva yra nepriklausoma demokratinė respublika (1 straipsnis), kad aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus (4 straipsnis) ir kt. Seimo nario, kaip Tautos atstovo, statuso esminis elementas yra laisvas mandatas.

Konstitucinis Teismas, interpretuodamas Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų, 1993 m. lapkričio 26 d. ir 2001 m. sausio 25 d. nutarimuose konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas ir nepripažintas imperatyvus mandatas.

Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusią partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais. Laisvas mandatas reiškia ir tai, kad rinkėjai neturi teisės atšaukti Seimo narį. Seimo nario atšaukimas prieš laiką būtų vienas iš imperatyvaus mandato elementų. Konstitucija draudžia imperatyvų mandatą. Demokratinės valstybės nepripažįsta parlamento nario imperatyvaus mandato, taigi ir galimybės atšaukti parlamento narį iš pareigų prieš laiką.

Pažymėtina ir tai, jog tam, kad Seimo nariai galėtų nekludomai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, pareigas, Konstitucijoje yra įtvirtintas Seimo nario imunitetas. Konstitucijos 62 straipsnyje nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas; Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė (62 straipsnio 1 ir 2 dalys).

Pagal Konstituciją Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis). Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru (Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalis). Seimo narys (be Seimo nario atlyginimo) negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis).

Taigi Konstitucijoje yra įtvirtintas dvigubo mandato draudimo principas – Seimo narys, kaip Tautos atstovas, negali tuo pat metu būti ir teritorinės bendruomenės atstovu – savivaldybės tarybos nariu.

Seimo nario konstitucinis statusas

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Seimą sudaro Seimo nariai – Tautos atstovai. Kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Atlikdamas savo konstitucinę priedermę atstovauti Tautai Seimo narys dalyvauja vykdant visas konstitucines Seimo funkcijas bei vykdo visus Seimo nario įgaliojimus.

Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Pagal Konstituciją teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, taip pat turi būti nustatytas toks Seimo nario teisinis statusas, kad kiekvienas Seimo narys turėtų galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus.

Pabrėžtina, kad Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, t. y. kaip tokį Tautos atstavą, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla.

<...>

Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas, Seimo nario konstitucinė priedermė atstovauti Tautai, jo įgaliojimai aiškintini atsižvelgiant į visą konstitucinį teisinį reguliavimą. Viena vertus, Seimo nario konstitucinis teisinis statusas ir jo atskiri elementai (Seimo nario teisės ir pareigos, jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijos, Seimo nariui taikomi apribojimai ir kt.) aiškintini ne izoliuotai vienas nuo kito, bet kaip visuma, sistema, nes kiekvienas Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementas gali būti konstituciškai teisingai suvoktas tik jį susiejus su kitais Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementais ir jį vertinant kaip vieningos visumos – Seimo nario konstitucinio teisinio statuso dalį. Kita vertus, Seimo nario konstitucinis teisinis statusas ir atskiri jo elementai aiškintini ir kitų konstitucinių institutų kontekste, *inter alia* Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių – teisės į nuosavybę, nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos (Konstitucijos 23 straipsnis), teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą (Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalis), ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos (Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalis), piliečių teisės laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (Konstitucijos 35 straipsnis), darbuotojų teisės kurti profesines sąjungas savo profesinėms, ekonominėms bei socialinėms teisėms bei interesams ginti (Konstitucijos 50 straipsnis) ir kt. – kontekste. <...> Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario konstitucinį teisinį statusą, negalima interpretuoti taip, kad būtų pažeistos minėtos, taip pat kitos asmens konstitucinės teisės ir laisvės; tačiau ne mažiau svarbu yra ir tai, kad Konstitucijos nuostatos, kuriose įtvirtintos šios bei kitos asmens teisės ir laisvės, negali būti interpretuojamos taip, kad būtų paneigtas arba iškreiptas Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio teisinio statuso turinys, t. y. jos negali būti interpretuojamos taip, kad būtų sudarytos prielaidos supriešinti Seimo nario viešuosius ir privačius interesus, Seimo nariui neatlikti ar netinkamai atlikti savo konstitucinę priedermę atstovauti visai Tautai, veikti tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, naudoti Seimo nario laisvą mandatą ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų

interesais. Todėl nei Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario konstitucinį teisinį statusą, nei jos nuostatų, įtvirtinančių asmens teises ir laisves, negalima aiškinti vien pažodžiui, vien taikant lingvistinį (verbalinį) metodą ir ignoruojant kitas konstitucines nuostatas bei jų sąsajas *inter alia* su Konstitucijos nuostatomis, įtvirtinančiomis Seimo nario konstitucinį statusą ir (arba) asmens teises ir laisves, ignoruojant šių konstitucinių nuostatų turinio tarpusavio santykį, konstitucinių vertybių pusiausvyrą ir konstitucinio teisinio reguliavimo, kaip vieningos visumos, esmę.

Seimo nario priesaika ir Tautos atstovo teisių įgyjimas (Konstitucijos 59 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių. Pagal Konstituciją Seimą sudaro 141 Seimo narys. Taigi Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkti ne mažiau kaip 85 Seimo nariai. Konstitucijos 65 straipsnyje nustatyta, kad naujai išrinktą Seimą susirinkti į pirmąjį posėdį, kuris turi įvykti ne vėliau kaip per 15 dienų po Seimo išrinkimo, kviečia Respublikos Prezidentas; jeigu Respublikos Prezidentas nekviečia Seimo susirinkti, Seimo nariai renkasi patys kitą dieną pasibaigus 15 dienų terminui. Konstitucijos 66 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pirmąjį po rinkimų Seimo posėdį pradeda vyriausias pagal amžių Seimo narys; konstatuotina, kad tai yra vienintelė Konstitucijos nuostata, kurioje *expressis verbis* įtvirtintas vieno – vyriausiojo pagal amžių – išrinkto Seimo nario įgaliojimas Seime, kurį jis turi iki jam įgyjant visas Tautos atstovo teises.

Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją Seimo nario išrinkimas savaime nereiškia, kad išrinktas Seimo narys įgyja visas Tautos atstovo teises. Visų Tautos atstovo teisių įgyjimas Konstitucijoje yra siejamas su Seimo nario priesaika, kurią išrinktas Seimo narys turi duoti Seimo posėdyje. Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai. Ši konstitucinė nuostata reiškia ir tai, kad tol, kol išrinktas Seimo narys neprisiekia, jis neturi visų Tautos atstovo teisių – toks išrinktas Seimo narys dar nėra Tautos atstovas, jis dar neturi Seimo nario įgaliojimų ir dar negali jų vykdyti.

Konstitucinės nuostatos, kad Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį, ir kad nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas, aiškinamos Konstitucijoje įtvirtinto Seimo veiklos nepertraukiamumo principo kontekste, suponuoja tai, kad naujai išrinktas Seimas kaip visavertė Tautos atstovybė turi pradėti funkcionuoti būtent nuo šio posėdžio pradžios. Kadangi pagal Konstituciją Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seime jis prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, išrinkti Seimo nariai pagal Konstituciją privalo prisiekti pirmame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokią Seimo nario priesaikos davimo tvarką, kad visi Seimo nariai prisiektų būtent pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Išimtis galėtų būti padaryta tik tiems išrinktiems Seimo nariams, kurie negali atvykti į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį dėl ypač svarbių pateisinamų priežasčių (pavyzdžiui, dėl ligos); pagal Konstituciją toks išrinktas Seimo narys privalo prisiekti artimiausiam Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktas Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje.

Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narys, įstatymo nustatyta tvarka neprisiekęs arba prisiekęs lygtinai, netenka Seimo nario mandato; dėl to Seimas

priima nutarimą. Pabrėžtina, kad Konstitucija netoleruoja tokios situacijos, kai išrinkti Seimo nariai nesirenka į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį arba kai jie į jį susirenka, bet neprišiekia. Toks išrinkto Seimo nario elgesys, kai jis neatvyksta į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį be ypač svarbių pateisinamų priežasčių arba į jį atvyksta, bet neprišiekia, vertintinas kaip šio išrinkto Seimo nario atsisakymas prisiekti ir turi sukelti Konstitucijos 59 straipsnio 3 dalyje numatytus teisinius padarinius – Seimo nario mandato netekimą. Taip pat vertintinas ir tokius pačius teisinius padarinius turi sukelti toks išrinkto Seimo nario elgesys, kai jis neprišiekia artimiausiame Seimo posėdyje, kai tik išnyksta ypač svarbi pateisinama priežastis, dėl kurios šis išrinktas Seimo narys negalėjo prisiekti pirmajame naujai išrinkto Seimo posėdyje. Dėl to Seimas privalo priimti nutarimą.

Seimo nario priesaika nėra vien formalus ar simbolinis aktas (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas). Ji nėra vien iškilmingas priesaikos žodžių ištarimas ir priesaikos akto pasirašymas. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime konstatavo, kad Seimo nario priesaikos aktas yra konstituciškai teisiškai reikšmingas: duodamas priesaiką išrinktas Seimo narys viešai ir iškilmingai įsipareigoja veikti taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiomis aplinkybėmis jos nesulaužyti; nuo priesaikos davimo jam atsiranda konstitucinė pareiga veikti tik taip, kaip įpareigoja duota priesaika, ir jokiomis aplinkybėmis jos nesulaužyti.

Seimo nario priesaikos tekstas yra nustatytas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“, kuris yra Konstitucijos sudedamoji dalis, 5 straipsnyje. Seimo narys įsipareigoja būti ištikimas Lietuvai, gerbti ir vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, saugoti jos žemių vientisumą, visomis išgalėmis stiprinti Lietuvos nepriklausomybę, sąžiningai tarnauti Tėvynei, Lietuvos žmonių gerovei. Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pareigas eidami Seimo nariai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomi jokių mandatų. Taigi Seimo nario priesaika įpareigoja jį savo veikloje vadovautis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų. Iš Seimo nario priesaikos jam kyla pareiga gerbti ir vykdyti Konstituciją ir įstatymus, sąžiningai vykdyti Tautos atstovo pareigas taip, kaip jį įpareigoja Konstitucija. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 25 d. nutarime konstatavo, kad Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkio: pagal Konstituciją Seimo nario nuožiūra ir jo sąžinė turi būti orientuotos į Konstituciją, į Tautos ir Lietuvos valstybės interesus.

Laisvas Seimo nario mandatas (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis); Seimo narių lygiateisiškumas

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas vienas iš esminių Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementų – Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvas mandatas. Konstitucija įtvirtina laisvą Seimo nario mandatą ir draudžia imperatyvų mandatą.

Seimo nario laisvo mandato esmė – Tautos atstovo teisė įgyvendinti jam nustatytas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškelusių partijų ar organizacijų politiniais reikalavimais. Seimo nario laisvas mandatas reiškia ir tai, kad rinkėjai neturi teisės atšaukti Seimo nario. Seimo nario atšaukimas prieš laiką būtų vienas iš imperatyvaus mandato elementų. Demokratinės valstybės nepripažįsta parlamento nario imperatyvaus mandato, taigi ir galimybės atšaukti parlamento narį iš pareigų prieš laiką (Konstitucinio

Teismo 1993 m. lapkričio 26 d., 1999 m. lapkričio 9 d., 2001 m. sausio 25 d., 2003 m. gegužės 30 d. nutarimai).

Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas atskleidžia Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio teisinio statuso esmę ir yra neatskiriama susijęs su Seimo narių lygybe. Pagal Konstituciją kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Visi Seimo nariai yra lygūs, jie turi turėti vienodas galimybes dalyvauti Seimo darbe. Jeigu Seimo narių teisės būtų diferencijuojamos taip, kad faktiškai jiems būtų nustatytos nevienodos galimybės dalyvauti Seimo darbe, tai būtų pažeidžiamas esminis šios atstovaujamosios institucijos principas – parlamento narių lygybė, vadinasi, Seimo nariai neturėtų galimybių Seime atstovauti visai Tautai, reikšti visos Tautos interesus. Seimo nario laisvo mandato ir Seimo narių lygybės principų turi būti laikomasi ir nustatant Seimo vidinę struktūrą. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas – viena iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d., 1999 m. lapkričio 9 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai).

Kartu pabrėžtina, kad Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas negali būti suprantamas tik kaip leidimas veikti vien savo nuožiūra, veikti vadovaujantis vien savo sąžine ir ignoruoti Konstituciją (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas). <...> Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario nuožiūros ir Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų, Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių neturi būti atotrūkio. Seimo nario laisvas mandatas – ne Tautos atstovo privilegija, o viena iš teisinių priemonių, užtikrinančių, kad Tautai bus deramai atstovaujama jos demokratiškai išrinktoje atstovybėje Seime, kad Tautos atstovybė Seimas veiks tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Dėl to Seimo nario laisvas mandatas negali būti naudojamas ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Jis negali būti naudojamas Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais, t. y. partikuliariais interesais. Pagal Konstituciją Seimo narys yra ne politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų, interesų grupių, teritorinių bendruomenių, savo apygardos rinkėjų atstovas Seime – jis atstovauja visai Tautai.

Konstitucinis Seimo nario laisvo mandato įtvirtinimas, taip pat Seimo, kaip Tautos atstovybės, esmė suponuoja Seimo konstitucinę pareigą teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad nebūtų sudaryta prielaidų Seimo nario laisvą mandatą naudoti ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet Seimo nario ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, jų asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais. Įstatymų leidėjas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad Seimo narys dirbtų tik Tautai ir Lietuvos valstybei, išvengtų Tautos ir Lietuvos valstybės interesų supriešinimo su Seimo nario ir jam artimų asmenų privačiais (asmeniniais ar grupiniais) interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais. Kartu Seimo nario veikla turi būti teisiškai reguliuojama taip, kad būtų įmanoma veiksmingai kontroliuoti, ar nėra minėto interesų supriešinimo, ar Seimo narys savo laisvo mandato nenaudoja

ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Seimo narys, nepaisantis minėtų Konstitucijos reikalavimų, turi būti traukiamas atsakomybėn pagal Konstituciją ir įstatymus.

Seimo nario teisės

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Svarbiausios Seimo nario, kaip Tautos atstovo, teisės yra *expressis verbis* arba impli-citiškai įtvirtintos pačioje Konstitucijoje. Vienas savo konstitucines teises Seimo narys realizuoja vienasmeniškai. Antai Seimo narys turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę Seime (Konstitucijos 68 straipsnio 1 dalis); jis taip pat turi teisę pateikti paklausimą Ministrui Pirmininkui, ministrams, kitų valstybės institucijų, kurias sudaro arba išrenka Seimas, vadovams, o šie privalo atsakyti žodžiu ar raštu Seimo sesijoje Seimo nustatyta tvarka (Konstitucijos 61 straipsnio 1 dalis). Seimo narys taip pat turi konstitucinę teisę preten-duoti užimti pareigas Seime; ši teisė apima teisę užimti Konstitucijoje tiesiogiai nurody-tas pareigas Seime – Seimo Pirmininko arba jo pavaduotojo, taip pat teisę užimti kitas pareigas Seime, kurios numatomos Seimo statute, pagal Konstituciją nustatančiame Seimo struktūrą ir darbo tvarką ir turinčiame įstatymo galią (Konstitucijos 76 straipsnis). Kitas Konstitucijoje nustatytas teises Seimo narys įgyvendina kartu su kitais Seimo nariais. Antai ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė turi teisę pateikti Seimui sumanymą keisti ar papildyti Konstituciją (Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis); ne mažesnė kaip 1/5 Seimo narių grupė gali pateikti interpeliaciją Ministrui Pirmininkui ar ministrui (Konstitucijos 61 straipsnio 2 dalis), kreiptis su prašymu į Konstitucinį Teismą (Konstitucijos 106 straips-nio 1 dalis); Seimo narių grupė gali inicijuoti apkaltos procesą Respublikos Prezidentui, Konstitucinio Teismo pirmininkui ir teisėjams, Aukščiausiojo Teismo pirmininkui ir teisėjams, Apeliacinio teismo pirmininkui ir teisėjams, Seimo nariams (Konstitucijos 74 straipsnis, Konstitucinio Teismo 2004 m. balandžio 15 d. nutarimas). Seimo nariai turi teisę lygiais pagrindais dalyvauti Seimui, kaip Tautos atstovybei, įgyvendinant visas jo, kaip Tautos atstovybės, konstitucines funkcijas ir vykdant visus jo, kaip Tautos atstovybės, įga-liojimus, nustatytus Konstitucijos 67 straipsnyje, kituose Konstitucijos straipsniuose, taip pat įstatymuose. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvas mandatas yra Seimo nario konstitucinės priedermės atstovauti visai Tautai vykdymo būtina sąlyga.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimo nario teises nustato įstatymas. Taigi Konstitucijoje yra numatyti du Seimo nario teisių teisinio reglamentavimo lygmenys: teisės, nustatytos pačioje Konstitucijoje, ir teisės, kurias įstatymuose nustato įstatymų leidėjas. Minėta Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata suponuoja Seimo pareigą įstatymuose nustatyti tokias Seimo nario teises, kad būtų užtikrinta galimybė Seimo nariams visaver-tiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstaty-mų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; antai jis negali nustatyti tokių Seimo nario teisių, kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes taip būtų nepaisoma *inter alia* Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti pri- vilegijų dėl jo socialinės padėties.

Siame kontekste pažymėtina ir tai, kad <...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Akivaizdu, kad Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo nario teisių nustatymu, todėl minėtų Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies ir Konstitucijos 76 straipsnio nuostatų negalima prieš-priešinti. Antai Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime konstatavo, kad nu-rodytos Konstitucijos 76 straipsnio nuostatos negalima aiškinti vien lingvistiškai. Minėtame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, jog tam, kad galėtų tinkamai vykdyti

savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, ir kad jeigu Seimo struktūriniam padaliniiui reikia nustatyti valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu. Lygiai taip pat jeigu Seimo nario teisės apima tam tikrus Seimo nario įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokie įgaliojimai pagal Konstituciją turi būti nustatomi įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario teisės yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

Seimo nario pareigos

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Kad Seimo narys galėtų nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, pareigas, pačioje Konstitucijoje yra nustatytos ne tik tam tikros Seimo nario teisės, bet ir jo pareigos. Vienos Seimo nario pareigos Konstitucijoje yra suformuluotos *expressis verbis*. Kitos Seimo nario pareigos Konstitucijoje nėra suformuluotos *expressis verbis*, bet yra įtvirtintos impli-citiškai – jos išvedamos iš Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio teisinio statuso. Dar kitos Seimo nario pareigos yra įtvirtintos ne Konstitucijoje, bet žemesnės galios teisės aktuose – įstatymuose ir Seimo statute.

Konstitucijoje *expressis verbis* yra įtvirtintos tik kai kurios Seimo nario pareigos. Antai Seimo narys turi laikytis duotos Seimo nario priesaikos, įpareigojančios jį būti ištikimam Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, saugoti jos žemių vientisumą, visomis išgalėmis stiprinti Lietuvos nepriklausomybę, sąžiningai tarnauti Tėvynei, Lietuvos žmonių gerovei (Konstitucijos 59 straipsnio 2 dalis, įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos išgaliojimo tvarkos“ 5 straipsnis). Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalyje nustatyta Seimo nario pareiga jam einant savo pareigas vadovautis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir nebūti varžomam jokių mandatų.

Dar kitos Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje yra formuluojamos kaip tam tikri Seimo nariui taikomi apribojimai – kaip Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, ir kaip draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis (Konstitucijos 60 straipsnis); šie apribojimai Seimo nariams Konstitucijoje yra nustatyti tam, kad būtų užtikrintas Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvas mandatas ir jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos nepertraukiamumas.

Seimo nariai, užimantys Konstitucijoje tiesiogiai nurodytas pareigas Seime – Seimo Pirmininkas ir jo pavaduotojas, be Seimo nario, kaip Tautos atstovo, pareigų, turi ir kitas Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas pareigas (kartu ir atitinkamas teises). Antai Seimo Pirmininkas turi pareigą (kartu ir teisę) pasirašyti priimtą įstatymą dėl Konstitucijos keitimo, jeigu jo Konstitucijoje nurodytu laiku nepasirašo Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 149 straipsnio 2 dalis), pasirašyti Seimo priimtus įstatymus, jeigu jų Konstitucijoje nurodytu laiku nepasirašo ir negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 72 straipsnio 2 ir 4 dalys), pasirašyti kitus Seimo priimtus aktus ir Seimo statutą (Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalis), Konstitucijoje numatytais atvejais laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigas (Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalis) arba laikinai pavaduoti Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalis), būti Valstybės gynimo tarybos nariu (Konstitucijos 140 straipsnio 1 dalis), ne mažiau kaip trečdalis visų Seimo

narių siūlymu sušaukti neeilinę Seimo sesiją (Konstitucijos 64 straipsnio 2 dalis), teikti tris kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus (Konstitucijos 103 straipsnio 1 dalis). Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas taip pat turi pareigą (kartu ir teisę) vadovauti Seimo posėdžiams (Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalis).

Pažymėtina, kad kai kurios Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje nėra formuluojamos *expressis verbis*, tačiau jos yra neatskiriama susijusios su Seimo nario darbu Seime bei kita parlamentine veikla. Antai Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė paskirtis, Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinis teisinis statusas suponuoja Seimo nario konstitucinę priedermę atstovauti Tautai, taigi ir jo pareigą dalyvauti Seimo posėdžiuose, taip pat Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys jis yra, darbe.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimo nario pareigas nustato įstatymas. Taigi Konstitucijoje yra numatyti du Seimo nario pareigų teisinio reglamentavimo lygmenys: pareigos, nustatytos pačioje Konstitucijoje, ir pareigos, kurias įstatymuose nustato įstatymų leidėjas. Minėta Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata suponuoja Seimo pareigą įstatymuose nustatyti tokias Seimo nario pareigas, kad būtų užtikrinta, jog Seimo nariai visavertiškai vykdys savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo nario pareigų nustatymu. Seimo nario pareigos, nesusijusios su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, pagal Konstituciją turi būti nustatomos įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario pareigos yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Vienas iš Seimo nario konstitucinio teisinio statuso elementų yra Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijos. Vertinant Konstitucijoje įtvirtintų Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų visumą konstatuotina, kad šiuo atžvilgiu Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių ir kitų valstybės pareigūnų konstitucinio teisinio statuso.

Konstitucinių Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistema *inter alia* apima Seimo nario imunitetus. Konstitucijos 62 straipsnyje nustatyta, kad Seimo nario asmuo neliečiamas (1 dalis), kad Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė (2 dalis).

Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Seimo narys už balsavimus ar kalbas Seime negali būti persekiojamas – bendrąja tvarka atsakomybėn jis gali būti traukiamas tik už asmens įžeidimą ar šmeižtą.

Konstitucijoje taip pat numatyta ypatinga Seimo nario mandato panaikinimo tvarka: pagal Konstitucijos 74 straipsnį Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali panaikinti Konstituciją šiurkščiai pažeidusio, priesaiką sulaužiusio, nusikaltimą padariusio Seimo nario mandatą.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatyta, kad savo įgaliojimų laikui Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas atlyginamas iš valstybės biudžeto. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šią konstitucinę nuostatą, 1999 m. lapkričio 9 d.

nutarime konstatavo, kad Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, taip pat kad Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje. Toks konstitucinis Seimo nario atlyginimo už darbą reguliavimas yra nustatytas tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

Konstitucijoje įtvirtinta ir tokia Seimo nario parlamentinės veiklos garantija, kad Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis).

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimo nario veiklos garantijas nustato įstatymas. Taigi Konstitucijoje yra numatyti du Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemos teisinio reglamentavimo lygmenys: garantijos, nustatytos pačioje Konstitucijoje, ir garantijos, kurias įstatymuose nustato įstatymų leidėjas. Pažymėtina, kad minėta Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies nuostata suponuoja Seimo pareigą įstatymuose nustatyti tokią Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistemą, kad būtų užtikrinta galimybė Seimo nariams visavertiškai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinę priedermę. Tai nustatydamas, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų; jis *inter alia* negali nustatyti tokių garantijų, kurios nepagrįstai privilegijuotų Seimo narius, nes taip būtų nepaisoma Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalies reikalavimo, kad žmogui negalima teikti privilegijų dėl jo socialinės padėties.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo struktūros ir darbo tvarkos teisinis reglamentavimas yra susijęs ir su Seimo narių darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų nustatymu. Jeigu Seimo nario parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios su iš to kylančiomis pareigomis Seimui neatskaitingoms institucijoms, jų pareigūnams, kitiems asmenims, tokios garantijos pagal Konstituciją turi būti nustatomos įstatymu. Tačiau tuo mastu, kuriuo Seimo nario darbo Seime ir kitos parlamentinės veiklos garantijos yra susijusios tik su Seimo nario darbu Seime, t. y. tik su paties Seimo struktūra ir darbo tvarka, jos gali būti nustatytos Seimo statute.

<...>

<...> iš Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyta, jog kiekvienas dirbantis žmogus turi teisę turėti poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas, ir iš Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies, kurioje nustatyta, kad Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas, įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas. Taip pat pažymėtina, jog Seimo nario atostogų įstatyminis įtvirtinimas užtikrintų ir tai, kad nebebūtų prielaidų laiką tarp Seimo sesijų konstituciškai nepagrįstai traktuoti kaip laiką, prilygstantį Seimo narių atostogoms ar kitokiam poilsui.

Seimo nario konstitucinio teisinio statuso, kurio esmę atskleidžia Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvas mandatas, elementas yra ir asmenų, buvusių Seimo nariais, socialinės garantijos. Įstatymu nustatant šias garantijas privalu paisyti Konstitucijos normų ir principų.

Seimo nariui taikomi apribojimai (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad kai kurios Seimo nario konstitucinės pareigos Konstitucijoje yra formuluojamos kaip tam tikri Seimo nariui taikomi apribojimai – kaip Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, ir kaip draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis; šiais apribojimais siekiama užtikrinti

Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvą mandatą ir jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos nepertraukiamumą. Vertinant Konstitucijoje nustatytų Seimo nariui taikomų apribojimų visumą konstatuotina, kad šiuo atžvilgiu Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių konstitucinio teisinio statuso ir lemia kai kurių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių, kurias Seimo narys turi kaip žmogus ir pilietis, įgyvendinimo ypatumus.

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnį Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse (1 dalis); Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru (2 dalis); Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą (3 dalis).

<...> Konstitucija yra vientisas aktas, <...> visos jos nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir sudaro darnią sistemą, <...> nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti vien pažodžiui, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra. Tad ir Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostata, kad Seimo nario pareigos yra nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, aiškintina atsižvelgiant į šios dalies nuostatą, kad Seimo narys gali užimti pareigas Seime, į šio straipsnio 2 dalies nuostatą, kad Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru, taip pat į visą vieningą konstitucinį teisinį reguliavimą, taigi ir į visas konstitucines nuostatas, įtvirtinančias Seimo nario konstitucinį statusą (Seimo nario teises ir pareigas, jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijas, Seimo nariui taikomus apribojimus ir kt.), į konstitucines nuostatas, įtvirtinančias asmens teises, taip pat į konstitucinio reguliavimo tikslus, apimančius *inter alia* ir tuos tikslus, kuriais yra grindžiamos Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo funkcijos, šio reguliavimo paskirtis viso vieningo konstitucinio teisinio reguliavimo atžvilgiu, į Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad Seimo narys gali užimti pareigas Seime, į šio straipsnio 2 dalies nuostatą, kad Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministru Pirmininku ar ministru, ir apskritai į visą vieningą konstitucinį teisinį reguliavimą; į konstitucinio reguliavimo tikslus atsižvelgtina ir aiškinant Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies nuostatą, kad Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo tikslas yra užtikrinti Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvą mandatą, jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos nepertraukiamumą, garantuoti, kad Seimo narys veiks Tautos ir Lietuvos valstybės, o ne savo asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų, interesais, kad Seimo narys nesinaudos savo statusu, laisvu mandatu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, kad kiekvienas Seimo narys turės galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus. Šis tikslas nebūtų pasiektas arba būtų sudarytos prielaidos kliudyti šį tikslą pasiekti, jeigu Seimo narys tuo pat metu galėtų eiti ir kitas pareigas arba dirbti ir kitą darbą, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas pareigas, taip pat pareigas, galimybę kurias užimti suponuoja Konstitucija; šis tikslas nebūtų pasiektas arba būtų sudarytos prielaidos

kliudyti šį tikslą pasiekti ir tuo atveju, jeigu Seimo narys gautų ir tokį kitą atlyginimą, kurio nenumato Konstitucija.

<...>

Konstitucijoje yra nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Seimo nario pareigų nesuderinamumas su jokiais kitomis pareigomis ar darbu (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), apimantis Seimo nario pareigų nesuderinamumą su užsiėmimu verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, ir draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis) Seimo nariui yra taikomi nuo to momento, kai jis įgyja visas Tautos atstovo teises, t. y. kai jis prisiekia. Konstitucijoje nėra numatyta, kad po to, kai Seimo narys prisiekia, jis dar kurį laiką gali eiti kurias nors kitas pareigas, dirbti kurį nors kitą darbą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, gauti kokį nors kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis). Kitoks Konstitucijos aiškinimas, esą Seimo narys, davęs priesaiką, dar kurį laiką gali eiti kokias nors kitas pareigas ar dirbti darbą, nesuderinamą su Seimo nario pareigomis (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, būtų nepagrįstas, nes taip būtų nepaisoma šiame Konstitucinio Teismo nutarime nurodytų Konstitucijoje nustatytų draudimų Seimo nariui; taip būtų pažeista Konstitucija.

Iš Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis ar darbu (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), taip pat draudimo gauti kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų patikrinti, ar yra paisoma Konstitucijos 60 straipsnyje Seimo nariui nustatytų apribojimų. Tokia kontrolė turi būti veiksminga, vieša, ne vienkartinė, bet nuolatinė.

Pagal Konstitucijos 63 straipsnio 7 punktą Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, jeigu jis neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis.

Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis ir darbu (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 2 dalys)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Vienas iš Konstitucijos 60 straipsnyje Seimo nariui nustatytų apribojimų yra Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis bei darbu, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nustatytas arba implicitiškai numatytas išimtis.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje yra vartojama formuluotė „Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime“. Pagal Konstituciją Seimo narys gali užimti dar ir tam tikras kitas pareigas Seime.

Konstitucijoje tiesiogiai nurodytos pareigos Seime, kurias gali užimti Seimo narys, – tai Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo pareigos.

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Taigi Seimo statute gali būti nustatytos ir kitos pareigos Seime, kurias gali užimti atskiri Seimo nariai – pareigos Seimo vadovybėje, taip pat Seimo struktūrinių padalinių vadovų pareigos ar kitos pareigos, kurias Seime gali užimti tik Seimo narys; Seimo statute taip pat gali būti numatyta galimybė Seimo nariui užimti tam tikras pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu, – Konstitucijos 60 straipsnio formuluotė „jo pareigos Seime“ apima ir šias pareigas.

Tad Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotė „jo pareigos Seime“ apima: 1) Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas; 2) tokias Seimo nario pareigas

Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, taip pat kitas pareigas, kurias Seime gali užimti tik Seimo narys; 3) tokias Seimo nario pareigas tarparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu.

Pagal Konstituciją Seimo narys, kuris yra Seimo Pirmininkas, *ex officio* yra ir Valstybės gynimo tarybos narys (Konstitucijos 140 straipsnis); Seimo Pirmininkas, Respublikos Prezidentui mirus, atsistatydinus, pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka ar tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų, laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas (Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalis); Seimo Pirmininkas, Respublikos Prezidentui laikinai išvykus į užsienį arba susirgus ir dėl to laikinai negalint eiti pareigų, tuo laiku pavaduoja Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalis).

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministrų Pirmininku ar ministru. Taigi pagal Konstituciją Seimo narys gali tuo pat metu užimti ir Ministro Pirmininko ar ministro pareigas.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas valdžių padalijimo principas. Konstitucinis valdžių padalijimo principas *inter alia* reiškia, kad asmenys, vykdantys funkcijas įgyvendinant vieną valstybės valdžią, negali tuo pat metu vykdyti funkcijų įgyvendinant kitą valstybės valdžią, t. y. asmenys, vykdantys funkcijas įgyvendinant įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ar teisminę valdžią, negali tuo pat metu vykdyti funkcijų įgyvendinant atitinkamai vykdomąją ir teisminę, įstatymų leidžiamąją ir teisminę ar įstatymų leidžiamąją ir vykdomąją valdžią, išskyrus pačioje Konstitucijoje nustatytas išimtis. Pažymėtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalies nuostata, jog Seimo narys gali būti skiriamas tik Ministrų Pirmininku ar ministru, yra Konstitucijoje nustatyta išimtis, kai tas pats asmuo gali vykdyti funkcijas įgyvendinant ir įstatymų leidžiamąją valdžią (kaip Seimo narys), ir vykdomąją valdžią (kaip Vyriausybės narys – Ministras Pirmininkas ar ministras).

Pažymėtina, kad Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis ar darbu įvairiais aspektais yra *expressis verbis* įtvirtintas ir kituose Konstitucijos straipsniuose. Antai pagal Konstituciją Seimo nario pareigos nesuderinamos su Respublikos Prezidento pareigomis (Konstitucijos 83 straipsnio 1 dalis), su tikrąja karo arba alternatyviaja tarnyba, su buvimu karininku, puskarininkiu, liktiniu krašto apsaugos sistemoje, policijoje ir vidaus tarnyboje, su buvimu kitų sukarintų ir saugumo tarnybų apmokamu pareigūnu (Konstitucijos 141 straipsnis), su teisėju, taip pat Konstitucinio Teismo teisėjo pareigomis (Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalis, 104 straipsnio 3 dalis), su buvimu savivaldybės tarybos nariu (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2003 m. gegužės 30 d. nutarimai).

<...>

Apibendrinant konstatuotina, kad Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu principas reiškia, jog Seimo nario pareigos yra nesuderinamos su jokia kita veikla (pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu), Lietuvos valstybės įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar savivaldybių įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba užsienio valstybių įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas arba implicitiškai numatytas pareigas: 1) Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytas Seimo nario pareigas Seime, apimančias Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko

pavadootojo pareigas, tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, kitas pareigas Seime, kurias gali užimti tik Seimo narys, taip pat tokias pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu;

2) Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje nurodytas Ministro Pirmininko ar ministro pareigas;

3) tokias pareigas Konstitucijoje numatytuose susivienijimuose, kurios yra susijusios su jo naryste atitinkamame susivienijime.

Konstitucinė su Seimo nario pareigomis nesuderinamų pareigų ir darbo samprata (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje vartojamos sąvokos „pareigos“ ir „darbas“ – tai konstitucinės sąvokos, jos turi konstitucinį turinį ir negali būti aiškinamos remiantis vien tuo, kaip analogiškos sąvokos yra apibrėžtos įstatymuose ar kituose teisės aktuose (pavyzdžiui, teisės aktuose, reguliuojančiuose darbo arba valstybės tarnybos santykius). Šiuo atžvilgiu Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytos pareigos ir darbas nesietini tik su darbo ar pan. sutartimis arba susitarimais.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „pareigos valstybinėse įstaigose ir organizacijose“ vartojama sąvoka „pareigos“ ir šios dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ aiškintinos atsižvelgiant į šiame straipsnyje nustatyto konstitucinio teisinio reguliavimo tikslą, taip pat į visas kitas konstitucines nuostatas, įtvirtinančias Seimo nario konstitucinį statusą. Pažymėtina, jog pareigų užėmimas suponuoja tai, kad asmuo, užimantis tas pareigas, būtinai turi dirbti tam tikrą darbą, vykdyti tam tikras kitas funkcijas, atlikti tam tikras kitas užduotis ar pan., o darbo dirbimas suponuoja tai, kad asmuo, dirbantis tam tikrą darbą, būtinai turi užimti tam tikras pareigas, vykdyti tam tikras kitas funkcijas, atlikti tam tikras kitas užduotis ar pan. Ir Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „pareigos valstybinėse įstaigose ir organizacijose“ vartojama sąvoka „pareigos“, ir šios dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ reiškia veiklą, todėl šios sąvokos viso vieningo konstitucinio reguliavimo kontekste negali būti priešpriešinamos, jos negali būti aiškinamos tik pažodžiui, ignoruojant jų tarpusavio sąsajas.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „pareigos valstybinėse įstaigose ir organizacijose“ vartojama sąvoka „pareigos“ apima bet kokią veiklą Lietuvos valstybės, savivaldybės, užsienio valstybės ar tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, jeigu ši veikla yra susijusi su pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose), neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla yra nuolatinė, ar laikina, ar vienkartinio pobūdžio (epizodinė), į tai, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama, į tai, ar ta veikla teisės aktuose yra įvardijama kaip pareigos, ar kaip nors kitaip, į tai, ar ta veikla yra vadovaujanti, ar ne, į tai, ar asmuo tai veiklai yra renkamas, ar skiriamas, į tai, ar ta veikla yra įforminama kokia nors teisine sutartimi arba kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties arba kito teisės akto, išskyrus šiame Konstitucinio Teismo nutarime nurodytas pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nustatytas arba implicitiškai numatytas išimtis. Sąvoka „darbas“, vartojama Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“, savo ruožtu apima bet kokią veiklą Lietuvos, užsienio ar tarptautinėje privačioje įstaigoje,

įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, jeigu ši veikla yra susijusi su darbo atlikimu, pareigų užėmimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose), neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla yra nuolatinė, ar laikina, ar vienkartinio pobūdžio (epizodinė), į tai, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama, į tai, ar ta veikla teisės aktuose yra įvardijama kaip darbas, ar kaip nors kitaip, į tai, ar toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje yra, ar nėra dar ir kitų asmenų, užsiimančių kokia nors veikla, į tai, ar ta veikla yra vadovaujanti, ar ne, į tai, ar asmuo tai veiklai yra renkamas, ar skiriamas, į tai, ar ta veikla yra įforminama kokia nors teisine sutartimi arba kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties arba kito teisės akto; Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ apima ir bet kokią kitą privačią veiklą, kuria siekiama pelno, taip pat ir tokią veiklą, kuria siekiama pelno, kuri atliekama neįsteigus įmonės, įstaigos, organizacijos.

Draudimas Seimo nariui užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno (Konstitucijos 23, 46, 48 straipsniai, 60 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

<...> Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių konstitucinio teisinio statuso ir lemia kai kurių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių, kurias Seimo narys turi kaip žmogus ir pilietis, įgyvendinimo ypatumus.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas atsižvelgiant į Konstitucijos 46 ir 48 straipsnių nuostatas.

Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva. Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje *inter alia* įtvirtinta, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą.

Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinis teisinis statusas, apimantis *inter alia* Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytus apribojimus, lemia ir jo, kaip ir kiekvieno kito žmogaus, turimų Konstitucijos 46 ir 48 straipsniuose įtvirtintų asmens teisių įgyvendinimo ypatumus. Pažymėtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostatos, atsižvelgiant į šioje dalyje nustatyto teisinio reguliavimo tikslą, reiškia ir tai, kad toks Seimo narys, kuris yra kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas, negali užimti pareigų, atlikti darbo, eiti tarnybos, vykdyti kitų funkcijų, atlikti kitų užduočių, užimti vadinamųjų garbės pareigų ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose) toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar jai atstovauti. Tai yra nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu: Seimo narys, įgydamas visas Tautos atstovo teises, apsisprendžia, kad jis bus Tautos atstovas, o ne užsiims verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno.

<...> pagal Konstituciją Seimo narys – Tautos atstovas turi tinkamai atlikti savo konstitucinę priedermę atstovauti visai Tautai, veikti tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, <...> Seimo nario – Tautos atstovo veikla yra nepertraukiama. Seimo narys savo, kaip Tautos atstovo, mandatą turi naudoti tik Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet ne savo ar jam artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti. Iš Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto Seimo nario pareigų nesuderinamumo su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, taip pat darbu tokiose privačiose įmonėse ar įstaigose, kurių steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas yra Seimo narys, išplaukia draudimas bet kokia forma užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno.

Sprendžiant, ar Seimo nario tam tikra veikla yra užsiėmimas verslu, komercija ir pan., kiekvienu atveju reikia įvertinti tos veiklos turinį bei visas kitas aplinkybes.

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas atsižvelgiant ir į Konstitucijos 23 straipsnio nuostatas.

<...>

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo negalima aiškinti taip, kad būtų paneigta Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintos nuosavybės teisės, kurią turi ir Seimo narys, esmė. Taigi Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies nuostatų, įtvirtinančių Seimo nario pareigų nesuderinamumą su *inter alia* užsiėmimu verslu, komercija ar kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, negalima aiškinti kaip reiškiančių draudimą Seimo nariui naudoti savo nuosavybę, gauti iš jos pajamų, tvarkyti jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaryti su tuo susijusius sandorius. Tačiau tokia Seimo nario veikla, kai jis naudoja savo nuosavybę, gauna iš jos pajamų, tvarko jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaro su tuo susijusius sandorius, pagal Konstituciją negali peraugti į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno, nes taip būtų pažeistas Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas Seimo nariui bet kokia forma užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno.

Pažymėtina, kad tokia Seimo nario veikla, kai jis naudoja savo nuosavybę, gauna iš jos pajamų, tvarko jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaro su tuo susijusius sandorius, kiekvienoje srityje gali turėti ypatumų. Įstatymų leidėjas turi pareigą, paisydamas Konstitucijos, įstatymu nustatyti tokį reguliavimą, iš kurio kiekvienu atveju būtų galima spręsti, kokia Seimo nario veikla yra tik jo nuosavybės naudojimas, pajamų iš jos gavimas, jam nuosavybės teise priklausančio turto tvarkymas, taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas, t. y. veikla, kurios Konstitucija Seimo nariui nedraudžia, o kokia veikla jau yra verslas, komercija ar kitokia veikla, kuria siekiama pelno, t. y. veikla, kurią Konstitucija Seimo nariui draudžia.

Pažymėtina ir tai, jog siekiant užtikrinti, kad būtų paisoma Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo Seimo nariui užsiimti verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar Seimo nario nuosavybės naudojimas, pajamų iš jos gavimas, jam nuosavybės teise priklausančio turto tvarkymas ir pan., taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas nėra verslas, komercija ar kita privati veikla, kuria siekiama pelno. Tokia kontrolė turi būti veiksminga, vieša, ne vienkartinė, bet nuolatinė.

Įstatymu nustatydamas nurodytą konstituciškai būtiną teisinį reguliavimą įstatymų leidėjas kartu privalo nustatyti ir būdus, kurie sudarytų teises prielaidas užkirsti kelią Seimo nario pareigų nesuderinamumui su užsiėmimu verslu, komercija, kita privačia veikla, kuria siekiama pelno, atsirasti. Tokiu teisiniu reguliavimu būtų sudarytos ir prielaidos išvengti Seimo nario mandato naudojimo ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, bet kurių nors asmenų privačiai naudai gauti, t. y. partikuliariniais interesais, ir Seimo nario privačių interesų supriešinimo su Tautos ir Lietuvos valstybės, t. y. viešaisiais, interesais; tai stiprintų Tautos pasitikėjimą Seimo nariais, kaip Tautos atstovais, ir Seimu, kaip Tautos atstovybe. Tokia kontrolė yra būtina Konstitucijos 63 straipsnio 7 punkto nuostatos, pagal kurią Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai jis pereina dirbti arba neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis, įgyvendinimo sąlyga.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad užsienio demokratinėse teisinėse valstybėse yra įtvirtinti įvairūs būdai, leidžiantys užtikrinti parlamento nario pareigų ir užsiėmimo verslu

nesuderinamumą bei kontrolę, kaip antai parlamento nario turto valdymo patikėjimas ar kitoks privalomas perleidimas kitiems asmenims, anoniminis tokio turto valdymas, įmonių, kurių steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas yra parlamento narys, sandorių, sudaromų su viešojo sektoriaus įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis, kontrolė ir kt.

Seimo nario teisė būti susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas (Konstitucijos 35 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu principas, taip pat draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis, aiškintinas Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių, *inter alia* piliečių teisės laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (Konstitucijos 35 straipsnis), darbuotojų teisės kurti profesines sąjungas (Konstitucijos 50 straipsnio 1 dalis) kontekste.

<...>

<...> įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo apribotų Seimo nario teisę būti Konstitucijoje numatyto susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas, nes taip šio asmens atžvilgiu būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė.

Draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Kitas Konstitucijos 60 straipsnyje nustatytas apribojimas Seimo nariui yra draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nustatytas arba implicitiškai numatytas išimtis.

Pabrėžtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir negali būti aiškinama remiantis vien tuo, kaip analogiška sąvoka yra apibrėžta įstatymuose ar kituose teisės aktuose (pavyzdžiui, teisės aktuose, reguliuojančiuose darbo arba valstybės tarnybos santykius). Šiuo atžvilgiu Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytas atlyginimas nėra sietinas tik su atlyginimu, mokamu pagal darbo ar pan. sutartis ar susitarimus; Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies sąvokos „atlyginimas“ turinys yra daug platesnis, ši sąvoka apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialinės naudos suteikimą Seimo nariui.

<...> Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, t. y. kaip tokį Tautos atstovą, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla. <...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, taip pat išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla atlyginamos iš valstybės biudžeto.

Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo narys turi teisę į Seimo nario atlyginimą. <...> tam, kad Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę, Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, mokamas reguliariai, taip pat kad Seimo kadencijos metu įstatymu negali būti nustatytas mažesnis Seimo nario atlyginimas negu kadencijos pradžioje.

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Šiame kontekste pažymėtina, kad šios lėšos gali būti naudojamos tik tuo tikslu, kuris nurodytas Konstitucijoje, t. y. Seimo nario

parlamentinei veiklai. Įstatymų leidėjas turi nustatyti tokią teisinę reguliavimą, kad kiekvienu atveju būtų galima patikrinti, ar šios lėšos naudojamos pagal paskirtį.

<...> Seimo narys gali užimti dar ir kitas pareigas Seime, įskaitant Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas, tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, taip pat tokias Seimo nario pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu.

Konstatuotina, kad konstitucinė Seimo nario teisė užimti tokias pareigas Seime suponuoja teisę gauti įstatymu nustatytą papildomą atlyginimą už tokių pareigų užėmimą.

<...> pagal Konstituciją Seimo narys gali tuo pat metu užimti ir Ministro Pirmininko ar ministro pareigas. Konstitucinis Teismas 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime konstatavo, kad konstitucinė Seimo nario teisė eiti Ministro Pirmininko ar ministro pareigas suponuoja teisę gauti atlyginimą už tokių pareigų atlikimą; tai patvirtina ir Konstitucijos 99 straipsnis, pagal kurį Ministrui Pirmininkui ir ministrui už darbą Vyriausybėje yra mokamas atlyginimas. Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 9 d. nutarime konstatuota ir tai, kad Seimo nariui, paskirtam Ministru Pirmininku ar ministru, gali būti nustatytas kitoks atlyginimas už Seimo nario darbą, negu kitiems Seimo nariams, tačiau Seimas, pagal Konstituciją turėdamas diskreciją įstatymu nustatyti Ministru Pirmininku ar ministru paskirtam Seimo nariui kitokį atlyginimą už Seimo nario darbą negu tą, kuris mokamas kitiems Seimo nariams, yra suvaržytas konstitucinio reikalavimo, kad ir šiuo atveju Seimo nario atlyginimas turi būti pakankamo dydžio, idant Seimo narys galėtų tinkamai atlikti savo, kaip Tautos atstovo, priedermę.

<...> Seimo narys pagal Konstituciją gali užimti pareigas Konstitucijoje numatytuose susivienijimuose, susijusias su jo naryste atitinkamame susivienijime. Pažymėtina, kad Konstitucijoje įtvirtintas draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą, išskyrus pačioje Konstitucijoje numatytas išimtis, reiškia, kad pagal Konstituciją Seimo narys taip pat negali gauti jokio atlyginimo už pareigas ar kitą veiklą bendrijose, politinėse partijose ar asociacijose, kituose susivienijimuose.

Minėta, kad Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojamos sąvokos „atlyginimas“ turinys yra platus, kad ji apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialinės naudos suteikimą Seimo nariui. Taigi pagal Konstituciją Seimo narys, užimantis tam tikras pareigas susivienijime, neturi teisės gauti iš šių susivienijimų ne tik atlyginimo už šias pareigas, bet ir kitų rūšių piniginių išmokų, taip pat kitos materialinės naudos.

<...>

Apibendrinant konstatuotina, kad Konstitucijoje įtvirtintas draudimas Seimo nariui, be Seimo nario atlyginimo, gauti kitą atlyginimą reiškia, jog Seimo narys negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytą arba implicitiškai numatytą atlyginimą: 1) atlyginimą už Seimo nario pareigas Seime, apimančias Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas, tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, kitas pareigas Seime, kurias gali užimti tik Seimo narys, taip pat tokias pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu; 2) atlyginimą už Ministro Pirmininko ar ministro pareigas; 3) atlyginimą už kūrybinę veiklą, kurią jis atlieka ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas.

Seimo nario teisė gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą; konstitucinė kūrybinės veiklos samprata (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnį Seimo nariui nedraudžiama gauti atlyginimo už kūrybinę veiklą.

Aiškinant kūrybinės veiklos konstitucinę sampratą pažymėtina, kad Konstitucijos 42 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog kultūra, mokslas ir tyrinėjimai bei dėstymas yra laisvi, o šio straipsnio 3 dalyje – jog dvasinius ir materialinius autorius interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas. Pagal Konstituciją kūrybinė veikla – tai veikla mokslo, technikos, kultūros ar meno srityse, kuria siekiama sukurti kūrinį, t. y. kokybiškai naują, originalią, niekada anksčiau neegzistavusią konkrečią materialinę ar dvasinę mokslo, technikos, kultūros ar meno vertybę. Kūrybinė veikla gali būti ir nuolatinė, profesinė, ir vienkartinė (epizodinė).

Konstitucijoje įtvirtinta kūrybinės veiklos samprata yra vieninga, jos turinys nepriklauso *inter alia* nuo to, koks asmuo ja užsiima. Šiuo atžvilgiu Seimo nario kūrybinė veikla nė kiek nesiskiria nuo bet kurio kito žmogaus kūrybinės veiklos.

<...> Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas lemia kai kurių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių, kurias Seimo narys turi kaip žmogus ir pilietis, įgyvendinimo ypatumus.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota <...>, kad pagal Konstituciją Seimo nario pareigos yra nesuderinamos su jokia kita veikla (pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu), Lietuvos valstybės, savivaldybių, užsienio arba tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, taip pat privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, išskyrus Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytas Seimo nario pareigas Seime, Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalyje nurodytas Ministro Pirmininko ar ministro pareigas bei pareigas bendrijose, politinėse partijose ar asociacijose, kituose susivienijimuose, susijusias su jo naryste atitinkamame susivienijime.

Sistemiškai aiškinant Konstitucijos 42 straipsnio ir 60 straipsnio nuostatas konstatuotina, kad Seimo nario kūrybinė veikla Konstitucijoje yra atribota nuo darbo, tarnybos ar pan. santykių, nuo kokių nors pareigų užėmimo kokioje nors įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje.

Taigi Seimo nario konstitucinės kūrybinės veiklos laisvės vienas iš ypatumų yra tas, kad Seimo narys šią laisvę įgyvendina ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas.

Už kūrybinę veiklą autoriui gali būti sumokėtas atlyginimas. Visuotinai įprasta, kad atlyginimą už kūrybinę veiklą reguliuoja autorių teisės normos.

<...> kūrybinės veiklos sąvoka yra vartojama ne tik Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje, bet ir kituose Konstitucijos straipsniuose (jų dalyse). Antai Konstitucijos 83 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog Respublikos Prezidentas negali *inter alia* gauti kitokio atlyginimo, išskyrus Respublikos Prezidentui nustatytą atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą; Konstitucijos 99 straipsnyje nustatyta, jog Ministras Pirmininkas ir ministrai negali *inter alia* gauti kitokio atlyginimo, išskyrus jam nustatytą pagal pareigas Vyriausybėje bei užmokestį už kūrybinę veiklą; Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog teisėjas negali *inter alia* gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus teisėjo atlyginimą bei užmokestį už pedagoginę ar kūrybinę veiklą.

Iš Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalies formuluotės „užmokestis už pedagoginę ar kūrybinę veiklą“ matyti, kad pedagoginės ir kūrybinės veiklos konstitucinės sampratos nėra tapачios, kad kiekviena iš jų turi savarankišką turinį. Šios sąvokos negali būti sutapatinamos,

jos nėra sinonimai ir nė viena iš jų neapima kitos. Konstitucijoje pedagoginė veikla yra atribota nuo kūrybinės veiklos: pedagoginė veikla siejama su dėstymu, mokymu, ugdymu mokymo, auklėjimo įstaigose (įskaitant aukštąsias mokyklas), tuo tarpu kūrybinė veikla, kaip minėta, yra veikla, kuria siekiama sukurti mokslo, technikos, kultūros ar meno kūrinį.

Seimo nario veiklos nepertraukiamumas

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

[Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] konstatuota, kad Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Dalyvauti Seimo darbe – Seimo nario konstitucinė pareiga ir kartu jo teisė; tai *inter alia* reiškia, kad negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris, viena vertus, leistų Seimo nariui be ypač svarbių pateisinamų priežasčių nedalyvauti Seimo darbe arba, kita vertus, užkirstų kelią ar kitaip ap sunkintų galimybes jam dalyvauti Seimo darbe. Seimo nario konstitucinė pareiga dalyvauti Seimo darbe apima *inter alia* jo pareigą dalyvauti ir tų Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, darbe, vykdyti kitus Konstitucijoje, įstatymuose ir Seimo statute nustatytus Seimo nario įgaliojimus.

<...>

Be abejo, galimos ir tokios situacijos, kai Seimo narys dėl ypač svarbių asmeninių, kitų pateisinamų priežasčių negali tam tikrą laiką dalyvauti Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, posėdžiuose ir (arba) tam tikrą laiką negali vykdyti kitų Seimo nario pareigų. Tai suponuoja būtinumą nustatyti, kokia tvarka toks Seimo narys minėtais atvejais turi kreiptis į įstatyme (Seimo statute) nurodytą instituciją dėl leidimo tą laiką nedalyvauti Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, posėdžiuose, tą laiką nevykdyti kitų Seimo nario pareigų; jeigu Seimo nario nurodytos priežastys yra ypač svarbios, pateisinamos, minėtas leidimas jam suteikiamas; negavusio tokio leidimo Seimo nario nedalyvavimas Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, posėdžiuose, kitų Seimo nario pareigų nevykdymas būtų nepateisinamas.

Galimos ir tokios situacijos, kad Seimo narys apie savo nedalyvavimą atitinkamame posėdyje iki jo pradžios negali pranešti įstatyme (Seimo statute) nurodytai institucijai. Įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti, kokia tvarka ir šiais atvejais įstatyme (Seimo statute) nurodyta institucija galėtų spręsti, ar to Seimo nario nedalyvavimo atitinkamame posėdyje priežastys buvo ypač svarbios, pateisinamos.

Jeigu Seimo narys nedalyvavo Seimo, Seimo komiteto, kito struktūrinio padalinio, kurio narys jis yra, posėdyje – nesvarbu, nustatyta tvarka iš anksto pranešęs apie savo nedalyvavimą ar nepranešęs, gavęs atitinkamą įstatyme (Seimo statute) nurodytos institucijos leidimą ar jo negavęs, – minėtas laikas pagal Konstituciją nelaikytinas nei laiku, kai Seimo narys dirbo Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytą Seimo nario darbą, atlyginamą iš valstybės biudžeto, nei laiku, kai Seimo narys pasinaudojo Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teise į kasmetines mokamas atostogas.

Pažymėtina, kad Seimo nario įgaliojimų vykdymas neapsiriboja dalyvavimu Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiuose. Šiame kontekste paminėtina, kad Seimo nario įgaliojimų vykdymas, taigi ir Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytas Seimo nario darbas, yra ir tokia Seimo nario veikla, kai jis vykdo Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių pavedimus, kitas užduotis, įstatymų nustatytais atvejais atstovauja Seimo narių grupėms ir pan. Seimo nario darbas, jo veikla Seime apima ir Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nurodytų pareigų Seime vykdymą (Seimo Pirmininko, Seimo Pirmininko

pavadootojo pareigas; tokias Seimo nario pareigas Seime, kurias Seimo narys pagal Seimo statutą užima Seimo vadovybėje ar vadovaudamas Seimo struktūriniais padaliniais, taip pat kitas pareigas, kurias Seime gali užimti tik Seimo narys; tokias Seimo nario pareigas tarpparlamentinėse ir kitose tarptautinėse institucijose, kurias įmanoma užimti tik būnant Seimo nariu <...>).

Tokia Seimo nario veikla – tai Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje nurodytas Seimo nario darbas, atlyginamas iš valstybės biudžeto.

Paminėtina ir tai, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru. Tai suponuoja galimybę diferencijuotai reguliuoti jų darbo Seime santykius; įstatymų leidėjas šioje srityje turi tam tikrą diskreciją.

Seimo narių kasmetinės mokamos atostogos

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

Nuostata, kad Seimo veikla yra nepertraukiama, <...> aiškinant kartu su nuostata, kad įstatymų leidėjas turi konstitucinę pareigą įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas, konstatuotina, kad Seimo, kaip Tautos atstovybės ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, veiklos nepertraukiamumas ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo ir profesionalaus politiko, veiklos nepertraukiamumas jokiū būdu nereiškia, jog Seimo narys neturi ar negali pasinaudoti jam, kaip ir kiekvienam dirbančiam žmogui, priklausančia konstitucine teise į poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas. Būtent dėl to, kad Konstitucija Seimo narių traktuoja kaip profesionalų politiką, taip pat dėl to, kad pagal Konstituciją Seimo nario veikla yra jo nuolatinis darbas, už kurį Seimo nariui mokamas atlyginimas ir kurio tinkamą atlikimą turi užtikrinti atitinkamos socialinės garantijos bei specialios Konstitucijoje ir įstatymuose numatytos parlamentinės veiklos garantijos, Seimo nario konstitucinė teisė į poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas negali būti paneigta arba negali būti nepagrįstai suvaržytas šios teisės įgyvendinimas.

Ypač pabrėžtina, kad pagal Konstituciją nei poilsio ir laisvalaikio, nei kasmetinių mokamų atostogų metu Seimo narys nepraranda Tautos atstovo statuso: kaip darbo Seimo sesijų metu, Seimo komitetų, kitų Seimo struktūrinių padalinių posėdžių, vykstančių ne per Seimo sesijas, metu, taip ir poilsio, laisvalaikio, kasmetinių mokamų atostogų metu jis išlaiko visus savo, kaip Tautos atstovo, įgaliojimus, o Seimas, net jei Tautos atstovai atostogauja, nepaliuma buvęs Tautos atstovybe ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija.

Nutarimo nuostata, kad įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas, *inter alia* reiškia, kad Seimo narių atostogos turi būti nustatytos ne bet kokiu Seimo išleistu teisės aktu, o būtent įstatymu, taip pat kad tokiaime įstatyme turi būti numatyta Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmė, atostogų apmokėjimo dydis, kitos esminės atostogų sąlygos.

Minėta nuostata nereiškia, kad įstatymu turi būti nustatytas fiksuotas, kiekvienais metais vis tas pats Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų laikas (jų pradžios ir pabaigos tikslios datos). Seimas, atsižvelgdamas į savo darbotvarkę, sprendžiamus klausimus, kitas aplinkybes, kiekvienais metais gali Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų laiką atskirai nustatyti poįstatyminiu aktu – Seimo nutarimu; šis nutarimas turi būti priimamas remiantis įstatymu, nustatančiu *inter alia* Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų trukmę.

Įstatymu nustatant Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų trukmę, taip pat kiekvienais metais Seimo nutarimu nustatant Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų pradžią ir pabaigą, turi būti paisoma konstitucinio imperatyvo, kad dalyvauti Seimo darbe yra Seimo nario konstitucinė pareiga ir kartu jo teisė, taip pat to, kad Seimo nario konstitucinė

pareiga dalyvauti Seimo darbe apima *inter alia* jo pareigą dalyvauti ir tų Seimo struktūrinių padalinių, kurių narys šis Seimo narys yra, darbe, vykdyti kitus Konstitucijoje, įstatymuose ir Seimo statute nustatytus Seimo nario įgaliojimus. Seimo posėdžiai vyksta Seimo eilinių ir neeilinių sesijų metu. Vadinasi, tuo laiku, kai vyksta Seimo sesija, Seimo narys negali būti išėjęs kasmetinių mokamų atostogų, išskyrus toliau apibūdintas iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Nustatant Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų trukmę (įstatymu), taip pat jų pradžią ir pabaigą (Seimo nutarimu), būtina paistyti ir to, kad, kaip minėta, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, kuriuose Seimo nariai privalo dalyvauti, šaukiami ne tik Seimo sesijų metu, bet ir tuo metu, kai Seimo sesijos nevyksta, taip pat to, kad tarp Seimo sesijų Seimas, jo komitetai, kiti struktūriniai padaliniai, atskiri Seimo nariai ir jų grupės vykdo ir kitą Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatytą veiklą. Vadinasi, Seimo narys negali būti išėjęs kasmetinių mokamų atostogų ir tuo metu, kai vyksta Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, kuriuose Seimo nariai privalo dalyvauti, kai yra vykdoma kita Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatyta Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių veikla, nors tuo metu ir nevyksta Seimo sesija, išskyrus toliau apibūdintas iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Konstituciniai Seimo veiklos nepertraukiamumo ir Seimo nario veiklos nepertraukiamumo imperatyvai ir būtinumas užtikrinti Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą Seimo nario teisę į kasmetines mokamas atostogas, šiuos konstitucinius reikalavimus aiškinant vienas kito kontekste, suponuoja tai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas su Seimo nario kasmetinėmis mokamomis atostogomis susijusius santykius, gali ir turi nustatyti laiką, kai nevyksta Seimo posėdžiai, taip pat Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, nėra vykdoma kita Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatyta Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių veikla. Seimo narių kasmetinės mokamos atostogos gali būti Seimo nutarimu nustatomos būtent tuo laiku. Pagal Konstituciją Seimo nario kasmetinės mokamos atostogos negali būti nustatomos jokių kitu laiku, išskyrus toliau apibūdintas iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Seimo, kaip Tautos atstovybės ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, prigimtis, konstitucinė paskirtis, Seimo funkcionavimo ir darbo organizavimo ypatumai bei Seimo nario, kaip Tautos atstovo ir profesionalaus politiko, konstitucinis teisinis statusas lemia tai, kad kasmetinių mokamų atostogų visi Seimo nariai turi būti išėję vienu metu.

Kartu pažymėtina, kad, kaip minėta, iš Konstitucijos kyla tam tikros išimtytys dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko. Konstitucijoje numatytų pareigūnų – Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laikas turi būti nustatomas atsižvelgiant į tai, kad šie pareigūnai prireikus turi galėti nedelsiant vykdyti jiems Konstitucijoje, įstatymuose, Seimo statute nustatytus įgaliojimus. Galimybė nustatyti Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko diferencijuotą teisinį reguliavimą (palyginti su kitų Seimo narių kasmetinių mokamų atostogų laiko teisiniu reguliavimu) – vienintelė Konstitucijos leidžiama minėtų santykių reguliavimo išimtis. Tačiau nustatant kitokį negu kitų Seimo narių Seimo Pirmininko ar jo pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiką būtina užtikrinti, kad šie pareigūnai galėtų vykdyti savo įgaliojimus taip, kad nebūtų sutrikdytas Seimo darbas, *inter alia* tai, kad Seimo Pirmininkas

galėtų vykdyti jam Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalyje nustatytus teisės aktų (Seimo statuto ir Seimo poįstatyminių aktų) promulgavimo įgaliojimus.

Seimas turi diskreciją nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę. Kartu pabrėžtina, kad nustatydamas šią trukmę Seimas yra saistomas Konstitucijoje įtvirtinto atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio visų asmenų lygiateisiškumo principo, neleidžiančio nė vienai asmenų grupei teikti privilegijų ar jų diskriminuoti *inter alia* dėl jų socialinės padėties. Todėl Seimo nario kasmetinės mokamos atostogos negali būti trumpesnės už įstatymais nustatytą minimalią trukmę, bet negali būti ir nepagrįstai ilgos; visi Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmės skirtumai, palyginti su kitų dirbančių žmonių atostogų trukme, kad ir kokie jie būtų, turi būti konstituciškai pagrįsti.

<...> Konstitucijoje yra numatyta galimybė sušaukti neeilines Seimo sesijas, <...> prireikus Seimas gali nutarti pratęsti eilinę sesiją. Jeigu nutariama pratęsti eilinę Seimo sesiją arba yra sušaukiama neeilinė Seimo sesija, Seimo nariai privalo į ją susirinkti, net jeigu tuo metu jie yra išėję kasmetinių mokamų atostogų. Tokiais atvejais Seimas, užtikrindamas Seimo nario teisę į kasmetines mokamas atostogas, numatytą Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje, gali ir turi nustatyti kitą laiką, kai nevyksta Seimo posėdžiai, taip pat Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžiai, nėra vykdoma kita Konstitucijoje, Seimo statute ir įstatymuose numatyta Seimo, jo komitetų, kitų struktūrinių padalinių veikla, kad Seimo nariai galėtų pasinaudoti savo konstitucine teise į kasmetines mokamas atostogas vietoje to laiko, kurį Seimo nariai išnaudojo pratęstai Seimo eilinei sesijai arba neilinei Seimo sesijai.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją negalima tokia teisinė situacija, kad, pasibaigus Seimo narių atostogoms, neveiktų Seimo komitetai, kiti struktūriniai padaliniai ir kad laikas, likęs iki kitos Seimo sesijos pradžios, būtų traktuojamas kaip prilygstantis Seimo narių atostogoms, kitam laisvalaikiiui.

<...>

Apibendrinant konstatuotina, kad, nustačius Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas, būtų užtikrinta Seimo nario teisė į kasmetines mokamas atostogas, įtvirtinta Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje. Kita vertus, kaip konstatuota [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime], Seimo nario atostogų įtvirtinimas įstatymu užtikrintų ir tai, kad nebūtų prielaidų laiką tarp Seimo sesijų konstituciškai nepagrįstai traktuoti kaip laiką, prilygstantį Seimo narių atostogoms ar kitokiam poilsiui.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] vartojama sąvoka „Seimo veiklos nepertraukiamumas“ nereiškia, jog Seimo veiklos nepertraukiamumas būtų pažeistas, jeigu Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalyje numatytos kasmetinės mokamos atostogos laikotarpiu tarp Seimo sesijų būtų suteiktos visiems Seimo nariams, išskyrus iš Konstitucijos kylančias išimtis dėl Seimo Pirmininko bei Seimo Pirmininko pavaduotojo (pavaduotojų) kasmetinių mokamų atostogų laiko.

Draudimas Seimo nariui užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 3 dalys): Seimo nario teisė naudoti, tvarkyti jam nuosavybės teise priklausantį turta, sudaryti su tuo susijusius sandorius, užsiimti ūkininkavimu

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat dirbti darbą verslo, komercijos

bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, ir šio straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, <...> nereiškia, kad Seimo narys negali naudoti jam nuosavybės teise priklausančio turto, jį tvarkyti ir pan., taip pat sudaryti su tuo susijusius sandorius. Tačiau tokia Seimo nario veikla, kai jis naudoja savo nuosavybę, gauna iš jos pajamų, tvarko jam nuosavybės teise priklausantį turtą ir pan., taip pat sudaro su tuo susijusius sandorius, pagal Konstituciją negali peraugti į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno <...>.

Kartu pažymėtina, kad nuosavybės teise priklausančio turto tvarkymas, kita su tuo susijusi veikla gali turėti ypatumų, kuriuos lemia įvairūs veiksniai – šio turto pobūdis, jo įsigijimo aplinkybės, tai, ar į šį turtą kokias nors teises turi kiti asmenys, ir kt. Būtent šie įvairūs veiksniai gali lemti tai, kad asmeniui nuosavybės teise priklausančio turto naudojimas, tvarkymas ir pan., pajamų iš šios veiklos gavimas, taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymas vienais atvejais perauga į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kuria siekiama pelno, o kitais atvejais ne. Nagrinėjamo klausimo kontekste pažymėtina ir tai, kad veikla, kuri apibūdinama kaip ūkininkavimas, paprastai būna susijusi su žemės, miškų, vandenių, taip pat gyvosios gamtos objektų, kaip nuosavybės objektų, naudojimu, tvarkymu ir pan., taigi šiai veiklai būdinga išskirtinė specifika.

<...>

<...> vertinant, ar tam tikra Seimo nario veikla, susijusi su Seimo nariui nuosavybės teise priklausančio turto naudojimu, tvarkymu ir pan., pajamų iš jos gavimu, taip pat su tuo susijusių sandorių sudarymu, yra suderinama, ar nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu, Konstitucijos požiūriu svarbu ne vien tai, kaip atitinkama veikla yra apibrėžiama įstatymuose ar kituose teisės aktuose, bet pirmiausia tai, ar Seimo nario faktiškai vykdoma veikla nėra toks darbas, kurį Seimo nariui draudžia Konstitucija, ar ji neperauga į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią draudžia Konstitucija.

Atsižvelgiant į tai, kad veikla, kuri apibūdinama kaip ūkininkavimas, pasižymi išskirtine specifika, vien pelno gavimas iš šios veiklos savaime nereiškia, kad ši veikla yra peraugusi į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią draudžia Konstitucija. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad kiekvienu atveju, kai kiltų abejonių, ar tam tikra Seimo nario veikla, apibūdinama kaip ūkininkavimas (nesvarbu, kaip ji apibrėžiama įstatymuose ar kituose teisės aktuose), nėra peraugusi į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią Seimo nariui draudžia Konstitucija, būtų galima išsiaiškinti visas faktines aplinkybes, įvertinti tą veiklą ir nustatyti, ar minėta veikla nėra nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginys „Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluo-tėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ vartojama sąvoka „darbas“ apima ir bet kokią kitą privačią veiklą, kuria siekiama pelno, taip pat ir tokią veiklą, kuria siekiama pelno, kuri atliekama neįsteigus įmonės, įstaigos, organizacijos“ nereiškia, kad bet kokia veikla, kuri apibūdinama kaip ūkininkavimas, savaime (jeigu ji nėra peraugusi į verslą, komerciją ar kitokią veiklą, kurią Seimo nariui draudžia Konstitucija) yra nesuderinama su Seimo nario konstituciniu teisiniu statusu.

Draudimas Seimo nariui užsiimti verslu, komercija ar kitokia privačia veikla, kuria siekiama pelno (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis): Seimo nario teisė būti privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėju, savininku, bendraturčiu ar akcininku

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> [prašomuose išaiškinti Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo teiginiuose] nėra konstatuota, kad Seimo nariui draudžiama būti kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėju, savininku, bendraturčiu ar akcininku, kad toks Seimo narys pagal Konstituciją negali turėti privačios įmonės, įstaigos ar organizacijos steigėjo, savininko, bendraturčio ar akcininko teisių, kad jis negali šių teisių įgyvendinti pats, išskyrus viename iš šių teiginių suformuluotą draudimą Seimo nariui: „toks Seimo narys, kuris yra kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas, negali užimti pareigų, atlikti darbo, eiti tarnybos, vykdyti kitų funkcijų, atlikti kitų užduočių, užimti vadinamųjų garbės pareigų ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose) toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar jai atstovauti“ <...>.

Kita vertus, minėti teiginiai nepaneigia iš Konstitucijos kylančios įstatymų leidėjo pareigos nustatyti veiksmingą Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu, taip pat draudimo gauti kitą atlyginimą, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, kontrolę. Seimas, nustatydamas tokią kontrolę, turi tam tikrą diskreciją; Seimo nario pareigų nesuderinamumą su kitomis pareigomis bei darbu, taip pat kito atlyginimo, išskyrus Konstitucijoje nustatytas išimtis, negavimą jis gali užtikrinti *inter alia* nustatydamas ir tokį teisinį reguliavimą, kad Seimo nario turto valdymas būtų patikėtas kitiems asmenims (nustačius tokio turto apsaugos, išsaugojimo teises garantijas), kad būtų kontroliuojami įmonių, kurių steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas yra Seimo narys, sandoriai su viešojo sektoriaus įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis ir t. t.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai <...> nereiškia, kad Seimo nariui draudžiama būti kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėju, savininku, bendraturčiu ar akcininku, kad toks Seimo narys pagal Konstituciją negali turėti privačios įmonės, įstaigos ar organizacijos steigėjo, savininko, bendraturčio ar akcininko teisių, kad jis negali šių teisių įgyvendinti pats, išskyrus tai, kad toks Seimo narys, kuris yra kokios nors privačios įmonės, įstaigos, organizacijos steigėjas, savininkas, bendraturtis ar akcininkas, negali užimti pareigų, atlikti darbo, eiti tarnybos, vykdyti kitų funkcijų, atlikti kitų užduočių, užimti vadinamųjų garbės pareigų ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose) toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar jai atstovauti.

Seimo nario teisė užimti pareigas politinėje partijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> politinės partijos yra tokie susivienijimai, kurių steigimosi tikslai, paskirtis ir veikla yra neatsiejami nuo politinės valdžios siekio, taigi ir nuo dalyvavimo rinkimuose į atstovaujамąją instituciją – Seimą.

Konstitucija Seimo nariui nedraudžia užimti įvairias pareigas (*inter alia* vadovaujančias) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

<...> Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje yra nustatytas draudimas Seimo nariui eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat dirbti darbą verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, o šio straipsnio 3 dalyje yra nustatytas

draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali būti su šia politine partija ar jos struktūriniais padaliniais susijęs darbo santykiais, nesvarbu, ar jo veikla einant šias pareigas yra įforminta kokia nors teisine sutartimi ar kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties ar kito teisės akto, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama.

Pažymėtina ir tai, kad Konstitucijoje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, reiškia, kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali gauti jokio atlyginimo už šią veiklą.

Šiame kontekste konstatuotina, kad <...> Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir nėra sietina tik su atlyginimu, mokamu pagal darbo ar pan. sutartis ar susitarimus; Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies sąvokos „atlyginimas“ turinys yra daug platesnis, ši sąvoka apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialios naudos suteikimą Seimo nariui.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai [„Konstitucinė teisė laisvai vienytis į susivienijimus yra susijusi su galimybe užimti įvairias pareigas tuose susivienijimuose; minėta galimybė yra išvestinė iš konstitucinės teisės laisvai vienytis į susivienijimus. Šių pareigų užėmimo susivienijimuose tvarką nustato ne valstybė, o tik paties susivienijimo (kuris <...> pagal Konstituciją yra autonomiškas viešosios valdžios atžvilgiu) vidaus tvarką reglamentuojantys aktai (įstatatai, statutai ir pan.)“ ir „Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris dirbtinai arba nepagrįstai suvaržytų susivienijimų steigimo laisvę ir veiklą, nes taip būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus (asociacijų laisvė). Taigi įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo apribotų Seimo nario teisę būti Konstitucijoje numatyto susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas, nes taip šio asmens atžvilgiu būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė“] savaime nereiškia, kad Seimo narys negali užimti pareigų (*inter alia* vadovaujančių) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

Seimo nario teisė užimti pareigas profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti (Konstitucijos 60 straipsnio 1, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> Konstitucijoje įtvirtinta asociacijų laisvė, taip pat profesinių sąjungų kūrimosi ir veikimo laisvė suponuoja tai, kad šie susivienijimai gali, laikydamiesi įstatymų, savarankiškai nustatyti *inter alia* savo organizacinę struktūrą, įvairias pareigas (*inter alia* vadovaujančias), taip pat jų užėmimo tvarką.

Konstitucija Seimo nariui nedraudžia užimti įvairias pareigas (*inter alia* vadovaujančias) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

Kartu pabrėžtina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui eiti kokias nors kitas pareigas valstybinėse įstaigose ir organizacijose, taip pat dirbti darbą verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, ir šio straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, suponuoja tai, kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujančias) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje,

kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali būti su šia profesine sąjunga, kita asociacija ar jos struktūriniais padaliniais susijęs darbo santykiais, nesvarbu, ar jo veikla einant šias pareigas yra įforminta kokia nors teisine sutartimi ar kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties ar kito teisės akto, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama, taip pat kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujantis) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali gauti už šią veiklą jokio atlyginimo.

Aiškinant, ar Seimo narys gali atstovauti profesinei sąjungai, kitai asociacijai, kurios narys jis yra, pažymėtina ir tai, kad Seimo nario atstovavimas profesinei sąjungai, kitai asociacijai turi tam tikrų ypatumų, kuriuos lemia Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinis teisinis statusas, iš esmės besiskiriantis nuo kitų piliečių ir valstybės pareigūnų teisinio statuso. Pagal Konstituciją Seimo narys negali atstovauti profesinei sąjungai, kitai asociacijai teisiniuose santykiuose su valstybės ir savivaldybių įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), taip pat su kitomis (ne valstybės ar savivaldybių) įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas, nes minėtos įstaigos, įmonės, organizacijos (jų pareigūnai) yra (gali būti) tiesiogiai arba netiesiogiai priklausomos nuo Seimo sprendimų (įskaitant sprendimus dėl biudžeto asignavimų skyrimo), Seimo vykdomos parlamentinės kontrolės, Seimo galimybės skirti ir atleisti institucijų vadovus, kitus valstybės pareigūnus arba daryti įtaką jų skyrimui ar pan. Toks atstovavimas, kai tam tikrai profesinei sąjungai, kitai asociacijai teisiniuose santykiuose su valstybės ir savivaldybių įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), taip pat kitomis (ne valstybės ar savivaldybių) įstaigomis, įmonėmis, organizacijomis (jų pareigūnais), kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas, atstovauja Seimo narys, galėtų sudaryti prielaidas atsirasti tokiai teisinei situacijai, kad Seimo nario atstovaujama profesinė sąjunga, kita asociacija kito šių santykių subjekto atžvilgiu įgytų papildomą pranašumą vien dėl to, kad jai atstovauja būtent Seimo narys.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai [„Konstitucinė teisė laisvai vienytis į susivienijimus yra susijusi su galimybe užimti įvairias pareigas tuose susivienijimuose; minėta galimybė yra išvestinė iš konstitucinės teisės laisvai vienytis į susivienijimus. Šių pareigų užėmimo susivienijimuose tvarką nustato ne valstybė, o tik paties susivienijimo (kuris <...> pagal Konstituciją yra autonomiškas viešosios valdžios atžvilgiu) vidaus tvarką reglamentuojantys aktai (įstatai, statutai ir pan.)“ ir „Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris dirbtinai arba nepagrįstai suvaržytų susivienijimų steigimo laisvę ir veiklą, nes taip būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus (asociacijų laisvė). Taigi įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo apribotų Seimo nario teisę būti Konstitucijoje numatyto susivienijimo nariu ir užimti jame pareigas, nes taip šio asmens atžvilgiu būtų pažeista konstitucinė vertybė – teisė į susivienijimus, arba asociacijų laisvė“] savaime nereiškia, kad Seimo narys negali užimti pareigų (*inter alia* vadovaujančių) profesinėje sąjungoje, kitoje asociacijoje, kurios narys jis yra, ir jai atstovauti.

Seimo nario pareigų nesuderinamumas su kitomis pareigomis ir darbu (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis): draudimas būti susijusiam darbo santykiais su kokia nors įmone, įstaiga, organizacija, visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> pagal Konstituciją yra negalima tokia teisinė situacija, kai Seimo narys yra darbo santykiais susijęs su kuria nors valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga ar organizacija, taip pat su kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytą arba implicitiškai numatytą darbą (pareigas).

Šis konstitucinis draudimas reiškia ir tai, kad asmuo, išrinktas Seimo nariu, iki pirmojo naujai išrinkto Seimo posėdžio, kuriame jis prisiekia, privalo nutraukti darbo santykius visose valstybės, savivaldybių įmonėse, įstaigose, organizacijose, privačiose įmonėse, įstaigose, organizacijose, taip pat visuomeninėse organizacijose, profesinėse sąjungose, politinėse partijose, asociacijose ar kitokuose susivienijimuose (nepriklausomai nuo jų pavadinimo). [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime] konstatuota, kad toks „Konstitucijos aiškinimas, esą Seimo narys, davęs priesaiką, dar kurį laiką gali eiti kokias nors kitas pareigas ar dirbti darbą, nesuderinamą su Seimo nario pareigomis (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), <...> būtų nepagrįstas, nes taip būtų nepaisoma <...> Konstitucijoje nustatytų draudimų Seimo nariui; taip būtų pažeista Konstitucija“ <...>.

Taigi, jeigu Seimo narys, davęs priesaiką, dar kurį laiką nenutrauktų darbo santykių su kuria nors valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija arba kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), tai būtų Konstitucijoje nustatytų draudimų Seimo nariui nepaisymas – Konstitucijos pažeidimas. Konstitucija būtų pažeista ir tuo atveju, jeigu Seimo narys, davęs priesaiką, ne nutrauktų darbo santykius su tam tikra valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija arba kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), o kokiu nors šios valstybės, savivaldybės įmonės, įstaigos, organizacijos, privačios įmonės, įstaigos, organizacijos arba kurios nors visuomeninės organizacijos, profesinės sąjungos, politinės partijos, asociacijos ar kitokio susivienijimo (nepriklausomai nuo jo pavadinimo) arba jo institucijos ar pareigūno sprendimu būtų išleistas atostogų arba kokiu nors kitu būdu jam būtų leista laikinai (kol jis eina Seimo nario pareigas) nedirbti atitinkamo darbo, arba būtų sustabdytas jo įgaliojimų (pareigų) vykdymas, ar pan. Šiame kontekste pažymėtina, kad asmens išėjimas kokių nors atostogų, jo įgaliojimų (pareigų) vykdymo sustabdymas ar pan. ne nutraukia šio asmens darbo santykius su atitinkama valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija, taip pat visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), o priešingai, patvirtina, kad šis asmuo yra (išlieka) darbo santykiais susijęs su atitinkama valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija, taip pat su visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo).

Pagal Konstitucijos 63 straipsnio 7 punktą Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, jeigu jis neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis. Paaiškėjus, jog susidarė tokia teisinė situacija, kad davęs priesaiką Seimo narys yra neatsisakęs darbo, nesuderinamo su

Seimo nario pareigomis, pagal Konstituciją Seimui kyla pareiga nutraukti tokio Seimo nario įgaliojimus; dėl to Seimas turi priimti nutarimą.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus konstatuotina, kad [Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo] <...> teiginiai dėl Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis bei darbu reiškia, jog pagal Konstituciją nėra galima tokia teisinė situacija, kad Seimo narys būtų asmuo, kuris yra ne nutraukęs darbo santykius su tam tikra valstybės, savivaldybės įmone, įstaiga, organizacija, privačia įmone, įstaiga, organizacija, kuria nors visuomenine organizacija, profesine sąjunga, politine partija, asociacija ar kitokiu susivienijimu (nepriklausomai nuo jo pavadinimo), bet yra joje išleistas atostogų arba kokiu nors kitu būdu jam leista laikinai (kol jis eina Seimo nario pareigas) nedirbti atitinkamo darbo, nevykdyti atitinkamos veiklos, arba kitaip yra sustabdytas jo įgaliojimų (pareigų) vykdymas toje įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, visuomeninėje organizacijoje, profesinėje sąjungoje, politinėje partijoje, asociacijoje ar kitokiame susivienijime (nepriklausomai nuo jo pavadinimo).

Draudimas Seimo nariui gauti kitą atlyginimą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendimas

<...> Konstitucijoje nustatytas draudimas Seimo nariui gauti kokį nors kitą atlyginimą, išskyrus Seimo nario atlyginimą ir atlyginimą už kūrybinę veiklą, reiškia, kad Seimo narys, užimantis kokias nors pareigas (*inter alia* vadovaujantis) politinėje partijoje, kurios narys jis yra, pagal Konstituciją negali gauti jokio atlyginimo už šią veiklą.

Šiame kontekste konstatuotina, kad <...> Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje vartojama sąvoka „atlyginimas“ – tai konstitucinė sąvoka, ji turi konstitucinį turinį ir nėra sietina tik su atlyginimu, mokamu pagal darbo ar pan. sutartis ar susitarimus; Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalies sąvokos „atlyginimas“ turinys yra daug platesnis, ši sąvoka apima įvairių rūšių pinigines išmokas bei kitokios materialios naudos suteikimą Seimo nariui.

Seimo nario mandato individualumas

Konstitucinio Teismo 2010 m. spalio 27 d. išvada

<...> pagal Konstituciją Seimo nario mandatas yra individualus – jis suteikiamas tik tam asmeniui, kuris Konstitucijos ir įstatymų nustatyta tvarka yra išrenkamas Seimo nariu. Pagal Konstituciją Seimo narys turi teisę ir pareigą tik pats asmeniškai įgyvendinti rinkėjų jam suteiktą mandatą. Seimo nario konstitucinis statusas, integruojantis Seimo nario pareigas, teises, veiklos garantijas, atsakomybę, suponuoja tai, kad Seimo narys iš Konstitucijos ir jai neprieštarujančių įstatymų kylančias Seimo nario – Tautos atstovo teises ir pareigas privalo įgyvendinti tik pats asmeniškai, jis jokia forma negali perleisti kitam asmeniui, *inter alia* Seimo nariui, savo, kaip Seimo nario, teisių ir konstitucinių pareigų vykdymo. Seimo nario mandato individualumas suponuoja ir tai, kad joks asmuo, *inter alia* Seimo narys, negali perimti kito Seimo nario – Tautos atstovo teisių ir pareigų, *inter alia* teisės balsuoti.

Iš Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo, *inter alia* Seimo nario mandato individualumo reikalavimo, kylanti Seimo nario teisė savo nuožiūra balsuoti priimant bet kurį Seimo sprendimą gali būti realizuojama tik Seimo nariui asmeniškai išreiškiant savo valią per balsavimą Seimo posėdyje. Tuo atveju, jeigu asmeninio Seimo nario balsavimo Seimo posėdyje reikalavimo nesilaikoma, *inter alia* jeigu per balsavimą vienas Seimo narys balsuoja už kitą Seimo narį ir taip išreiškia ne Seimo nario, už kurį balsuojama, bet savo valią, nepaisoma iš Konstitucijos, *inter alia* jos 69 straipsnio, kylančių reikalavimų įstatymų priėmimo procedūrai, iškreipiami balsavimo rezultatai, sudaromos

prielaidos pažeisti Konstitucijoje įtvirtintą Seimo nario laisvo mandato principą. Taip pat pažymėtina, kad ir tie atvejai, kai vienas Seimo narys balsuoja už kitą Seimo narį ir taip išreiškia to Seimo nario valią, neatitinka Seimo nario mandato individualumo reikalavimo ir traktuotini kaip iš Konstitucijos, *inter alia* jos 69 straipsnio, kylančių reikalavimų įstatymų priėmimo procedūrai nepaisymas.

Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad Seimo nariai, dalyvaujantys vykdant Seimo, kaip Tautos atstovybės, funkcijas, galėtų tinkamai vykdyti savo įgaliojimus, kad nebūtų sudaryta teisinių prielaidų Seimo nariams veikti ne Tautos ir Lietuvos valstybės, bet savo asmeniniais interesais, šiuos asmeninius interesus iškelti aukščiau už visuomenės interesus, kad nebūtų sudaryta teisinių prielaidų Seimo nariams elgtis nesąžiningai, piktnaudžiauti savo įgaliojimais, kad būtų galima veiksmingai kontroliuoti, kaip Seimo nariai laikosi šių reikalavimų, ir kad Seimo nariai, jeigu jie nepaiso minėtų reikalavimų, būtų traukiami atsakomybėn pagal Konstituciją ir įstatymus.

Konstitucinė su Seimo nario pareigomis nesuderinamų pareigų ir darbo samprata (Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 23 d. sprendimas

Aiškinant, ar <...> Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo <...> formuluotė „Sąvoka „darbas“, vartojama Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse““ apima ir Seimo nario privačią veiklą verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse, atliekamą pagal teisinę ar kitokią sutartį, bet laisvu nuo Seimo posėdžių laiku ir negaunant už tą veiklą jokio atlyginimo ar kitų rūšių piniginių išmokų, pažymėtina, kad <...> pagal oficialiąją konstitucinę doktriną, suformuotą Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime, sąvoka „darbas“, vartojama Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluotėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“, apima bet kokią veiklą Lietuvos, užsienio ar tarptautinėje privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, jeigu ši veikla yra susijusi su darbo atlikimu, pareigų užėmimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose), neatsižvelgiant į tai, ar:

- ta veikla yra nuolatinė, ar laikina, ar vienkartinio pobūdžio (epizodinė),
- už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama,
- ta veikla teisės aktuose yra įvardijama kaip darbas, ar kaip nors kitaip,
- toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje yra, ar nėra dar ir kitų asmenų, užsiimančių kokia nors veikla,
- ta veikla yra vadovaujanti, ar ne,
- asmuo tai veiklai yra renkamas, ar skiriamas,
- ta veikla yra įforminama kokia nors teisine sutartimi arba kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties arba kito teisės akto.

Pažymėtina ir tai, kad, kaip pabrėžta Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 10 d. sprendime, pagal Konstituciją nei poilsio ir laisvalaikio, nei kasmetinių mokamų atostogų metu Seimo narys nepraranda Tautos atstovo statuso.

Taigi konstatuotina, kad Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas draudimas Seimo nariui dirbti verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse ne tik savo

darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos metu, bet ir laisvu nuo darbo Seime (poilsio, laisvalaikio, kasmetinių mokamų atostogų) metu.

Kartu pabrėžtina, kad <...> Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo tikslas yra užtikrinti Seimo nario, kaip Tautos atstovo, laisvą mandatą, jo darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos nepertraukiamumą, garantuoti, kad Seimo narys veiks Tautos ir Lietuvos valstybės, o ne savo asmeniniais ar grupiniais interesais, kandidatą į Seimo narius iškėlusį ar jį rėmusių politinių partijų ar politinių organizacijų, visuomeninių organizacijų, kitų organizacijų ar kitų asmenų interesais, teritorinių bendruomenių, Seimo nario rinkimų apygardos rinkėjų interesais, kad Seimo narys nesinaudos savo statusu, laisvu mandatu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, kad kiekvienas Seimo narys turės galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus; šis tikslas nebūtų pasiektas arba būtų sudarytos prielaidos kliudyti šį tikslą pasiekti, jeigu Seimo narys tuo pat metu galėtų eiti ir kitas pareigas arba dirbti ir kitą darbą, išskyrus pačioje Konstitucijoje *expressis verbis* nurodytas pareigas, taip pat pareigas, galimybę kurias užimti suponuoja Konstitucija.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo <...> formuluoatė „Sąvoka „darbas“, vartojama Konstitucijos 60 straipsnio 1 dalies formuluoatėje „darbas verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse“ apima bet kokią veiklą Lietuvos, užsienio ar tarptautinėje privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje arba atstovaujant tokiai įstaigai, įmonei, organizacijai, jeigu ši veikla yra susijusi su darbo atlikimu, pareigų užėmimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu, kitų užduočių atlikimu, vadinamųjų garbės pareigų užėmimu ir pan. (įskaitant dalyvavimą kolegialiuose valdymo, kontrolės ir kituose organuose), neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla yra nuolatinė, ar laikina, ar vienkartinio pobūdžio (epizodinė), į tai, ar už tą veiklą yra atlyginama kokiomis nors išmokomis arba kaip nors kitaip, ar nėra atlyginama, į tai, ar ta veikla teisės aktuose yra įvardijama kaip darbas, ar kaip nors kitaip, į tai, ar toje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje yra, ar nėra dar ir kitų asmenų, užsiimančių kokia nors veikla, į tai, ar ta veikla yra vadovaujanti, ar ne, į tai, ar asmuo tai veiklai yra renkamas, ar skiriamas, į tai, ar ta veikla yra įforminama kokia nors teisine sutartimi arba kitu teisės aktu, ar yra atliekama be teisinės sutarties arba kito teisės akto, neatsižvelgiant į tai, ar ta veikla vykdoma Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos, ar poilsio, laisvalaikio, kasmetinių mokamų atostogų metu.

Seimo nario teisė gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalis)

Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 23 d. sprendimas

<...> Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo <...> teiginys „Seimo nario konstitucinės kūrybinės veiklos laisvės vienas iš ypatumų yra tas, kad Seimo narys šią laisvę įgyvendina ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas“, aiškinamas Seimo nario konstitucinio teisinio statuso, konstitucinės kūrybinės veiklos sampratos ir atlyginimo už šią veiklą mokėjimo kontekste, reiškia, kad pagal Konstituciją Seimo narys gali gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą, t. y. tokią veiklą, kurios rezultatas yra kokybiškai nauja, originali, niekada anksčiau neegzistavusi konkreti materialinė ar dvasinė mokslo, technikos, kultūros ar meno vertybė (kūrinys). Be to, Seimo nario kūrybinė veikla nesuderinama su veikla (pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu ir pan.) Lietuvos valstybės, savivaldybių, užsienio arba tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, taip pat privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje; taigi Seimo narys, užsiimdamas kūrybine

veikla, negali pažeisti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 60 straipsnio 1 dalies, kylančių konstitucinių Seimo nario darbinės veiklos ribojimo imperatyvų.

Seimo nario konstitucinė kūrybinės veiklos laisvė gali būti įgyvendinama *inter alia* sudarant sutartį, tačiau pažymėtina, kad tokios sutarties pagrindu negali atsirasti darbo, tarnybos ar pan. santykiai. Pažymėtina ir tai, kad sprendžiant, kokie santykiai tarp šalių yra susiklostę konkrečios sutarties pagrindu, turi būti vertinama ne tik tai, kaip ta sutartis pavadinta, bet ir tai koks yra jos turinys. Vadinasi, kiekvienu atveju būtina individualiai įvertinti, ar tokia sutartimi reguliuojami konstitucinę kūrybinės veiklos sampratą atitinkantys santykiai.

Taigi konstatuotina, kad Seimo narys gali gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą, t. y. tokią veiklą, kurios rezultatas yra kokybiškai nauja, originali, niekada anksčiau neegzistavusi konkreti materialinė ar dvasinė mokslo, technikos, kultūros ar meno vertybė (kūrinys); tačiau, kaip minėta, Seimo nario kūrybinė veikla nesuderinama su veikla (pareigų užėmimu, darbo atlikimu, tarnybos ėjimu, kitų funkcijų vykdymu ir pan.) Lietuvos valstybės, savivaldybių, užsienio arba tarptautinėje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje, taip pat privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje; taigi Seimo narys, užsiimdamas kūrybine veikla, negali pažeisti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 60 straipsnio 1 dalies, kylančių konstitucinių Seimo nario darbinės veiklos ribojimo imperatyvų.

Kartu pažymėtina, kad, kaip minėta, Seimo narys įgyvendindamas kūrybinės veiklos laisvę turi paisyti Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio statuso ir iš jo kylančių teisinių, etinių imperatyvų, *inter alia* vengti viešųjų ir privačiųjų interesų konfliktų.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo <...> teiginys „Seimo nario konstitucinės kūrybinės veiklos laisvės vienas iš ypatumų yra tas, kad Seimo narys šią laisvę įgyvendina ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas“ *inter alia* reiškia, kad Seimo narys gali gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą, t. y. tokią veiklą, kurios rezultatas yra kokybiškai nauja, originali, niekada anksčiau neegzistavusi konkreti materialinė ar dvasinė mokslo, technikos, kultūros ar meno vertybė (kūrinys); Seimo nario konstitucinė kūrybinės veiklos laisvė gali būti įgyvendinama *inter alia* sudarant sutartį, tačiau tokios sutarties pagrindu negali atsirasti darbo, tarnybos ar pan. santykiai; vadinasi, Seimo narys, užsiimdamas kūrybine veikla, negali pažeisti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 60 straipsnio 1 dalies, kylančių konstitucinių Seimo nario darbinės veiklos ribojimo imperatyvų.

<...>

<...> paskaita paprastai yra pedagoginės veiklos forma. Paskaitose siekiama suteikti žinių apie dėstomąjį dalyką, aiškinami probleminiai to dalyko klausimai. Tačiau galimi atvejai, kai paskaita dėl to, kad yra itin originali, kokybiškai nauja, neturi analogų, gali būti vertinama kaip kūrinys, kurio išraiškos forma *inter alia* gali būti rašytinė arba žodinė.

Pagal Konstituciją Seimo narys gali gauti atlyginimą už kūrybinę veiklą, t. y. už tokią veiklą mokslo, technikos, kultūros ar meno srityje, kuria siekiama sukurti kūrinį – kokybiškai naują, originalią, niekada anksčiau neegzistavusią konkrečią materialinę ar dvasinę mokslo, technikos, kultūros ar meno vertybę. Pažymėtina, kad, kaip minėta, vienas iš Seimo nario konstitucinės kūrybinės veiklos laisvės ypatumų yra tas, kad jis šią laisvę įgyvendina ne kaip darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektas.

Taigi konstatuotina, kad Seimo narys gali gauti atlyginimą už paskaitą, atitinkančią kūrinio sampratą, jeigu jis ją sukūrė įgyvendindamas kūrybinės veiklos laisvę nebūdamas darbo, tarnybos ar pan. santykių subjektu.

Minėta, kad Seimo nario konstitucinė kūrybinės veiklos laisvė gali būti įgyvendinama *inter alia* sudarant sutartį, tačiau tokios sutarties pagrindu negali atsirasti darbo, tarnybos ar

pan. santykiai. Pažymėtina, kad dėl Seimo nario kūrybinės veiklos, kurios tikslas – sukurti paskaitą, taip pat gali būti sudaroma sutartis, tačiau tokios sutarties pagrindu negali atsirasti darbo, tarnybos ar pan. santykiai. Pažymėtina ir tai, kad sprendžiant, kokie santykiai tarp šalių yra susiklostę konkrečios sutarties pagrindu, kaip minėta, turi būti vertinama ne tik tai, kaip ta sutartis pavadinta, bet ir tai koks yra jos turinys. Vadinasi, kiekvienu atveju būtina individualiai įvertinti, ar tokia sutartimi reguliuojami konstitucinę kūrybinės veiklos sampratą atitinkantys santykiai.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo <...> teiginiai „Iš Konstitucijos 113 straipsnio 1 dalies formuluotės „užmokestis už pedagoginę ar kūrybinę veiklą“ matyti, kad pedagoginės ir kūrybinės veiklos konstitucinės sampratos nėra tapačios, kad kiekviena iš jų turi savarankišką turinį. Šios sąvokos negali būti sutapatinamos, jos nėra sinonimai ir nė viena iš jų neapima kitos. Konstitucijoje pedagoginė veikla yra atribota nuo kūrybinės veiklos: pedagoginė veikla siejama su dėstyumu, mokymu, ugdymu mokymo, auklėjimo įstaigose (įskaitant aukštąsias mokyklas), tuo tarpu kūrybinė veikla <...> yra veikla, kuria siekiama sukurti mokslo, technikos, kultūros ar meno kūrinių“ *inter alia* reiškia, jog Seimo narys gali gauti atlyginimą už kūrinio sampratą atitinkančią paskaitą, sukurtą įgyvendinant Seimo nario konstitucinę kūrybinės veiklos laisvę; dėl kūrinio sampratą atitinkančios paskaitos, kurios išraiškos forma *inter alia* gali būti rašytinė arba žodinė, gali būti sudaroma sutartis, tačiau tokios sutarties pagrindu negali atsirasti darbo, tarnybos ar pan. santykiai.

Seimo nario įgaliojimų nutrūkimas, kai jis pereina dirbti arba neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis (Konstitucijos 63 straipsnio 7 punktąs)

Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 23 d. sprendimas

<...> Konstitucijos 63 straipsnio 7 punkte nustatytas savarankiškas Seimo nario mandato netekimo pagrindas – kai Seimo narys pereina dirbti arba neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis; tai suponuoja būtinybę atlikti Seimo nario veiklos tyrimą, kad būtų galima nustatyti atitinkamas aplinkybes ir konstatuoti faktą, kad Seimo narys perėjo dirbti arba neatsisakė darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis. Todėl įstatymų leidėjas turi nustatyti tvarką, pagal kurią būtų užtikrintas teisingas teisinis procesas ir būtų galima tinkamai iširti bei nustatyti, ar Seimo narys perėjo (neperėjo) dirbti arba neatsisakė (atsisakė) darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis, ir būtų galima priimti teisingą sprendimą dėl Seimo nario mandato.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimo <...> nuostata „Pagal Konstitucijos 63 straipsnio 7 punktą Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, jeigu jis neatsisako darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis“, aiškinama kartu su šio nutarimo <...> nuostata „Iš Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis ar darbu (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), taip pat draudimo gauti kitą atlyginimą (išskyrus Konstitucijoje numatytas išimtis), įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų patikrinti, ar yra paisoma Konstitucijos 60 straipsnyje Seimo nariui nustatytų apribojimų“, *inter alia* reiškia, kad įstatymų leidėjas turi nustatyti tvarką, pagal kurią būtų užtikrintas teisingas teisinis procesas ir būtų galima tinkamai iširti bei nustatyti, ar Seimo narys perėjo (neperėjo) dirbti arba neatsisakė (atsisakė) darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis, ir būtų galima priimti teisingą sprendimą dėl Seimo nario mandato.

Seimo narių lygiateisiškumas*Konstitucinio Teismo 2012 m. lapkričio 10 d. išvada*

<...> konstitucinis visų Seimo narių statusas yra vienodas, nepaisant to, ar jie išrinkti taikant vieną (proporcinę arba mažoritarinę) rinkimų sistemą, ar skirtingas rinkimų sistema (įstatymų leidėjui pasirinkus vadinamąją mišrią parlamento rinkimų sistemą). Kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d., 2004 m. liepos 1 d. nutarimuose, pagal Konstituciją kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai, visi Seimo nariai yra lygūs, jie turi turėti vienodas galimybes dalyvauti Seimo darbe.

Seimo nario įgaliojimų nutūkimas, kai rinkimai pripažįstami negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas (Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktas)*Konstitucinio Teismo 2012 m. lapkričio 10 d. išvada*

<...> pagal Konstituciją per Seimo rinkimus padaryti šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų, *inter alia* rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo, principų pažeidimai gali būti nustatyti ir vėliau, kai išrinkti Seimo nariai jau yra įgiję įgaliojimus, t. y. jau po to, kai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį.

Konstitucijos 63 straipsnio 6 punkte nustatyta, kad Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai rinkimai pripažįstami negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidžiamas rinkimų įstatymas. Ši konstitucinė nuostata suponuoja Seimo įgaliojimus nutraukti Seimo nario įgaliojimus, jeigu dėl jo išrinkimo teisėtumo pagrįstų abejonių keliantys šiurkštūs demokratiškų, laisvų ir teisingų rinkimų [principų] pažeidimai nustatomi tada, kai Seimo narys jau yra įgijęs įgaliojimus. Pagal Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktą Seimo nario įgaliojimai gali būti nutraukti tiek pripažinus rinkimus negaliojančiais (pavyzdžiui, vienmandatėje rinkimų apygardoje, kai nustatomi šiurkštūs rinkimų įstatymo pažeidimai, kurie kelia pagrįstų abejonių dėl tam tikro Seimo nario išrinkimo teisėtumo, ir neįmanoma nustatyti tikrąją rinkėjų valią atspindinčių rinkimų rezultatų), tiek nepripažinus rinkimų negaliojančiais (pavyzdžiui, kai nustatomi šiurkštūs rinkimų įstatymo pažeidimai, kurie kelia pagrįstų abejonių dėl tam tikrų Seimo narių išrinkimo teisėtumo daugiamandatėje arba vienmandatėje rinkimų apygardoje, tačiau įmanoma nustatyti tikrąją rinkėjų valią atspindinčius rinkimų rezultatus).

Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punkte nustatyti Konstitucinio Teismo įgaliojimai *inter alia* teikti išvadą, ar nebuvo pažeistas rinkimų įstatymas per Seimo narių rinkimus; pagal Konstitucijos 106 straipsnio 5 dalį prašyti Konstitucinio Teismo išvados dėl Seimo rinkimų gali Seimas ir Respublikos Prezidentas; Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje *inter alia* nustatyta, kad, remdamasis Konstitucinio Teismo išvada, Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytus klausimus galutinai sprendžia Seimas. Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad Seimas gali priimti nutarimą dėl Seimo nario įgaliojimų nutraukimo pagal Konstitucijos 63 straipsnio 6 punktą tik remdamasis Konstitucinio Teismo išvada, kad per Seimo rinkimus buvo šiurkščiai pažeistas rinkimų įstatymas, o Konstitucinis Teismas tokią išvadą gali teikti tik pagal Seimo ar Respublikos Prezidento paklausimą.

Seimo nario asmens neliečiamybės (imuniteto) panaikinimo procedūra (Konstitucijos 62 straipsnio 1, 2 dalys)*Konstitucinio Teismo 2016 m. balandžio 27 d. nutarimas*

Konstitucijos 62 straipsnio 1, 2 dalyse nustatyta:

„Seimo nario asmuo neliečiamas.

Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė.“

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad konstitucinių Seimo nario darbo Seime bei kitos parlamentinės veiklos garantijų sistema *inter alia* apima Seimo nario imunitetus (2004 m. liepos 1 d. nutarimas). Konstitucijos 62 straipsnio 1, 2 dalių nuostatomis yra įtvirtintos Seimo nario asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos jo, kaip Tautos atstovo, pareigoms tinkamai atlikti; Seimo narių, įgyvendinančių jiems Konstitucijos ir įstatymų pavestas pareigas, imunitetas turi užtikrinti, kad Seimas galės nekliudomai vykdyti Konstitucijoje nustatytas funkcijas (2000 m. gegužės 8 d. nutarimas); Seimo nario teisė į laisvę ir asmens neliečiamybė jo kadencijos laikotarpiu gali būti ribojama tik Seimo sutikimu (2001 m. sausio 25 d. nutarimas).

<...>

<...> Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalyje numatyto Seimo sutikimo, be kurio Seimo narys negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė, davimo procedūra gali būti nustatyta Seimo statute. Ją nustatydamas Seimas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų. Seimo statute nustatyta Seimo sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti jo laisvę davimo procedūra saisto Seimą: sprendžiamas, ar duoti tokį sutikimą, Seimas privalo laikytis Seimo statute nustatytos procedūros. Jei Seimas, įgyvendindamas savo įgaliojimus duoti tokį sutikimą arba jo neduoti, *inter alia* priimdamas atitinkamą teisės aktą, kuriuo išreiškiama jo valia, padarytų esminį Seimo statute nustatytos procedūros pažeidimą, būtų nesilaikoma ne tik Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo, bet ir Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad Seimo narys gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, gali būti kitaip suvaržoma jo laisvė tik Seimo sutikimu.

<...>

<...> atsižvelgiant į tai, kad Seimas savo prigimtimi ir esme yra politinio pobūdžio institucija, kurios sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia ir jie grindžiami politiniais susitarimais, įvairiais politiniais kompromisais (2004 m. kovo 31 d. išvada, 2014 m. gegužės 27 d. nutarimas), pažymėtina, kad Seimo nario asmens neliečiamybės (imuniteto) panaikinimas yra parlamentinė procedūra, kuri negali būti laikoma teisiniu procesu *sensu stricto*, jos metu nėra sprendžiamas klausimas dėl Seimo nario kaltės ir baudžiamosios atsakomybės realizavimo. Kartu pažymėtina, kad Seimo sprendimas panaikinti Seimo nario asmens neliečiamybę siekiant patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti jo laisvę sukelia Seimo nariui teisinės pasekmes ir tam tikrais atvejais lemia jo teisinio statuso pasikeitimą: priėmus sprendimą panaikinti jo asmens neliečiamybę, jis gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, gali būti kitaip suvaržoma jo laisvė.

Konstitucijos 62 straipsnio 1, 2 dalių nuostatomis įtvirtintos Seimo nario asmens neliečiamybės papildomos garantijos, būtinos jo pareigoms tinkamai atlikti, yra nustatytos tam, kad Seimo narys būtų apsaugotas nuo persekiojimo dėl politinių ar kitų motyvų dėl jo, kaip Seimo nario, veiklos, o ne tam, kad būtų sudarytos prielaidos Seimo nariui, įtariamam padarius nusikaltimą, išvengti baudžiamosios atsakomybės. Seimas, nustatydamas ir vykdydamas Seimo nario asmens neliečiamybės (imuniteto) panaikinimo procedūrą, yra saistomas ir to, kad nusikaltimais, *inter alia* tais, kuriuos padaręs Seimo narys įtariamam, gali būti „šiurkščiausiai pažeidžiamos žmonių teisės ir laisvės, svarbiausi teisės ginami gėriai“ (1993 m. gruodžio 13 d. nutarimas), taip pat to, kad Konstitucijos preambulėje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis bei Konstitucijos

28 straipsnyje išreikštas bendrasis pareigos laikytis Konstitucijos ir įstatymų imperatyvas *inter alia* reiškia, kad nusikaltimams turi būti užkirstas kelias, padaryti nusikaltimai turi būti išaiškinti, o kaltininkai patraukti atsakomybėn. Taigi Seimo nario asmens neliečiamybės (imuniteto) panaikinimo procedūros teisinis reguliavimas turi būti toks, kad, esant pagrindui patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, nebūtų sudaryta prielaidų Seimo nariui jos išvengti, antraip būtų užkertamas kelias vykdyti teisingumą. Seimas pagal Konstituciją, *inter alia* jos 62 straipsnio 1, 2 dalis, konstitucinį teisinės valstybės principą, privalo nustatyti tokį Seimo nario asmens neliečiamybės (imuniteto) panaikinimo procedūros teisinį reguliavimą, kad ši procedūra atitiktų tinkamo teisinio proceso reikalavimus, kaip antai: klausimai, susiję su Seimo nario teisėmis ir (arba) veiklos garantijomis, turi būti sprendžiami užtikrinant šiam Seimo nariui teisę ir galimybę jas ginti; turi būti užtikrinta Seimo nario, dėl kurio asmens neliečiamybės panaikinimo sprendžiama, teisė būti bent kartą išklausytam tiesiogiai ar per kitą įgaliotą asmenį. Atsižvelgiant į tai, kad Seimo sutikimas Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti jo laisvę suteikia galimybę tęsti baudžiamąjį procesą, Seimas, reguliuodamas tokio sutikimo davimo procedūrą, gali susieti Seimo nario asmens neliečiamybės panaikinimo klausimo nagrinėjimo tvarką su baudžiamojo proceso principais (jų nulemtais reikalavimais).

Reikalavimai atlyginimo už Seimo nario darbą mokėjimo teisiniam reguliavimui (*inter alia* tuo atveju, kai Seimo narys nedalyvauja Seimo, jo struktūrinių padalinių posėdžiuose)

Konstitucinio Teismo 2016 m. spalio 5 d. nutarimas (Nr. KT26-N13/2016)

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį Seimo nario darbas, kaip ir išlaidos, susijusios su jo parlamentine veikla, atlyginamos iš valstybės biudžeto. Taigi pagal Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalį Seimas, įstatymu reglamentuodamas vieną iš Seimo nario parlamentinės veiklos garantijų – atlyginimo už Seimo nario darbą mokėjimą, turi atsižvelgti ir į iš Konstitucijos kylančius imperatyvus dėl valstybės biudžeto lėšų naudojimo.

<...>

<...> iš Konstitucijos, *inter alia* jos 128 straipsnio 2 dalies suponuojamos valstybės turto, *inter alia* valstybės biudžeto lėšų, tinkamo valdymo, naudojimo ir disponavimo juo sampratos ir konstitucinio atsakingo valdymo principo, kyla imperatyvas įstatymu užtikrinti pagrįstą Seimo narių atlyginimams skiriamų valstybės biudžeto lėšų naudojimą.

Taigi iš Konstitucijos, *inter alia* jos 60 straipsnio 3 dalies, konstitucinio atsakingo valdymo principo, įstatymų leidėjui reglamentuojant atlyginimo už Seimo nario darbą mokėjimą kyla pareiga paisyti tokių <...> reikalavimų:

- iš valstybės biudžeto atlyginamas Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalyje numatytas Seimo nario darbas, kurio pagrindinė forma yra Seimo nario dalyvavimas Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariu jis paskirtas Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose;

- epizodinis ar net tęstinis tik dalies Seimo nario konstitucinių įgaliojimų įgyvendinimas rengiant ir teikiant įstatymų, kitų Seimo aktų projektus, susitinkant su rinkėjais ar vykdant parlamentinę veiklą kitais būdais, kai Seimo narys nuolat be svarbios pateisinamos priežasties paneigia konstitucinę Seimo nario pareigą dalyvauti Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariu jis paskirtas Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose, kurie, kaip minėta, yra pagrindinė Seimo nario darbo forma, t. y. juose nuolat nedalyvauja be svarbios pateisinamos priežasties, nelaikytinas tinkamu Seimo nario konstitucinės priedermės atstovauti Tautai įgyvendinimu, atlygintinu pagal Konstitucijos 60 straipsnio 3 dalį.

<...> įstatymų leidėjas, įgyvendindamas iš Konstitucijos, *inter alia* jos 60 straipsnio 4 dalies, kylančią pareigą įstatymu reglamentuoti vieną iš Seimo nario parlamentinės veiklos garantijų – atlyginimo už Seimo nario darbą mokėjimą, *inter alia* nustatydamas jo dydį ir mokėjimo tvarką, privalo atsižvelgti į minėtus konstitucinius imperatyvus, suponuojančius konstitucinę Seimo nario pareigą *inter alia* dalyvauti Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariu jis paskirtas Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose, ir nustatyti tokios konstitucinės pareigos nuolatinio nevykdymo (be svarbių pateisinamų priežasčių) finansinius padarinius. Įstatymų leidėjas turi diskreiją nustatyti įvairius Seimo nario atlyginimo sumažinimo dydžius (fiksotas dalis, kuriomis mažinamas Seimo nario atlyginimas), juos konkrečiu atveju tam tikra tvarka nustatanti (taikanti) subjektą (visą Seimą ar jo struktūrinį vienetą), taip pat įvairius Seimo nario atlyginimo sumažinimo pagrindus, *inter alia* tais atvejais, kai Seimo narys be svarbių pateisinamų priežasčių nuolat nedalyvauja Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariu jis paskirtas Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose.

Šiame kontekste pažymėtina, jog, įstatymų leidėjui reglamentuojant atlyginimo už Seimo nario darbą mokėjimą tuo atveju, kai Seimo narys be svarbios pateisinamos priežasties nuolat nedalyvavo Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariu jis paskirtas Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose, būtina paistyti ir to, kad, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarime, parlamentinės opozicijos pripažinimas – būtinas pliuralistinės demokratijos elementas; parlamentui būtina atsižvelgti į mažumos gynimo principą (1993 m. lapkričio 26 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai). Todėl parlamentinės opozicijos pažiūromis ir politiniais tikslais grindžiamas demonstratyvus Seimo narių nedalyvavimas Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariais jie paskirti Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose, t. y. obstrukcija kaip politinio protesto rūšis ir parlamentinės veiklos metodas siekiant sutrukdyti priimti mažumai nepageidaujamą nutarimą, pagal Konstituciją tam tikrose situacijose gali būti vertinama kaip gana svarbi priežastis nedalyvauti juose, jei toks nedalyvavimas nėra nuolatinis.

Pažymėtina ir tai, kad Seimo nario atlyginimo, mokamo iš valstybės biudžeto lėšų, mokėjimas Seimo nariui, paneigiančiam konstitucinę Seimo nario pareigą dalyvauti Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariu jis paskirtas Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose, kurie, kaip minėta, yra pagrindinė Seimo nario darbo forma, t. y. juose nuolat nedalyvaujančiam be svarbios pateisinamos priežasties, vertintinas kaip konstituciškai nepateisinama privilegija.

Seimo nario pareiga gerbti kitų asmenų konstitucines teises ir laisves (apie priekabiavimą kaip diskriminacinį ir žmogaus orumą žeminantį elgesį žr. 2. Asmens konstitucinis statusas, 2.1. Bendrosios nuostatos, 2.1.2. Asmenų lygybės (lygiateisiškumo) principas, 2017 m. gruodžio 19 d. išvada)

Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada

<...> iš Seimo nario priesaikos, Seimo nario konstitucinio statuso kylantys reikalavimai gerbti ir vykdyti Konstituciją ir įstatymus, sąžiningai vykdyti Tautos atstovo pareigas, veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, vengti elgesio, žeminančio Seimo – Tautos atstovybės reputaciją ir autoritetą, lemia ir pareigą gerbti Konstitucijoje įtvirtintas ir jos saugomas žmogaus teises, nesinaudoti savo, kaip Tautos atstovo, konstituciniu statusu kitų asmenų konstitucinėms teisėms ir laisvėms pažeisti.

Seimo, kaip valstybės valdžios institucijos, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią, konstitucinė prigimtis ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, konstitucinio statuso,

kuris <...> skiriasi nuo visų kitų piliečių teisinio statuso, ypatumai lemia tai, kad Seimo nario veiksmais, kuriais pažeidžiamos kitų asmenų konstitucinės teisės ar laisvės, ypač jeigu jie atliekami naudojantis Seimo nario konstituciniu statusu, nepriklausomai nuo to, ar toks Seimo nario elgesys yra susijęs su jo parlamentine veikla, gali būti šiuurkščiai pažeista Konstitucija ir sulaužyta Seimo nario priesaika, žeminama Seimo – Tautos atstovybės reputacija ir autoritetas.

<...>

<...> dėl diskriminacinio ir žeminančio žmogaus orumą priekabiavimo pobūdžio ir jo sukeltų pasekmių Seimo nario elgesiu, kuris gali būti laikomas priekabiavimu, neišvengiamai žeminama Seimo – Tautos atstovybės reputacija ir autoritetas bei diskredituojama valstybės valdžia nepriklausomai nuo to, ar toks Seimo nario elgesys yra susijęs su jo parlamentine veikla arba naudojimusi konstituciniu Seimo nario statusu. Seimo nario diskriminacinis ir žeminantis žmogaus orumą elgesys, kuris gali būti laikomas priekabiavimu dėl lyties, *inter alia* seksualiniu priekabiavimu, laikytinas šiuurkščiu Konstitucijos, *inter alia* jos 21 straipsnio 1, 2, 3 dalių, 22 straipsnio 1, 4 dalių, 29 straipsnio nuostatų, pažeidimu, taip pat Seimo nario priesaikos sulaužymu.

Seimo nario priesaikos galiojimo laikas (Konstitucijos 59 straipsnio 1, 2 dalys, 63 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 22 d. išvada

Aiškinant Konstitucijos 59 straipsnio 1, 2 dalių ir 63 straipsnio nuostatas <...>, pažymėtina, kad Seimo nario, kaip Tautos atstovo, įgaliojimų vykdymo pradžia yra susieta su Konstitucijoje nurodytos Seimo nario priesaikos davimu – tik davęs šią priesaiką Seimo narys įgyja visas Tautos atstovo teises; duota Seimo nario priesaika Seimo nari, kaip Tautos atstovą, saisto visą jo įgaliojimų laiką, t. y. nuo to momento, kai jis, pagal Konstituciją Seime prisiekęs Lietuvos Respublikai, įgyja visas Tautos atstovo teises, iki to momento, kai jo, kaip Seimo nario, įgaliojimai nutrūksta bet kuriuo iš Konstitucijos 63 straipsnyje nustatytų pagrindų, *inter alia* kai pasibaigus Seimo nario įgaliojimų laikui (kadencijai) į pirmąjį posėdį susirenka naujai išrinktas Seimas (Konstitucijos 63 straipsnio 1 punktas). Todėl pagal Konstituciją, nutrūkus Seimo nario įgaliojimams, baigia galioti ir jo duota Seimo nario priesaika.

Laisvas Seimo nario mandatas (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 22 d. išvada

<...> aiškinant konstitucinį Seimo nario laisvo mandato principą Konstitucijoje įtvirtintos pliuralistinės demokratijos sampratos kontekste, pažymėtina, kad pagal Konstituciją Seimo narys gali turėti ir laisvai reikšti kitokius nei daugumos Seimo narių įsitikinimus; *inter alia* Seimo narys neprivalo laikytis tokios pačios, kaip daugumos Seimo narių, valstybės interesų sampratos. Todėl pagal Konstituciją Seimo narys, kaip Tautos atstovas, gali bendrauti su įvairiais žmonėmis, *inter alia* su tokiais, kurių pažiūros ir įsitikinimai skiriasi nuo daugumos Seimo narių ar daugumos visuomenės narių. Tačiau, atsižvelgiant į konstitucinę Seimo nario laisvo mandato sampratą, Seimo narys, kaip Tautos atstovas, bendraudamas su kitais žmonėmis turi vadovautis Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, orientuotais į Konstituciją ir jos saugomas vertybes, o ne savo ar sau artimų asmenų, politinių partijų ar organizacijų, interesų grupių arba kitų asmenų asmeniniais, privačiais ar grupiniais interesais, *inter alia* Lietuvos Respublikai priešingais kitos valstybės ar su ja susijusių asmenų interesais.

Seimo nario pareiga saugoti valstybės paslaptį (kitą įslaptintą informaciją), kurią jis sužino vykdydamas Tautos atstovo pareigas

Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 22 d. išvada

<...> iš Konstitucijoje nustatytos Seimo nario priesaikos, įtvirtintos Įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ 5 straipsnyje, konstitucinio Seimo nario statuso, įtvirtinto *inter alia* Konstitucijos 59 straipsnio 2, 4 dalyse, kyla Seimo nario pareigos *inter alia* būti ištikimam Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti Konstituciją ir įstatymus, sąžiningai vykdyti Tautos atstovo pareigas, veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Šios konstitucinės Seimo nario pareigos suponuoja *inter alia* pareigą saugoti valstybės paslaptį, kurią Seimo narys sužino vykdydamas Tautos atstovo pareigas. <...>

Pagal Konstituciją valstybė turi pareigą garantuoti ne tik valstybės paslaptį sudarančios informacijos, bet ir tam tikros kitos informacijos slaptumo apsaugą, būtent tai, kad nebūtų savavališkai, neteisėtai kėsinamasi sužinoti ar paskleisti tokią informaciją, kurią atskleidus galėtų būti padaryta žala asmens teisėms ir laisvėms bei teisėtiems interesams, kitoms Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms (2007 m. gegužės 15 d., 2011 m. liepos 7 d. nutarimai, 2013 m. liepos 3 d. sprendimas).

Šiame kontekste pažymėtina, kad asmeniui, kuriam suteikiama teisė susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia informacija, keliami tam tikri reikalavimai, susiję su jo patikimumu ir lojalumu Lietuvos valstybei, kurie yra sietini su valstybės pasitikėjimu tuo asmeniu (2007 m. gegužės 15 d., 2011 m. liepos 7 d. nutarimai, 2013 m. liepos 3 d. sprendimas); valstybės institucijoms sprendžiant, ar asmuo turi teisę dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija, būtina paisyti imperatyvo, jog tam, kad asmuo turėtų tokią teisę, valstybė turi besąlygiškai pasitikėti juo (2007 m. gegužės 15 d., 2011 m. liepos 7 d. nutarimai).

Taigi <...> pagal Konstituciją tiems Seimo nariams, kurie vykdydami savo pareigas gali sužinoti valstybės paslaptį (tokią neskelbtiną, neskleistiną informaciją, kurią atskleidus galėtų būti padaryta žala valstybei, kaip bendram visos visuomenės gėriui, visos visuomenės politinei organizacijai, t. y. galėtų būti pažeisti svarbiausi Konstitucijos reguliuojami, ginami ir saugomi santykiai), nustatoma sąlyga yra neabejotinas patikimumas ir lojalumas Lietuvos valstybei.

Kaip ne kartą pažymėjo Konstitucinis Teismas, valstybės nepasitikėjimą tam tikru asmeniu gali lemti paties to asmens veikla, *inter alia* padaryti teisės pažeidimai, taip pat to asmens savybės, ryšiai, kitos svarbios aplinkybės; su valstybės paslaptimis gali būti leidžiama susipažinti tik tokiam asmeniui, kurio veikla, savybės, ryšiai ir kt. negali duoti pagrindo nuogąstauti, kad, jam sužinojus valstybės paslaptį, kils grėsmė, juo labiau bus padaryta žala valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui, konstitucinei santvarkai, gynybinei galiai, kitiems itin svarbiems valstybės interesams, visuomenės ir valstybės gyvenimo pagrindams, bus pažeisti svarbiausi Konstitucijos reguliuojami, ginami ir saugomi santykiai, kuriuos kaip tik ir turi padėti apsaugoti ir apginti tai, kad tam tikra informacija pagal įstatymus yra įslaptinama (2007 m. gegužės 15 d., 2011 m. liepos 7 d. nutarimai).

Taigi <...> Seimo narių, kurie vykdydami savo pareigas gali sužinoti valstybės paslaptį, patikimumas ir lojalumas Lietuvos valstybei turi būti vertinami atsižvelgiant į visas reikšmingas Seimo nario asmenį apibūdinančias aplinkybes, *inter alia* į jo veiklą, dalykines ir asmenines savybes, reputaciją, ryšius su kitais asmenimis, padarytus teisės pažeidimus. Pažymėtina, kad viena svarbiausių vertintinų asmens, kuris vykdydamas savo pareigas gali sužinoti valstybės paslaptį, savybių yra jo sąžiningumas, *inter alia* pateikiant valstybės institucijoms, sprendžiančioms, ar asmuo turi teisę dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija, visą informaciją apie savo ryšius su kitais

asmenimis, bendravimas su kuriais gali turėti įtakos valstybės interesų, *inter alia* valstybės paslapties, apsaugai.

<...> konstitucinė Seimo nario pareiga saugoti valstybės paslaptį, taip pat <...> iš Seimo nario priesaikos, Seimo nario konstitucinio statuso kylantis reikalavimas Seimo nariui elgtis sąžiningai lemia Seimo nario pareigą sąžiningai pateikti valstybės institucijoms, sprendžiančioms dėl teisės dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija, visą būtiną informaciją, *inter alia* apie savo ryšius su kitais asmenimis, bendravimas su kuriais gali turėti įtakos valstybės interesų, *inter alia* valstybės paslapties, apsaugai. Šios pareigos nevykdymas gali būti pagrindas abejoti Seimo nario sąžiningumu (*inter alia* ir vykdant kitas Tautos atstovo pareigas), jo veikimu Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, jo pagarba Konstitucijai ir įstatymams, taigi ir ištikimybe Lietuvos Respublikai; nesąžiningas informacijos pateikimas valstybės institucijoms, sprendžiančioms dėl teisės dirbti ar susipažinti su valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija, taip pat gali lemti tai, kad su valstybės paslaptimi galės susipažinti asmuo, kuris nėra patikimas ir lojalus Lietuvos valstybei, ir taip kelti grėsmę valstybės paslapties saugumui, taigi ir Konstitucijoje įtvirtintoms ir saugomoms vertybėms.

5.4. SEIMO STRUKTŪRA

Seimo struktūra; Seimo frakcijos

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas

Parlamento narių lygybės ir laisvo mandato principų turi būti laikomasi ir kuriant parlamento vidines struktūras. Paprastai parlamentuose sudaromi dviejų rūšių struktūriniai dariniai: komitetai (arba komisijos) ir frakcijos (arba deputatų grupės). Pirmieji dariniai formuojami vadovaujantis parlamentinio darbo specializacijos principu, kuris užtikrina tinkamą dalykinį klausimų parengimą ir jų svarstymą parlamente. Antrosios grupės dariniai padeda realizuoti parlamento narių politines orientacijas ir tikslus (nebūtinai vien pagal jų partinę priklausomybę) bei užtikrina organizuotus parlamento narių grupių ryšius su parlamente atstovaujamosiomis politinėmis partijomis bei organizacijomis.

Nustatant parlamento vidinę struktūrą, turi būti pasirenkami universalūs jos formavimo principai, užtikrinantys visų parlamento narių vienodas ir realias galimybes dalyvauti sudaromuose struktūriniuose dariniuose. Priešingu atveju ne visi parlamento nariai turėtų galimybes naudotis papildomomis teisėmis, nustatytomis struktūriniams dariniams, o tai reikštų, kad pažeidžiamas visų parlamento narių lygybės principas. Frakcijos yra Seimo struktūros padaliniai, todėl jų formavimo tvarkos, jų teisių ir pareigų nustatymas yra parlamento prerogatyva, kurią nulemia jo savarankiškumas, kiek šio savarankiškumo neriboja Konstitucija. Nors frakcijos dažniausiai sudaromos pagal parlamento narių partinę priklausomybę, tačiau svarbiausia jų paskirtis yra užtikrinti parlamento darbingumą, efektyvų jo funkcionavimą. <...> Parlamento frakcijas formuoja tik patys parlamento nariai vadovaudamiesi parlamento nustatyta frakcijų sudarymo tvarka (dažniausiai pagal pažiūras ir politinius tikslus), o ne politinės partijos, politinės organizacijos ar jų koalicijos <...>. Nors frakcijos paprastai yra glaudžiai susijusios su politinėmis partijomis, tačiau tai nereiškia, kad frakcija yra politinė partija Seime, kad kiekviena savo atstovus Seime turinti partija kartu yra ir frakcija. Tokia išvada darytina iš Konstitucijoje įtvirtinto laisvo mandato principo.

<...>

Parlamentui nustatant frakcijų formavimo tvarką turėtų būti atsižvelgiama į bendrą deputatų skaičių, reglamente (statute) įtvirtintą frakcijų teisių ir pareigų pobūdį, į būtinybę

garantuoti visiems vienodas galimybes reikšti pažiūras ir politinius tikslus, į mažumos gynimo principą, parlamentinės opozicijos apsaugos minimalius reikalavimus. Be to, reikėtų žiūrėti, kad mažos politinės grupės neatsidurtų geresnėje padėtyje negu didelės grupės tais atvejais, kai formuojama parlamento vadovybė, sudaromi komitetai ir skiriami jų vadovai, skirstomos lėšos, įgyvendinamos kitos parlamento funkcijos. Tačiau taikant šiuos kriterijus negalima pažeisti parlamento nario laisvo mandato principo. Toks parlamento sprendimas, kuriuo diferencijuojamos deputatų teisės dalyvauti parlamentiniame procese, pažeidžia deputato kaip Tautos atstovo teises.

<...>

Seimo narių lygybė sudarant frakcijas pagal pažiūras ir politinius tikslus yra svarbus laisvo mandato principo įgyvendinimo elementas. Kadangi frakcija (t. y. joje užsiregistravę Seimo nariai) turi daugiau galimybių dalyvauti parlamento darbe negu jokiai frakcijai nepriklausantis Seimo narys, visiems Seimo nariams turi būti užtikrinama galimybė laisvai pasirinkti ir formuoti frakcijas. Siekiant užtikrinti Seimo darbingumą ir veiklos efektyvumą, svarbu nustatyti minimalų frakcijos narių skaičių.

Seimo narių, kurie neįsiregistruoja į frakcijas, lygios teisės ir vienodos galimybės su kitais Seimo nariais įgyvendinti Tautos atstovo teises galėtų būti laiduojamos pripažįstant, kad jie yra mišrios frakcijos (grupės) nariai, ir laikant, kad tokia frakcija (grupė) turi lygias su kitomis frakcijomis teises.

Parlamentinė opozicija

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Parlamentinės opozicijos pripažinimas – būtinas pliuralistinės demokratijos elementas. Seimo statute turi būti nustatytos opozicijos veiklos garantijos.

Seimo diskrecija nustatyti savo struktūrą; Seimo laikinosios tyrimo komisijos

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas

Seimą sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys (Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalis). Teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, kad Seimas – Tautos atstovybė galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas.

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, taip pat kad Seimo statutas turi įstatymo galią. Pagal Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalį Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas.

Taigi pagal Konstituciją Seimas, turėdamas diskreciją nustatyti savo struktūrą, turi ir diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, jis taip pat turi diskreciją nustatyti savo struktūrinių padalinių pavadinimus, kompetenciją, sudėtį, jų tarpusavio santykius, veiklos trukmę, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

<...> Seimas turi konstitucinius įgaliojimus sudaryti tokius struktūrinius padalinius, kurių veiklos trukmė nėra iš anksto apibrėžta, t. y. nuolatinius struktūrinius padalinius, ir tokius, kuriems pavedama ištirti arba išspręsti tik tam tikrą klausimą (ar klausimus) ir kurie ištyrę ar išsprendę šį klausimą (ar klausimus) baigia savo veiklą, t. y. laikinus struktūrinius padalinius.

<...> Seimas, turėdamas įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, siekti gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, ir turėdamas diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, nustatyti jų kompetenciją, formuluoti jiems tam tikrus

uždavinius, turi ir diskreciją sudaryti tokius savo struktūrinius padalinius, kuriems būtų pavedama atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas.

Tai, kad pagal Konstituciją Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, kad Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas, *inter alia* reiškia, kad Seimas, paisydamas Konstitucijos, turi teisę pats spręsti savo struktūrinių padalinių sudarymo, jų kompetencijos, darbo organizavimo klausimus, taip pat tai, kad jokia kita valstybės valdžios institucija negali įsiterpti į šiuos Seimo konstitucinius įgaliojimus.

Kartu pažymėtina, kad Konstitucijos 76 straipsnio nuostatos „Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas“ negalima aiškinti vien lingvistiškai, t. y. kaip reiškiančios, kad Seimo struktūrinių padalinių įgaliojimai gali būti nustatyti tik Seimo statute. Antai tam, kad galėtų tinkamai vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad tokie įgaliojimai gali būti susiję ir su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų. Pabrėžtina, kad šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne: kad gautų išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, Seimui, kaip Tautos atstovybei, reikia turėti galimybę gauti informaciją ne tik iš jam atskaitingų institucijų, kitų asmenų, bet ir iš jam neatskaitingų asmenų. Jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu. Nustatant tokius įgaliojimus turi būti paisoma Konstitucijos normų ir principų.

Pažymėtina ir tai, kad kai kurie su Seimo struktūrinių padalinių sudarymu, jų kompetencijos nustatymu, sudėties suformavimu, užduočių jiems formulavimu susiję klausimai gali būti sprendžiami Seimo poįstatyminiais aktais. Tokie Seimo poįstatyminiai aktai negali prieštarauti įstatymams, taip pat Seimo statutui. Jeigu Seimo poįstatyminiam akte yra formuluojami Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokios Seimo poįstatyminio akto nuostatos turi būti grindžiamos įstatymų nuostatomis.

Pabrėžtina, kad Seimas, sudaręs tam tikrą struktūrinį padalinį, nustatęs jo įgaliojimus, suformulavęs jam tam tikrus uždavinius, pagal Konstituciją turi ir teisę teisės aktų nustatyta tvarka įvertinti šio savo struktūrinio padalinio veiklą bei jos rezultatus, nesvarbu, ar šis struktūrinis padalinys yra nuolatinis, ar laikinas. Tai, kokia forma turi būti įvertinta Seimo struktūrinio padalinio veikla bei jos rezultatai, Seimas sprendžia savo nuožiūra. Pavyzdžiui, Seimas gali nuspręsti pritariti ar nepritariti struktūrinio padalinio veiklai ar jos rezultatams arba pritariti jiems iš dalies (su išlygomis), Seimas gali konstatuoti, ar jo sudarytas struktūrinis padalinys jam suformuluotus uždavinius atliko, ar jų neatliko arba juos atliko iš dalies ir t. t.

<...>

Taigi Seimas pagal Konstituciją turi teisę įvertinti ir savo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos veiklą bei <...> šios komisijos išvadą. Seimas savo nuomonę, požiūrį į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą gali išreikšti įvairiomis formomis. Pavyzdžiui,

Seimas gali nuspręsti pritarti ar nepritarti Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadai, arba pritarti jai iš dalies (su išlygomis), Seimas gali konstatuoti, kad jo sudaryta Seimo laikinoji tyrimo komisija atliko jai suformuluotus uždavinius ar jų neatliko, arba juos atliko iš dalies, Seimas taip pat gali konstatuoti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija baigė savo veiklą, arba nuspręsti pratęsti jos veiklą ir t. t. Pabrėžtina, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvada Seimo nesaisto.

<...>

Akivaizdu, kad Seimas nėra nei ikiteisminio tyrimo institucija, nei prokuratūra, nei teismas. Todėl pabrėžtina, kad Seimo nuomonės, požiūrio į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą suformulavimas Seimo nutarime pagal Konstituciją negali būti aiškinamas kaip Seimo laikinosios tyrimo komisijos ištirtų veiksmų, priimtų sprendimų dėl klausimų, kuriuos jai buvo pavesta ištirti, taip pat jos išsiaiškintų kitų su tirtu klausimu susijusių aplinkybių teisinis kvalifikavimas. Seimas, nusprendęs pritarti ar nepritarti savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadai, arba pritarti jai iš dalies (su išlygomis), priima ne kitoms valstybės institucijoms (įskaitant ikiteisminio tyrimo institucijas, prokuratūrą, teismus) privalomą sprendimą dėl minėtų veiksmų, sprendimų, aplinkybių atitikties ar neatitikties teisės aktams – jis tik suformuluoja savo požiūrį į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą. Seimo nutarimas, kuriame yra suformuluota Seimo nuomonė, požiūris į savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą, nesaisto nei ikiteisminio tyrimo institucijų, nei prokuratūros, nei teismo.

Seimo diskrecija nustatyti savo struktūrą; Seimo struktūrinio padalinio valdingi įgaliojimai Seimui neatskaitingų institucijų, pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu nustatomi įstatymu

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime yra konstatavęs, kad Seimas, turėdamas įgaliojimus kiekvienu atveju, kai iškyla būtinybė spręsti kurį nors Seimo konstitucinei kompetencijai priskirtą klausimą, gauti išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, ir turėdamas diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, nustatyti jų kompetenciją, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius, turi ir diskreciją sudaryti tokius savo struktūrinius padalinius, kuriems būtų pavedama atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas. Minėtame nutarime Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstituciją Seimas, turėdamas diskreciją nustatyti savo struktūrą, turi ir diskreciją sudaryti savo struktūrinius padalinius, jis taip pat turi diskreciją nustatyti savo struktūrinių padalinių pavadinimus, kompetenciją, sudėtį, jų tarpusavio santykius, veiklos trukmę, formuluoti jiems tam tikrus uždavinius; tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų.

Pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, turintis įstatymo galią. Šiame kontekste paminėtina, kad nuostatos, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, negalima aiškinti vien lingvistiskai, t. y. kaip reiškiančios, kad Seimo struktūrinių padalinių įgaliojimai gali būti nustatyti tik Seimo statute; antai tam, kad galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Tokie įgaliojimai gali būti susiję su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių

institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų; šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne; jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimo laikinosios tyrimo komisijos (taip pat žr. 5.2. Seimo funkcijos ir įgaliojimai, 5.2.1. Bendrosios nuostatos, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas („Seimo teisė gauti konstituciniams įgaliojimams vykdyti reikalingą informaciją“))

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

<...> demokratinėje teisinėje valstybėje negali būti paneigti parlamento – Tautos atstovybės įgaliojimai imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, *inter alia* sudaryti tam skirtus parlamento struktūrinius padalinius ir jiems pavesti atlikti atitinkamą tyrimą; priešingu atveju nebūtų užtikrintas tinkamas parlamento – Tautos atstovybės funkcijų vykdymas ir reikalingų sprendimų priėmimas. Minėti įgaliojimai kyla iš pačios parlamentinės demokratijos esmės, yra parlamentarizmo savastis. Demokratiinių teisinių valstybių parlamentų praktikoje parlamento galimybė imtis priemonių, kad būtų gauta informacija apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, įgyvendinama ir panaudojant tokius institutus kaip parlamentų sudaromas laikinosios komisijos (kurioms pavedama atlikti tam tikrą tyrimą), parlamentiniai klausymai bei svarstymai ir pan.

Seimo sudaromų laikinųjų komisijų, *inter alia* laikinųjų tyrimo komisijų, institutas būdingas ir atkurtos Lietuvos valstybės parlamentarizmo tradicijai.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją negalima nustatyti kokio nors išsamaus (baigtinio) klausimų, kuriems ištirti Seimas gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, sąrašo: kadangi Seimas, kaip Tautos atstovybė ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucija (vykdanti <...> ne tik įstatymų leidybos, bet ir įvairias kitas funkcijas), gali leisti įstatymus ir kitus teisės aktus, reguliuojančius kuo įvairiausius visuomeninius santykius, jis iš esmės gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, skirtas kuo įvairiausiems valstybėje ir visuomenėje vykstantiems procesams ištirti.

Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas (Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. birželio 2 d. nutarimai). Konstitucija nesuponuoja tokios Seimo veiklos, kai Seimas visą įstatymų leidybai bei kitoms Seimo funkcijoms vykdyti reikalingą informaciją renka pats, nepasikliaudamas kitų valstybės institucijų pateikiama informacija, ir kai Seimo veikloje dominuoja laikinųjų tyrimo ar panašios paskirties komisijų sudarymas bei jų atliekami tyrimai. Priešingai, Konstitucija suponuoja tokį Seimo laikinųjų tyrimo komisijų institutą ir tokį įstatymuose įtvirtintą šių komisijų sudarymo ir veiklos teisinį reguliavimą, kai Seimo laikinosios tyrimo komisijos yra sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams ištirti. Laikinųjų Seimo tyrimo komisijų įgaliojimai sietini su Seimo konstitucine paskirtimi bei funkcijomis.

Konstitucija nesuponuoja galimybės sudaryti tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama ištirti tokius dalykus, kurių pagal Konstituciją viešosios valdžios institucijos apskritai negali tirti, kaip antai žmogaus asmeninio ar šeimyninio gyvenimo aplinkybių, jeigu tokiu tyrimu galėtų būti konstituciškai nepagrįstai įsiterpta į Konstitucijos ginamą ir saugomą žmogaus privatų gyvenimą, pažeistas jo neliečiamumas ir pan.

Iš konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus. Antai Seimo laikinoji tyrimo komisija negali perimti teismų konstitucinių įgaliojimų ar kaip nors kitaip įsiterpti į teismų konstitucinės kompetencijos įgyvendinimą, pažeisti teisėjo ir teismų nepriklausomumo vykdant teisingumą ar juo labiau pati imti vykdyti teisingumo; Seimo laikinoji tyrimo komisija negali perimti prokurorų konstitucinių įgaliojimų ar kaip nors kitaip įsiterpti į prokurorų konstitucinės kompetencijos įgyvendinimą, pažeisti prokuroro nepriklausomumo organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Tačiau tai, kad Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama ištirti dalykų, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus, nereiškia, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos apskritai negali turėti įgaliojimų valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu. Tokie įgaliojimai paisant Konstitucijos gali būti nustatyti įstatymu.

Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sudarymas

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

<...> Seimo laikinųjų tyrimo komisijų, kaip Seimo struktūrinių padalinių, prigimtis suponuoja tai, kad iniciatyva sudaryti Seimo laikinąją komisiją gali kilti tik Seime, t. y. ją reikšti gali tik Seimo nariai. Taigi pagal Konstituciją negali būti nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymą inicijuotų ne Seimo nariai, o kiti subjektai.

Seimas, teisės aktais reglamentuodamas Seimo laikinųjų komisijų sudarymą, gali nustatyti, kokiais būdais ir kokiomis organizacinėmis formomis Seimo nariai gali pareikšti iniciatyvą sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją, *inter alia* nustatyti, kad tokią iniciatyvą gali pareikšti tam tikri Seimo struktūriniai padaliniai (pavyzdžiui, frakcijos, komitetai) ir (arba) tam tikro skaičiaus Seimo narių grupė. <...> pažymėtina, jog, atsižvelgiant į tai, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos turi būti sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams ištirti, minėta Seimo narių grupė turėtų būti pakankamai didelė; kita vertus, nustačius pernelyg didelį tokią grupę sudarančių Seimo narių skaičių būtų nepagrįstai suvaržytos Seimo narių galimybės inicijuoti Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sudarymą, kad Seimas galėtų gauti informaciją apie valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, būtiną tam, kad Seimas – Tautos atstovybė efektyviai veiktų Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Atsižvelgus į tai, kad Konstitucija suponuoja parlamento mažumos gynimą, Seimo opozicijos apsaugos minimalius reikalavimus (Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d., 2001 m. sausio 25 d. nutarimai), taip pat į tai, kad parlamentinės opozicijos pripažinimas yra būtinas pliuralistinės demokratijos elementas (Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas), gali būti nustatytas ir toks teisinis reguliavimas, kad inicijuoti laikinųjų tyrimo komisijų sudarymą galėtų ir Seimo opozicija.

Iniciatyvos sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją pareiškimas, kad ir kas būtų ją pareiškęs, savaime nesuponuoja tokios komisijos sudarymo. Pabrėžtina, kad Seimo laikinoji

tyrimo komisija – tai viso Seimo, o ne jo dalies, ne Seimo struktūrinio padalinio ar Seimo narių grupės darinys; Seimo laikinosios tyrimo komisijos įgaliojimai gali atsirasti tik iš Seimo, kaip Tautos atstovybės, akto – Seimo valios pareiškimo, o ne iš kokio nors Seimo struktūrinio padalinio ar kokios nors Seimo narių grupės valios ar ketinimo pareiškimo. Dėl to tik Seimas gali spręsti, ar sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją tam tikru klausimu, ar jos nesudaryti, gali nustatyti jos sudėtį, uždavinius ir t. t., – niekas negali už Seimą tokios jo valios pareikšti, taigi ir joks Seimo struktūrinis padalinys, jokia Seimo narių grupė.

Vienas iš sprendimų priėmimo demokratinių principų yra daugumos principas (Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 22 d. nutarimas). Seimo sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada). Pabrėžtina, kad Seimo valia dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo pagal Konstituciją negali būti pareikšta kitaip, kaip tik Seimo nariams balsuojant Seimo posėdyje ir priimant atitinkamą poįstatyminį teisės aktą. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Seimo poįstatyminiai aktai, kuriais sprendžiami su Seimo struktūrinių padalinių (taigi ir Seimo laikinųjų tyrimo komisijų) sudarymu, jų kompetencijos, sudėties, uždavinių nustatymu susiję klausimai, negali prieštarauti įstatymams, taip pat Seimo statutui; kad jeigu Seimo poįstatyminiame akte yra formuluojami Seimo struktūrinio padalinio (taigi ir Seimo laikinosios tyrimo komisijos) įgaliojimai valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, tokios Seimo poįstatyminio akto nuostatos turi būti grindžiamos įstatymų nuostatomis (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Kiekvienu konkrečiu atveju Seimas, prieš spręsdamas dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo, privalo apsvarstyti ir įvertinti, ar pagal Konstituciją ir įstatymus ta Seimo laikinoji tyrimo komisija gali būti sudaryta, ar ne. Seimas privalo apsvarstyti ir įvertinti *inter alia* tai: ar klausimas, dėl kurio siūloma sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją, iš tikrųjų yra valstybinės svarbos; ar nėra siūloma tai Seimo laikinajai tyrimo komisijai pavesti ištirti tokių dalykų, kurių pagal Konstituciją viešosios valdžios institucijos apskritai negali tirti; ar nėra siūloma tai Seimo laikinajai tyrimo komisijai pavesti ištirti tokių dalykų, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus.

Seimas, prieš spręsdamas dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo, gali (*inter alia* tikslingumo aspektu) įvertinti ir tai, ar nėra kitų aplinkybių, kurios pateisintų tos komisijos nesudarymą, kaip antai: ar atitinkamas klausimas nebuvo jau ištirtas arba nėra tiriamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos ar kitos institucijos, ar atitinkamo darbo negali atlikti kuris nors jau įsteigtas ir veikiantis Seimo struktūrinis padalinys ir t. t.

Pabrėžtina, kad Seimas, sudarydamas laikinąją tyrimo komisiją, privalo paisyti iš Konstitucijos kylančių Seimo mažumos teisių gynimo imperatyvo, Seimo opozicijos apsaugos minimalių reikalavimų, suponuojančių *inter alia* tai, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija negali būti sudaroma vien iš Seimo politinės daugumos atstovų, neįtraukiant Seimo mažumos (opozicijos) atstovų, jeigu jie to pageidauja. Pabrėžtina ir tai, kad sudarant Seimo laikinąją tyrimo komisiją turi būti gerbiama tos komisijos sudarymo iniciatorių valia ir interesas ištirti būtent jų suformuluotą klausimą ir turi būti užtikrinta, kad toje Seimo laikinojoje tyrimo komisijoje iniciatoriams būtų deramai atstovaujama.

<...>

Pažymėtina, kad sudarant Seimo laikinąsias tyrimo komisijas turi būti paisoma Konstitucijoje, *inter alia* jos 59 straipsnio 4 dalyje, įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo – vienos iš Seimo narių veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų. Iš Konstitucijoje įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato principo kyla Seimo nario teisė savo

nuožiūra balsuoti priimant bet kurį Seimo sprendimą – kiekvienu klausimu balsuoti pagal savo sąžinę.

Seimo nario laisvas mandatas suponuoja tai, kad Seimo narys tiek kartu su kitais Seimo nariais inicijuodamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymą, tiek dalyvaudamas priimant Seimo sprendimą dėl Seimo laikinosios komisijos sudarymo, tiek dalyvaudamas Seimo laikinosios tyrimo komisijos veikloje, tiek dalyvaudamas priimant Seimo sprendimą dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos veiklos bei jos rezultatų įvertinimo turi vadovautis tik Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine (Konstitucijos 59 straipsnio 4 dalis) – ši jo laisvė negali būti varžoma rinkėjų priesakais, jį iškėlusiu politinių partijų ar organizacijų politiniais ar kitokiais reikalavimais, kitų Seimo narių valia. Paminėtina, kad Seimo narys už balsavimus ar kalbas Seime (išskyrus asmens įžeidimą ar šmeižtą) negali būti persekiojamas (Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalis).

<...>

<...> tais atvejais, kai klausimas, kuriam ištirti siūloma sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją, yra išties valstybinės svarbos ir nėra aplinkybių, dėl kurių tokia komisija pagal Konstituciją ir įstatymus negali būti sudaryta, taip pat jeigu nėra kitų aplinkybių, kurios pateisintų tos komisijos nesudarymą, Seimo narių laisvas mandatas turi būti naudojamas taip, kad Seimas galėtų efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę.

<...> Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas. Seimas savo konstituciniais įgaliojimais sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas neturi naudotis taip, kad visą įstatymų leidybai bei kitoms savo funkcijoms vykdyti reikalingą informaciją rinktų pats ir jo veikloje dominuotų laikinųjų tyrimo ar panašios paskirties komisijų sudarymas bei jų atliekami tyrimai; kaip minėta šiame Konstitucinio Teismo nutarime, Konstitucija nesuponuoja tokios Seimo veiklos. Antraip galėtų būti sudarytos prielaidos tam tikromis aplinkybėmis trikdyti parlamento darbą, kliudyti Seimui – Tautos atstovybei racionaliai ir efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais.

Pažymėtina, kad kiekvienas Seimo sprendimas dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos sudarymo (sprendimas sudaryti tokią komisiją, sprendimas tokios komisijos nesudaryti ir kt.), kad ir kokia būtų to sprendimo išraiška (teisinė forma), pagal Konstituciją gali būti ginčijamas Konstituciniame Teisme šio sprendimo (Seimo akto) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, atžvilgiu. Pagal Konstituciją tai daryti gali Konstitucijos 106 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai, *inter alia* ne mažiau kaip 1/5 visų Seimo narių, t. y. ne mažiau kaip 29 Seimo narių grupė.

Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvados teisinė galia

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas

<...> Seimo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos išvados Seimo nesaisto. Seimas, sudaręs laikinąją tyrimo komisiją ir nustatęs jos uždavinius, pagal Konstituciją turi ir įgaliojimus teisės aktų nustatyta tvarka įvertinti tos Seimo laikinosios tyrimo komisijos veiklą bei jos rezultatus. Tai, kokia forma turi būti įvertinta Seimo laikinosios tyrimo komisijos veikla bei jos rezultatai, Seimas sprendžia savo nuožiūra. Pavyzdžiui, Seimas gali nuspręsti pritarti arba nepritarti Seimo laikinosios tyrimo komisijos veiklai ar jos rezultatams arba pritarti jiems iš dalies (su išlygomis), Seimas gali konstatuoti, ar jo sudaryta Seimo laikinoji tyrimo komisija jai nustatytus uždavinius atliko, ar jų neatliko arba juos atliko iš dalies ir t. t. (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimas, nusprendęs pritari savo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos išvadai, nepriima kitoms valstybės institucijoms (įskaitant ikiteisminio tyrimo institucijas, prokuratūrą, teismus) privalomo sprendimo dėl savo sudarytos Seimo laikinosios tyrimo komisijos ištirtų veiksmų, sprendimų, aplinkybių atitikties ar neatitikties teisės aktams – jis tik išdėsto savo požiūrį į savo sudarytos laikinosios tyrimo komisijos išvadą. Toks Seimo nutarimas savaime, tiesiogiai nesukelia teisinių padarinių joje nurodytiems asmenims – jiems tokius padarinius gali sukelti tik kitų institucijų, jų pareigūnų sprendimai, kurie gali būti priimti atsižvelgus į Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadą (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas

<...> Konstitucijos nuostatos suponuoja galimybę įstatymu nustatyti plačius Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įgaliojimus, bet kartu įtvirtina tam tikras Seimo laikinųjų tyrimo komisijų tiriamosios veiklos ribas, kurių įstatymais ar kitais teisės aktais negalima praplėsti.

Konstitucija įsakmiai reikalauja tokio teisinio – pirmiausia įstatyminio – reguliavimo, kad, viena vertus, būtų užtikrinta Seimo laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms Seimas – Tautos atstovybė paveda atlikti tyrimą, kad būtų surinkta informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, veikla, taigi ir Seimo kontrolės funkcijos (parlamentinės kontrolės) vykdymas, vadinasi, kad valstybės gyvenime nebūtų sričių, kuriose Seimas – Tautos atstovybė, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, negalėtų, paisydamas Konstitucijos, vykdyti parlamentinės kontrolės, ir, kita vertus, nebūtų padaryta žalos kurioms nors Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, jeigu Seimo laikinosios tyrimo komisijos būtų sudaromos ištirti tokiems dalykams, kurių pagal Konstituciją viešosios valdžios institucijos apskritai negali tirti (pavyzdžiui, žmogaus asmeninio ar šeimyninio gyvenimo aplinkybėms, jeigu tokiu tyrimu galėtų būti konstituciškai nepagrįstai įsiterpta į Konstitucijos ginamą ir saugomą žmogaus privatų gyvenimą, pažeistas jo neliečiamumas ir pan.), taip pat dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų (jų pareigūnų) įgaliojimus (*inter alia* teismų, prokurorų). Įstatymuose, kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad tarp šių dviejų iš Konstitucijos kylančių imperatyvų būtų racionali pusiausvyra, kad nė vienas iš jų nebūtų ignoruojamas ar aukojamas kito naudai.

<...>

<...> kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarime, pagal Konstituciją negalima nustatyti kokio nors išsamaus (baigtinio) klausimų, kuriems ištirti Seimas gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas, sąrašo; Seimas, kaip Tautos atstovybė, iš esmės gali sudaryti laikinąsias tyrimo komisijas kuo įvairiausiems valstybėje ir visuomenėje vykstantiems procesams ištirti.

Kartu pažymėtina, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos turi būti sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams ištirti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai).

Taigi Konstitucija apskritai nedraudžia Seimui, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, sudaryti ir tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama ištirti valstybės ar savivaldybių institucijų veiklą, t. y. tai, kaip atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos vykdo savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kaip jos

įgyvendina Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus. Kad galėtų įvykdyti tokį Seimo pavedimą, Seimo laikinoji tyrimo komisija turi turėti galimybę įstatymų nustatyta tvarka gauti ir tokią informaciją, kuri yra susijusi su atitinkamų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo organizavimu, nepriklausomai nuo to, ar atitinkamų klausimų, *inter alia* dėl institucijų struktūros nustatymo, struktūrinių padalinių steigimo ir likvidavimo, darbuotojų priėmimo į darbą ir jų atleidimo ar perkėlimo į kitas pareigas, nušalinimo nuo pareigų bei kitų klausimų, susijusių su institucijos darbuotojų karjera, teisiniu statusu ir pan., sprendimas pagal įstatymus priklauso tų institucijų vadovams, ar juos priimant dalyvauja ir kiti asmenys. Tačiau pabrėžtina, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos negali būti sudaromos vien tokiems kaip minėtieji klausimams specialiai išsiaiškinti, tokių klausimų tyrimas negali būti savitiksliis dalykas. Faktinės informacijos apie tokius dalykus gavimas tegali būti priemonė ypatingiems (valstybinės svarbos) klausimams išsiaiškinti.

Taigi Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama teisėtumo ir (arba) tikslingumo atžvilgiais tirti bei vertinti, taip pat kontroliuoti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimų dėl atitinkamose institucijose dirbančių asmenų profesinės karjeros, nes atlikti tokį tyrimą, vertinimą, kontrolę ir priimti atitinkamus sprendimus gali tik reikiamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos, jų pareigūnai.

Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms gali būti pavedama tirti, vertinti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimus *inter alia* dėl atitinkamų institucijų struktūros, tačiau tik tiek, kiek reikia, kad būtų išsiaiškinta, ar šie sprendimai yra tokie, kad atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos gali tinkamai vykdyti savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kad jos gali įgyvendinti savo Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus.

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip konstatuota šiame Konstitucinio Teismo sprendime, Seimo pagal Konstituciją vykdoma kontrolės funkcija nesuponuoja to, kad Seimas tiesiogiai organizuoja kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbą ar gali bet kada įsikišti į bet kurios viešąją valdžią įgyvendinančios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnų) veiklą. Seimo kontrolės funkcija nesuponuoja ir galimybės Seimui priimti tokius sprendimus, kuriuos gali priimti tik atitinkamą kompetenciją turinčios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnai).

Juo labiau tokių įgaliojimų negali turėti joks Seimo padalinys, taigi ir Seimo laikinosios tyrimo komisijos.

Pažymėtina ir tai, kad, kaip savo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, „tam, kad galėtų tinkamai vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimui gali prireikti sudaryti ir tokius struktūrinius padalinius, kurie turėtų įgaliojimus įvairių valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu“; „tokie įgaliojimai gali būti susiję ir su informacijos apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas gavimu iš valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų“; „šis informacijos gavimas negali priklausyti nuo to, ar atitinkamos institucijos, kiti asmenys yra atskaitingi Seimui, ar ne: kad gautų išsamią, objektyvią informaciją, reikalingą atitinkamiems sprendimams priimti, Seimui, kaip Tautos atstovybei, reikia turėti galimybę gauti informaciją ne tik iš jam atskaitingų institucijų, kitų asmenų, bet ir iš jam neatskaitingų asmenų“; „jeigu reikia nustatyti Seimo struktūrinio padalinio valdingus įgaliojimus Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu (įskaitant teisę reikalauti tokios informacijos, kurios pateikimą reglamentuoja įstatymai), tokie Seimo struktūrinio

padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu“; „nustatant tokius įgaliojimus turi būti paisoma Konstitucijos normų ir principų“.

Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarime taip pat yra konstatuota, jog „tai, kad Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama ištirti dalykų, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus, nereiškia, kad Seimo laikinosios tyrimo komisijos apskritai negali turėti įgaliojimų valstybės ar savivaldybių institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu“; „tokie įgaliojimai paisant Konstitucijos gali būti nustatyti įstatymu“.

Čia vartojamos formuluotės „tokie Seimo struktūrinio padalinio įgaliojimai turi būti nustatomi įstatymu“ ir „tokie įgaliojimai paisant Konstitucijos gali būti nustatyti įstatymu“ reiškia ir tai, jog tai, kokius valdingus įgaliojimus Seimo laikinoji tyrimo komisija turi Seimui neatskaitingų institucijų, jų pareigūnų, kitų asmenų atžvilgiu, įstatymuose turi būti nustatyta *expressis verbis*, aiškiai ir nedviprasmiškai. Nustatant tokius įgaliojimus privalu paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* Konstitucinio Teismo aktuose suformuluotų oficialių doktrininų nuostatų, kuriose yra aiškinamos atitinkamos Konstitucijos nuostatos.

Pažymėtina, jog Seimo laikinųjų tyrimo komisijų darbas turi būti įstatymu reglamentuotas taip, kad reikiama informacija būtų gaunama ir į Seimo laikinųjų tyrimo komisijų posėdžius pakviestų asmenų apklausa būtų organizuota taip, kad tos komisijos narių užduodamais klausimais ir pateikiamais komentarais nebūtų formuojama išankstinė nuomonė, nebūtų žeminamas žmogaus orumas, nebūtų pažeidžiama asmens teisė į privatų gyvenimą, kad būtų užduodami tik tokie klausimai ir pateikiami tik tokie komentarai, kurie yra susiję su tyrimo dalyku, kad klausimai nebūtų menami, provokaciniai. Taip pat turi būti užtikrinta, kad Seimo laikinųjų tyrimo komisijų gauta informacija, kurios neatskleidimą gina ir saugo Konstitucija, nebūtų paviešinta, atskleista asmenims, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus <...> konstatuotina, kad <...> Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo <...> nuostata [„Iš konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus“], aiškinama kitų Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo, taip pat Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo oficialių konstitucinių doktrininų nuostatų kontekste, reiškia ir tai, kad:

– Seimas pagal Konstituciją turi įgaliojimus, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, sudaryti ir tokias Seimo laikinąsias tyrimo komisijas, kurioms būtų pavedama ištirti valstybės ar savivaldybių institucijų veiklą, t. y. tai, kaip atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos vykdo savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kaip jos įgyvendina Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus; kad galėtų įvykdyti tokį Seimo pavedimą, Seimo laikinoji tyrimo komisija turi turėti galimybę įstatymų nustatyta tvarka gauti ir tokią informaciją, kuri yra susijusi su atitinkamų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo organizavimu, nepriklausomai nuo to, ar atitinkamų klausimų, *inter alia* dėl institucijų struktūros nustatymo, struktūrinių padalinių steigimo ir likvidavimo, darbuotojų priėmimo į darbą ir jų atleidimo ar perkėlimo į kitas pareigas, nušalinimo nuo pareigų bei kitų klausimų, susijusių su institucijos darbuotojų karjera, teisiniu statusu ir pan., sprendimas

pagal įstatymus priklauso tų institucijų vadovams, ar juos priimant dalyvauja ir kiti asmenys, tačiau Seimo laikinosios tyrimo komisijos negali būti sudaromos vien tokiems kaip minėtieji klausimams specialiai išsiaiškinti – faktinės informacijos apie tokius dalykus gavimas tegali būti priemone ypatingiems (valstybinės svarbos) klausimams išsiaiškinti;

– Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms negali būti pavedama teisėtumo ir (arba) tikslingumo atžvilgiais tirti bei vertinti, taip pat kontroliuoti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimų dėl atitinkamose institucijose dirbančių asmenų profesinės karjeros, nes atlikti tokį tyrimą, vertinimą, kontrolę ir priimti atitinkamus sprendimus gali tik reikiamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos, jų pareigūnai;

– Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms gali būti pavedama tirti, vertinti valstybės ir savivaldybių institucijų vadovų sprendimus *inter alia* dėl atitinkamų institucijų struktūros, tačiau tik tiek, kiek reikia, kad būtų išsiaiškinta, ar šie sprendimai yra tokie, kad atitinkamos valstybės ar savivaldybių institucijos gali tinkamai vykdyti savo funkcijas, apibrėžtas Konstitucijoje ir įstatymuose, kad jos gali įgyvendinti savo Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytus įgaliojimus;

– turi būti užtikrinta, kad Seimo laikinųjų tyrimo komisijų gauta informacija, kurios neatskleidimą gina ir saugo Konstitucija, nebūtų paviešinta, atskleista asmenims, kurie pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms;

– Seimo laikinųjų tyrimo komisijų veiklos teisiniu reguliavimu negalima sudaryti prielaidų Seimo laikinajai tyrimo komisijai ar visam Seimui tiesiogiai organizuoti kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbo, kištis į kitų valstybės ir savivaldybių institucijų (jų pareigūnų) veiklą, priimti tokių sprendimų, kuriuos gali priimti tik atitinkamus įgaliojimus turinčios valstybės ir savivaldybių institucijos (jų pareigūnai).

Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykiai su prokurorais ir valstybės institucijomis, vykdančiomis ikiteisminį tyrimą ir (arba) esančiomis operatyvinės veiklos subjektais; informacijos, kurios neatskleidimą gina ir saugo Konstitucija, pateikimas Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms

Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas

<...> Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo oficialios konstitucinės doktrininės nuostatos dėl Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykių su Lietuvos Respublikos prokuratūra (prokurorais) <...> yra *mutatis mutandis* taikytinos ir Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykių su kitomis valstybės institucijomis (jų pareigūnais), pagal įstatymus vykdančiomis ikiteisminį tyrimą ir (arba) esančiomis operatyvinės veiklos subjektais, teisiniu reguliavimui.

Konstitucija reikalauja įstatymu nustatyti tokį reguliavimą, kad tam tikra informacija, kurios neatskleidimą (visišką arba tam tikra apimtimi) saugo ir gina Konstitucija, *inter alia* informacija, sudaranti Konstitucijos saugomą ir ginamą paslaptį, Seimo laikinajai tyrimo komisijai (be abejo, sudarytai iširti ne tiems dalykams, kurių Seimo laikinoji tyrimo komisija apskritai negali tirti, ir ne tiems, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų (jų pareigūnų) įgaliojimus) būtų teikiama – jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti jai teikiama – tik kuo griežčiausiai laikantis įstatymų nustatytos tvarkos ir tik kuo griežčiausiai garantuojant, kad ši informacija nebus atskleista jokiam asmeniui, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks

minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Akivaizdu, kad bet kokios informacijos pateikimas Seimui, kuris yra politinė institucija (be kita ko, susidedanti iš įvairioms politinėms jėgoms priklausančių asmenų), visuomet yra susijęs su rizika, kad ši informacija pasklis plačiau nei derėtų pagal Konstituciją ir įstatymus.

Teisinio reguliavimo, veiksmingai užtikrinančio Konstitucijos saugomų ir ginamų paslapčių nepaviešinimą, įtvirtinimas įstatymu, taip pat atitinkamos organizacinės ir techninės priemonės – būtinos atitinkamos informacijos pateikimo (jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti Seimo laikinajai tyrimo komisijai teikiama) Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms sąlygos.

<...>

Pažymėtina ir tai, kad, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime, <...> [įstatyme] „nėra nustatyti kriterijai, kuriais vadovaudamiesi Generalinė prokuratūra, Valstybės kontrolė, Valstybės saugumo departamentas ar ikiteisminio tyrimo įstaiga galėtų nesutikti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija gautų minėtą jai reikalingą informaciją arba pagal kuriuos šios informacijos naudojimui komisijos darbe būtų taikomi kokie nors kiti apribojimai“.

Tačiau ypač pabrėžtina, kad minėtas teisinis reguliavimas negali būti taisomas, tikslinamas taip, kad būtų sudarytos prielaidos vieną konstitucinę vertybę – Konstitucijoje įtvirtintą Seimo kontrolės funkciją ir jo konstitucinius įgaliojimus prirėkus pačiam imtis tiriamosios veiklos valstybinės svarbos klausimu, kad būtų gauta atitinkamiems sprendimams priimti reikalinga išsami, objektyvi informacija apie tam tikrus valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus, apie padėtį įvairiose valstybės bei visuomenės gyvenimo srityse ir jose kylančias problemas, iškelti virš kitų konstitucinių vertybių, priešpriešinti kitoms konstitucinėms vertybėms, *inter alia* prokuroro nepriklausomumui organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant (kaip minėta, atitinkamos oficialios konstitucinės doktrininės nuostatos yra *mutatis mutandis* taikytinos ir Seimo laikinųjų tyrimo komisijų santykių su kitomis valstybės institucijomis (jų pareigūnais), pagal įstatymus vykdančiomis ikiteisminį tyrimą ir (arba) esančiomis operatyvinės veiklos subjektais, teisiniam reguliavimui). Minėtas teisinis reguliavimas negali būti taisomas, tikslinamas taip, kad nustatant kriterijus, kuriais vadovaudamasi atitinkamos valstybės institucijos galėtų nesutikti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija gautų jai reikalingą informaciją, arba pagal kuriuos šios informacijos naudojimui Seimo laikinosios tyrimo komisijos darbe būtų taikomi kokie nors kiti apribojimai, būtų iš esmės paneigti šie konstituciškai pagrįsti jų įgaliojimai nesutikti teikti tam tikrą informaciją arba taikyti kokius nors kitus apribojimus. Jeigu šie atitinkamų institucijų įgaliojimai nesutikti teikti tam tikrą informaciją arba taikyti kokius nors kitus apribojimus būtų labai apriboti ar išvis paneigti, galėtų kilti grėsmė įvairioms Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Be abejo, toks nesutikimas negali būti nemotyvuotas.

<...>

De lege ferenda požiūriu taip pat pabrėžtina, kad, kad ir koks būtų įstatyminis reguliavimas, paisant Konstitucijos jis turi būti tik toks, kad nebūtų paneigti įstatyme nustatytų subjektų įgaliojimai neatskleisti informacijos, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms.

Kita vertus, įstatymu turi būti nustatytas ir toks teisinis reguliavimas, kuris leistų garantuoti, kad įstatyme nustatytų subjektų įgaliojimai neatskleisti informacijos, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms,

nebūtų naudojami pateisinti sprendimams neatskleisti ir tokios informacijos, kurios neatkleidimo (visiško ar tam tikra apimtimi) Konstitucija negina ir nesaugo ir kuri įstatymo nustatyta tvarka turi būti atskleista tam tikriems subjektams, *inter alia* Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms, sudarytoms ypatingiems (valstybinės svarbos) klausimams ištirti.

<...>

Valstybės institucijos vykdomo ikiteisminio, operatyvinio ar kitokio tyrimo medžiaga, jeigu tokia informacija iš tikrųjų reikalinga tam, kad Seimas galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, Seimo laikinoji tyrimo komisija gali gauti (jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti jai teikiama) tik kuo griežčiausiai laikantis įstatymų nustatytos tvarkos ir tik kuo griežčiausiai garantuojant, kad ši informacija nebus atskleista jokiam asmeniui, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus neturi teisės tokios informacijos gauti, nes toks minėtos informacijos atskleidimas padarytų žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms. Šiame Konstitucinio Teismo sprendime konstatuota, kad teisinio reguliavimo, veiksmingai užtikrinančio Konstitucijos saugomų ir ginamų paslapčių nepaviešinimą, įstatyminis įtvirtinimas, taip pat atitinkamos organizacinės ir techninės priemonės – būtinos atitinkamos informacijos pateikimo – jeigu atitinkama informacija apskritai gali būti Seimo laikinajai tyrimo komisijai teikiama – Seimo laikinosioms tyrimo komisijoms sąlygos.

<...>

Pabrėžtina, kad Generalinės prokuratūros, Valstybės kontrolės, Valstybės saugumo departamento ar ikiteisminio tyrimo įstaigos <...> žinioje esanti informacija, kuri yra ikiteisminio, operatyvinio ar kitokio tyrimo medžiaga, tol, kol toks tyrimas nėra baigtas ir jo išvados nėra įformintos atitinkamais procesiniais dokumentais, paprastai negali būti pagrindu Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadoms; šis teiginys nėra absoliutus; tačiau kad ir kokios būtų jo išimtys, kylančios iš Konstitucijos, kuri įpareigoja ginti ir saugoti asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus, kitas konstitucines vertybes, nepriklausomai nuo to, ar įstatymų leidėjas yra įvykdęs savo pareigą ir šias išimtis deramai atspindėjęs įstatymuose, visais atvejais būtina paisyti atitinkamos įstatyme numatytos valstybės institucijos, *inter alia* ikiteisminio tyrimo institucijos ir (arba) operatyvinės veiklos subjekto, įgaliojimų motyvuotai nesutikti, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija gautų minėtą jai reikalingą informaciją, arba reikalauti, kad šios informacijos naudojimui Seimo laikinosios tyrimo komisijos darbe būtų taikomi kokie nors kiti apribojimai.

Šiame kontekste paminėtina, kad, kaip Konstitucinis Teismas yra konstatavęs dar 2004 m. gegužės 13 d. nutarime, „akivaizdu, kad organizaciniai, techniniai tokio susipažinimo klausimai turi būti derinami su valstybės institucijomis, kurių žinioje yra baudžiamoji byla ar kita medžiaga, dokumentai“.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus <...> konstatuotina, kad <...> Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo <...> nuostata [„Iš konstitucinio valdžių padalijimo principo, kitų Konstitucijos nuostatų darytina išvada, kad Seimas neturi įgaliojimų sudaryti ir tokių laikinųjų tyrimo komisijų, kurioms būtų pavedama ištirti dalykus, kuriuos tiriant būtų įsiterpiama į kitų viešąją valdžią vykdančių, taip pat kitų Konstitucijoje ir (arba) įstatymuose numatytų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimus“], aiškinama kitų Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimo, taip pat Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo oficialių konstitucinių doktrininų nuostatų kontekste, reiškia ir tai, kad Seimas turi įgaliojimus, esant ypatingam (valstybinės svarbos) reikalui, pavesti Seimo laikinajai tyrimo komisijai ištirti ir tokius dalykus, kuriems ištirti bus reikalinga ir atitinkamų valstybės institucijų vykdomo tyrimo (taip pat ir ikiteisminio, operatyvinio)

medžiaga, tačiau tai negali būti tokia informacija, kuri pagal Konstituciją apskritai negali būti atskleidžiama Seimo laikinajai tyrimo komisijai, taip pat negali būti paneigti įstatymų nustatytų subjektų įgaliojimai neatskleisti informacijos, kurios atskleidimas galėtų padaryti žalą Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, taip pat ir nebaigtam ikiteisminiam, operatyviniam tyrimui.

Seimo pritarimas Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadai

Konstitucinio Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutarimas

<...> Seimo nutarimu išreikštas jo sprendimas pritarti Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadoje suformuluotiems pasiūlymams (teiginiams) suponuoja tai, kad Seimas, tokiu būdu pritaręs minėtiems pasiūlymams, jais vadovausis *inter alia* priimdamas atitinkamus teisės aktus.

<...> pažymėtina, kad konstitucinė Seimo, kaip Tautos atstovybės, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią, prigimtis ir funkcijos, konstitucinis atsakingo valdymo principas suponuoja Seimo pareigą tinkamai įgyvendinti jam Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus, vykdyti savo funkcijas vadovaujantis Konstitucija, teise, veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais. Todėl Seimas negali pritarti bet kokio turinio Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadai, *inter alia* tokiems joje suformuluotiems pasiūlymams, kurie būtų nesuderinami su Konstitucija, *inter alia* iš konstitucinių teisinės valstybės, valdžių padalijimo principų kylančiais reikalavimais (kaip antai siūloma vienai viešąją valdžią įgyvendinančiai valstybės valdžios institucijai perimti kitos valstybės valdžios institucijos konstitucinius įgaliojimus ar nepagrįstai įsiterpti į juos).

Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvados turi būti formuluojamos taip, kad jomis remiantis būtų galima priimti teisėtus, Konstituciją ir iš jos kylančius konstitucinius imperatyvus atitinkančius sprendimus. Iš Konstitucijos Seimui kyla pareiga, prieš nusprendžiant pritarti ar nepritarti Seimo laikinosios tyrimo komisijos išvadai arba pritarti jai iš dalies (su išlygomis), įvertinti, ar minėtos komisijos išvadoje siūlomi atitinkami sprendimai suderinami su Konstitucija, taip pat tai, ar tos komisijos išvadoje suformuluotais pasiūlymais (be kita ko, ir tais, kuriais siūloma priimti atitinkamus teisės aktus arba jų nepriimti) nėra pažeidžiami *inter alia* iš konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės, valdžių padalijimo principų kylantys reikalavimai.

Seimo laikinųjų tyrimo komisijų sudarymas ir įgaliojimai

Konstitucinio Teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutarimas

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 76 straipsnį, Seimas savo konstituciniams įgaliojimams įgyvendinti būtinai išsamiai ir objektyviai informacijai surinkti gali sudaryti laikinus struktūrinius padalinius – laikinąsias tyrimo komisijas ir pavesti joms atlikti atitinkamą tyrimą; paisant konstitucinių atsakingo valdymo, valdžių padalijimo, teisinės valstybės, demokratijos principų, Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekio, Seimo laikinosios tyrimo komisijos pagal Konstituciją gali būti sudaromos ne bet kokiems, o tik ypatingiems, t. y. valstybinės svarbos, klausimams ištirti. Taigi iš Konstitucijos kyla reikalavimas Seimui sudarant Seimo laikinąją tyrimo komisiją nustatyti tik tokius šiai komisijai pavedamus ištirti valstybinės svarbos klausimus ir tokias tyrimo ribas, kad komisijai atliekant jai pavestą tyrimą nebūtų padaryta žalos kurioms nors Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms, taip pat kad nebūtų perimami Konstitucijoje ir (ar) įstatymuose įtvirtinti kitų valstybės bei savivaldybių institucijų įgaliojimai ar kaip nors kitaip įsiterpiama į jų konstitucinės ir (ar) įstatymų nustatytos

kompetencijos įgyvendinimą, *inter alia* kad nebūtų rengiami tokie sprendimai, kuriuos pagal Konstituciją ir (ar) įstatymus gali priimti tik atitinkamą kompetenciją turinčios valstybės bei savivaldybių institucijos (jų pareigūnai).

Parlamentinė mažuma

Konstitucinio Teismo 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad Konstitucija suponuoja parlamento mažumos gynimą, minimalius Seimo opozicijos apsaugos reikalavimus (1993 m. lapkričio 26 d., 2001 m. sausio 25 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai); Seimo statute turi būti nustatytos opozicijos veiklos garantijos (2001 m. sausio 25 d. nutarimas).

<...> pagal Konstituciją Lietuva yra pliuralistinė parlamentinė demokratija, kurios *conditio sine qua non* yra parlamentinė mažuma, *inter alia* parlamentinė opozicija. Pabrėžtina, kad parlamentinės mažumos, *inter alia* parlamentinės opozicijos, paskirtis yra atspindėti parlamente politinių pažiūrų įvairovę, taip laiduojant politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente ir sudarant prielaidas tokiam parlamentui vykdyti savo funkcijas; parlamentinės opozicijos paskirtis yra *inter alia* siūlyti alternatyvią parlamentinei daugumai politinę programą ir ją grindžiamus politinius sprendimus, prižiūrėti parlamentinės daugumos politinę veiklą, *inter alia* ją kritikuoti.

Kartu pažymėtina, kad kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai; atlikdamas savo konstitucinę priedermę atstovauti Tautai, Seimo narys dalyvauja vykdamas visas konstitucines Seimo funkcijas ir vykdo visus Seimo nario įgaliojimus (2004 m. liepos 1 d. nutarimas, 2017 m. gruodžio 19 d. išvada). Pažymėtina ir tai, kad Seimo nario laisvas mandatas turi būti naudojamas taip, kad Seimas galėtų veiksmingai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, kad jis deramai vykdytų savo konstitucinę priedermę (2010 m. spalio 27 d., 2017 m. gruodžio 19 d., 2017 m. gruodžio 22 d. išvados); Seimo nariai, vykdydami savo funkcijas ir įgyvendindami valstybės valdžią, privalo veikti Tautos ir Lietuvos valstybės, o ne savo asmeniniais ar grupiniais interesais, nesinaudoti savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų asmeninei naudai gauti (2010 m. spalio 27 d., 2014 m. birželio 3 d., 2017 m. gruodžio 19 d. išvados).

Pažymėtina ir tai, kad dalyvauti Seimo darbe – Seimo nario konstitucinė pareiga ir kartu jo teisė (2005 m. vasario 10 d. sprendimas). Atsižvelgiant į tai, taip pat pažymėtina, kad Seimo nariai, *inter alia* priklausantys parlamentinei mažumai (*inter alia* parlamentinei opozicijai), turi atsakingai naudotis savo teisėmis ir vykdyti visus Seimo nario įgaliojimus, prisidedami prie to, kad Seimas veiksmingai įgyvendintų demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas.

Parlamentinės mažumos garantijos sudarant Seimo struktūrinius padalinius

Konstitucinio Teismo 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimas

<...> iš Konstitucijos, *inter alia* iš konstitucinio teisinės valstybės principo suponuojamų Lietuvos valstybės valdžios organizacijos ir veiklos principų, pliuralistinės parlamentinės demokratijos sampratos, kyla reikalavimas pagal Konstitucijos 76 straipsnį nustatyti tokias Seimo struktūrą ir darbo tvarką, kurios užtikrintų veiksmingą parlamentinės mažumos, *inter alia* parlamentinės opozicijos, teisių apsaugą ir jos veiklos garantijas. Tai *inter alia* reiškia, kad sudarant Seimo struktūrinius padalinius (*inter alia* Seimo komitetus ir komisijas) turi būti užtikrintas proporcinio atstovavimo principas, tokių Seimo struktūrinių padalinių sudėtis, *inter alia* jos keitimas, negali priklausyti vien nuo parlamentinės daugumos nuožiūros.

Pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, iš Konstitucijos kylančių Seimo mažumos teisių gynimo imperatyvo, Seimo opozicijos apsaugos minimalių reikalavimų Seimas privalo paisyti ir sudarydamas laikinąją tyrimo komisiją; šie reikalavimai suponuoja *inter alia* tai, kad Seimo laikinoji tyrimo komisija negali būti sudaroma vien iš Seimo politinės daugumos atstovų, neįtraukiant Seimo mažumos (opozicijos) atstovų, jeigu jie to pageidauja (2006 m. balandžio 4 d. nutarimas). <...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 76 straipsnį, konstitucinį teisinės valstybės principą, Seimo laikinosios tyrimo komisijos, *inter alia* iki apkaltos proceso pradžios sudarytos Seimo komisijos asmeniui pateiktų kaltinimų pagrįstumui ištirti, sudėtis negali būti keičiama vien parlamentinės daugumos nuožūra, nesant aiškių ir konstituciškai pagrįstų priežasčių. Tokiomis priežastimis galėtų būti *inter alia* aplinkybės, kai Seimo laikinosios tyrimo komisijos, *inter alia* iki apkaltos proceso pradžios sudarytos Seimo komisijos asmeniui pateiktų kaltinimų pagrįstumui ištirti, narys, vykdydamas savo funkcijas, Seimo nario laisvą mandatą naudoja ne Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, *inter alia* naudoja šį mandatą savo asmeniniais ar grupiniais interesais.

<...> Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad vienas iš opozicijos parlamentinės veiklos metodų gali būti opozicijos pažiūromis ir politiniais tikslais grindžiamas demonstratyvus Seimo narių nedalyvavimas Seimo, Seimo komitetų, kitų struktūrinių padalinių, kurių nariais jie paskirti Seimo statuto nustatyta tvarka, posėdžiuose, t. y. obstrukcija, kaip politinio protesto rūšis ir parlamentinės veiklos metodas siekiant sutrukdyti priimti mažumai nepageidaujamą nutarimą, pagal Konstituciją tam tikrose situacijose gali būti vertinama kaip gana svarbi priežastis nedalyvauti juose, jei toks nedalyvavimas nėra nuolatinis (2016 m. spalio 5 d. nutarimas Nr. KT26-N13/2016). <...> vienas iš parlamentinės veiklos metodų gali būti parlamentinei mažumai, *inter alia* parlamentinei opozicijai, priklausančių Seimo narių atsisakymas dalyvauti Seimo laikinų struktūrinių padalinių (*inter alia* Seimo laikinųjų tyrimo komisijų) veikloje, taip išreiškiant politinį protestą dėl to, kad, jų nuomone, parlamentinės daugumos sprendimais yra nepagrįstai varžomos parlamentinės mažumos, *inter alia* parlamentinės opozicijos, teisės ir veiklos garantijos. Pažymėtina ir tai, kad minėti parlamentinės veiklos metodai savaime nėra kliūtis Seimui vykdyti demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas.

Seimo laikinosios tyrimo komisijos atliekamo tyrimo ribų nustatymas

Konstitucinio Teismo 2020 m. birželio 12 d. nutarimas

<...> Konstitucijoje, *inter alia* jos 67, 76 straipsniuose, yra įtvirtinti Seimo įgaliojimai, paisant *inter alia* konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų, nustatyti savo struktūrinius padalinius, *inter alia* sudaryti Seimo laikinąsias tyrimo komisijas ir suformuoti jų uždavinius.

<...>

<...> Seimo laikinosios tyrimo komisijos įgaliojimai gali atsirasti tik iš Seimo, kaip Tautos atstovybės, akto – Seimo valios pareiškimo, o ne iš kokio nors Seimo struktūrinio padalinio ar kokios nors Seimo narių grupės valios ar ketinimo pareiškimo; dėl to tik Seimas gali spręsti, ar sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją tam tikru klausimu, ar jos nesudaryti, gali nustatyti jos sudėtį, uždavinius ir kt., – niekas negali už Seimą tokios jo valios pareikšti, taigi ir joks Seimo struktūrinis padalinys, jokia Seimo narių grupė (2006 m. balandžio 4 d. nutarimas).

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 67, 76 straipsnius, konstitucinius atsakingo valdymo, teisinės valstybės principus, Seimas gali sudaryti Seimo laikinąją tyrimo komisiją tik pakankamai apibrėžtam valstybinės reikšmės klausimui ištirti, t. y. turi būti nustatyti

tokie Seimo laikinosios tyrimo komisijos uždaviniai, būtini šiam klausimui iširti, iš kurių būtų aiškios šios komisijos tiriamos veiklos ribos, *inter alia* kokią (kokios srities) informaciją apie kokius (kokios srities) valstybėje ir visuomenėje vykstančius procesus ir kokias (kokios srities) problemas Seimui būtina surinkti.

Taigi pagal Konstituciją, *inter alia* jos 67, 76 straipsnius, konstitucinius atsakingo valdymo, teisinės valstybės principus, Seimas negali nustatyti tokių valstybinės svarbos klausimui iširti būtinų Seimo laikinosios tyrimo komisijos uždavinių, iš kurių nebūtų aiškios šios komisijos tiriamos veiklos ribos ir (ar) kurių būtų neįmanoma įgyvendinti; Seimo laikinajai tyrimo komisijai pavedamas iširti valstybinės reikšmės klausimas ir (ar) jam iširti būtini jos uždaviniai taip pat negali būti suformuluoti taip, kad būtų sudarytos prielaidos komisijai savo nuožiūra pasirinkti, kuriuos tyrimo uždavinius ir kokia apimtimi ji įgyvendins, taip nustatant savo atliekamo tyrimo ribas. Priešingu atveju Seimo laikinoji tyrimo komisija perimtų Seimo konstitucinius įgaliojimus apibrėžti tokiai komisijai pavedamą iširti valstybinės svarbos klausimą ir nustatyti uždavinius, būtinus šiam klausimui iširti.

5.5. SEIMO DARBO TVARKA

5.5.1. Bendrosios nuostatos

Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas

Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad „Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo statutas turi įstatymo galią“.

Šiame Konstitucijos straipsnyje suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus. Pagal Konstitucijos 76 straipsnį tai turi būti nustatyta Seimo statute, kuris turi įstatymo galią.

Seimo darbo tvarka apima ir įstatymų leidybos procedūrą (Konstitucijos 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato įstatymo galią turintis Seimo statutas. Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą.

Seimo posėdžio pirmininkas (Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

<...> pagal Konstitucijos 66 straipsnio 1 dalį Seimo posėdžiams vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Seimo posėdžio pirmininko pareiga – vadovauti Seimo posėdžiams, užtikrinti, kad būtų laikomasi Statute nustatytos Seimo darbo tvarkos. Jis negali, pasinaudodamas Seimo posėdžio pirmininko teisėmis, daryti įtakos Seimo nariams dėl priimamų sprendimų ar varžyti Seimo nario teisių, kontroliuoti jų pasisakymų turinio. Kitaip būtų paneigta Seimo, kaip atstovaujamosios institucijos, esmė bei Konstitucijoje įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas, užtikrinantis Seimo narių lygybę bei jų galimybę laisvai reikšti savo valią.

Seimo veiklos nepertraukiamumas; Seimo sesijos; Seimo nario pareiga dalyvauti Seimo darbe

Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas

Konstitucijoje yra nustatyta tokia valstybės valdžios sąranga, kai kiekviena valstybės valdžios institucija savo funkcijas vykdo nepertraukiamai. Pagal Konstituciją negali būti tokių teisinių situacijų, kai kuri nors valstybės valdžią įgyvendinanti institucija nefunkcionuoja.

Konstitucinis Teismas 1994 m. vasario 24 d. nutarime konstatavo, jog Seimas visada privalo užtikrinti, kad Konstitucijoje nustatyti jo įgaliojimai būtų nepertraukiamai įgyvendinami ir kad šalyje esant bet kokiai situacijai Tautos atstovybė galėtų konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai įgyvendinti aukščiausią suverenią Tautos galią.

Seimo, kaip nuolat veikiančios Tautos atstovybės, veiklos nepertraukiamumą užtikrina *inter alia* Konstitucijos 59 straipsnio nuostatos, kad Seimo narių įgaliojimų laikas pradeda skaičiuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį, ir kad nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas.

Seimą sudaro Seimo nariai – Tautos atstovai. Kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai. Atlikdamas savo konstitucinę priedermę atstovauti Tautai Seimo narys dalyvauja vykdant visas konstitucines Seimo funkcijas bei vykdo visus Seimo nario įgaliojimus.

Seimo veiklos nepertraukiamumas suponuoja ir Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veiklos nepertraukiamumą. Pagal Konstituciją teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, taip pat turi būti nustatytas toks Seimo nario teisinis statusas, kad kiekvienas Seimo narys turėtų galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus.

Pabrėžtina, kad Konstitucija Seimo narį traktuoja kaip profesionalų politiką, t. y. kaip tokį Tautos atstovą, kuriam darbas Seime yra jo profesinė veikla.

<...>

Minėta, kad Seimo, kaip Tautos atstovybės, ir Seimo narių, kaip Tautos atstovų, veikla yra nepertraukiama. Konstitucijos 64 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Seimas kasmet renkasi į dvi eilines – pavasario ir rudens – sesijas; pavasario sesija prasideda kovo 10 dieną ir baigiasi birželio 30 dieną, o rudens sesija prasideda rugsėjo 10 dieną ir baigiasi gruodžio 23 dieną; Seimas gali nutarti sesiją pratęsti. Konstitucijos 64 straipsnio 2 dalyje numatytos neeilinės Seimo sesijos: neeilinės sesijas šaukia Seimo Pirmininkas ne mažiau kaip trečdalis visų Seimo narių siūlymu, o Konstitucijos numatytais atvejais – Respublikos Prezidentas.

Pagal demokratinių valstybių parlamentinę tradiciją parlamento sesija apima parlamento posėdžius bei tarp jų vykstančius parlamento komitetų, kitų struktūrinių padalinių posėdžius. Seimo sesijų forma – Seimo posėdžiai ir tarp jų vykstantys Seimo struktūrinių padalinių posėdžiai. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad dalyvavimas Seimo posėdžiuose yra konstitucinė Seimo nario pareiga. Seimas pagal Konstituciją turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą ir veikti taip, kad būtų užtikrintas šios Seimo narių konstitucinės pareigos – pareigos dalyvauti Seimo posėdžiuose – vykdymas. Vadinasi, Seimas turi *inter alia* nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad Seimo nario nedalyvavimas Seimo posėdžiuose būtų galimas tik esant ypač svarbioms pateisinamoms priežastims. Pabrėžtina, kad toks Seimo nario elgesys, kai jis be ypač svarbios pateisinamos priežasties nedalyvauja Seimo posėdžiuose, vertintinas kaip Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinės priedermės neatlikimas; pagal Konstituciją šis nedalyvavimas Seimo posėdžiuose negali nesukelti atitinkamų teisinių padarinių (teisinės atsakomybės) Seimo nariui, nedalyvaujančiam Seimo posėdžiuose be ypač svarbios pateisinamos priežasties. Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė

paskirtis, konstitucinė Seimo nario priedermė atstovauti Tautai, Seimo nario konstitucinis teisinis statusas suponuoja ir tai, kad turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris leistų užtikrinti veiksmingą Seimo narių dalyvavimo Seimo posėdžiuose kontrolę, taip pat nuolatinį, sistemingą visuomenės (rinkėjų) informavimą apie Seimo narių dalyvavimą Seimo posėdžiuose ir jų viešą balsavimą Seime svarstomais klausimais.

Kita vertus, Seimo sesijos nėra vienintelė Seimo veiklos forma, o dalyvavimas Seimo sesijose nėra vienintelė Seimo nario darbo Seime, jo parlamentinės veiklos forma. Minėta, kad pagal Konstituciją Seimo nario, kaip Tautos atstovo, veikla yra nepertraukiama; kiekvienas Seimo narys turi turėti galimybę vykdyti savo konstitucinę priedermę nuolatos dalyvauti Seimo – Tautos atstovybės darbe, nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovo, konstitucinius įgaliojimus. Tad pagal Konstituciją Seimo nariai savo, kaip Tautos atstovų, pareigas vykdo ir ne Seimo sesijų metu. Konstitucijoje įtvirtintas Seimo, kaip Tautos atstovybės, veiklos nepertraukiamumo principas suponuoja tai, kad laikas tarp Seimo sesijų nėra Seimo narių atostogos ar kitoks jų poilsio laikas. <...> iš Konstitucijos 49 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyta, jog kiekvienas dirbantis žmogus turi teisę turėti poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas, ir iš Konstitucijos 60 straipsnio 4 dalies, kurioje nustatyta, kad Seimo nario pareigas, teises ir veiklos garantijas nustato įstatymas, įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti Seimo nario kasmetinių mokamų atostogų trukmę, kitas sąlygas. Taip pat pažymėtina, jog Seimo nario atostogų įstatyminis įtvirtinimas užtikrintų ir tai, kad nebebūtų prielaidų laiką tarp Seimo sesijų konstituciškai nepagrįstai traktuoti kaip laiką, prilygstantį Seimo narių atostogoms ar kitokiam poilsui.

5.5.2. Įstatymų leidybos procesas

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė (Konstitucijos 68 straipsnis); įstatymų projektų svarstymas

Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 25 d. nutarimas

Konstitucijos 68 straipsnyje nustatyta, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Seime priklauso Seimo nariams, Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę taip pat turi Lietuvos Respublikos piliečiai. Penkiasdešimt tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę, gali teikti Seimui įstatymo projektą, ir Seimas privalo jį svarstyti.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas – pirmoji įstatymų leidybos proceso stadija. <...> Konstitucijos 68 straipsnyje nustatyti subjektai, kuriems priklauso įstatymų leidybos iniciatyvos teisė: Seimo nariai, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, penkiasdešimt tūkstančių rinkimų teisę turinčių Lietuvos Respublikos piliečių. Konstitucinis Teismas 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatavo, kad įstatymų leidybos iniciatyvos teisės esmė ir paskirtis – inicijuoti įstatymų leidybos procesą. Ši teisė praktiškai realizuojama pateikiant parlamentui konkretų įstatymo projektą. Kai Konstitucijoje nurodytas subjektas pateikia įstatymo projektą, įstatymų leidybos institucijai – Seimui iškyla pareiga pradėti jį svarstyti.

<...>

<...> Konstitucinis Teismas, 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime analizuodamas įstatymo projekto svarstymo stadijos ypatumus, pažymėjo: „Šioje stadijoje parlamentarų dėl projekto pateiktos pastabos, pasiūlymai, pataisos ir papildymai yra svarbūs jo svarstymo stadijos elementai, tačiau jie negali būti traktuojami kaip įstatymų leidybos iniciatyva, nes ji jau buvo realizuota. Pasiūlymai, pataisos bei papildymai praktiškai teikiami iki pat įstatymo priėmimo. Jų teikimo ir svarstymo tvarką reguliuoja įstatymų projektų svarstymo reglamentinės normos. Būdinga tai, kad ši tvarka iš esmės skiriasi nuo įstatymų leidybos iniciatyvos teisės

realizavimo. Įstatymų leidybos iniciatyva nuo pataisų ir papildymų teikimo svarstomam projektui taip pat skiriasi savo paskirtimi, pagaliau tai yra skirtingos įstatymų leidybos proceso stadijų dalys.“

Seimo kompetencija nustatyti įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas

Konstitucijos 67 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Seimas leidžia įstatymus. Leisti įstatymus yra viena svarbiausių Seimo, kaip Tautos atstovybės, funkcijų, jo konstitucinė kompetencija. Seimas, leisdamas įstatymus (Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktas) bei Seimo statute nustatydamas savo struktūrą ir darbo tvarką (Konstitucijos 76 straipsnis), turi konstitucinę kompetenciją sukongretinti ir detalizuoti Konstitucijoje nustatytą Seimo, taip pat referendumu priimtų įstatymų, kitų teisės aktų priėmimo, pasirašymo, paskelbimo ir įsigaliojimo tvarką. Tai darydamas Seimas negali pažeisti Konstitucijos nuostatų.

Įstatymų pasirašymas, oficialus paskelbimas ir įsigaliojimas

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas

Konstitucijoje nustatytos įstatymų pasirašymo ir oficialaus paskelbimo tvarkos negalima aiškinti <...> Konstitucijos 71 straipsnio nuostatas atibojus nuo kitų Konstitucijos nuostatų, nes normos, reguliuojančios įstatymų pasirašymą, oficialų paskelbimą ir įsigaliojimą, taip pat nustatančios Respublikos Prezidento ir Seimo Pirmininko įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus bei nustatančios Seimo Pirmininko pavaduotojo konstitucinius įgaliojimus, yra išdėstytos įvairiuose Konstitucijos straipsniuose.

Įstatymų, kitų Seimo priimtų teisės aktų pasirašymo ir oficialaus paskelbimo bei įsigaliojimo tvarka yra įtvirtinta ne tik <...> Konstitucijos 71 straipsnyje, bet ir Konstitucijos 70 straipsnyje, 84 straipsnio 24 punkte ir 149 straipsnyje.

<...>

Konstitucijos 70 ir 71 straipsniuose, 84 straipsnio 24 punkte ir 149 straipsnyje įtvirtintos įstatymų, kitų Seimo priimtų teisės aktų pasirašymo ir oficialaus paskelbimo bei įsigaliojimo tvarkos laikymasis – svarbi Konstitucijos viršenybės užtikrinimo prielaida.

Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Galioja tik paskelbti įstatymai.“ Įstatymų pasirašymas ir oficialus paskelbimas, t. y. įstatymų promulgavimas, yra baigiamoji įstatymų leidybos proceso stadija. Įstatymų pasirašymas ir oficialus paskelbimas – būtina jų įsigaliojimo sąlyga.

Pagal Konstituciją negali būti oficialiai paskelbiamas ir įsigaliojamas įstatymas, kuris nebuvo nustatyta tvarka pasirašytas Konstitucijoje nurodyto pareigūno; taip pat negali būti oficialiai paskelbiamas ir įsigaliojamas įstatymas, kurį pasirašė pareigūnas, pagal Konstituciją neturintis tokių įgaliojimų.

Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojo įgaliojimai, susiję su įstatymų pasirašymu ir oficialiu paskelbimu (Konstitucijos 70, 71 straipsniai, 84 straipsnio 24 punktas, 88 straipsnis, 89 straipsnio 1 dalis, 149 straipsnio 1, 2 dalys)

Konstitucinio Teismo 2002 m. birželio 19 d. nutarimas

Sistemiškai aiškinant Konstitucijos 70 ir 71 straipsnių, 84 straipsnio 24 punkto ir 149 straipsnio 1 bei 2 dalių nuostatas matyti, kad Seimo priimtų įstatymų, taip pat

įstatymų, priimtų referendumu, pasirašymas ir oficialus paskelbimas visuomet yra siejamas su Respublikos Prezidentu.

Pagal Konstituciją pasirašyti ir oficialiai paskelbti (71 straipsnyje nurodytu laiku) Seimo priimtus įstatymus, taip pat įstatymus, priimtus referendumu, yra Respublikos Prezidento kompetencija. Turėdamas konstitucinius įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus, Respublikos Prezidentas dalyvauja įstatymų leidybos procese (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas).

Respublikos Prezidentas taip pat turi teisę nepasirašyti Seimo priimto įstatymo ir ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo jį motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti (Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalis), t. y. turi atidedamojo veto teisę. Konstitucijoje nėra nustatyta, kad Respublikos Prezidentas turėtų atidedamojo veto teisę referendumu priimtų įstatymų atžvilgiu, taip pat įstatymų dėl Konstitucijos keitimo atžvilgiu. Pagal Konstituciją tokią teisę Respublikos Prezidentas turi tik Seimo priimtų įstatymų atžvilgiu, išskyrus įstatymus dėl Konstitucijos keitimo. Įgyvendindamas atidedamojo veto teisę, Respublikos Prezidentas taip pat gali teikti pasiūlymus, kaip turėtų būti pataisytas arba papildytas Seimo priimtas, bet Respublikos Prezidento nepasirašytas įstatymas. Pagal Konstitucijos 72 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidento grąžintą įstatymą Seimas gali iš naujo svarstyti ir priimti. Pakartotinai Seimo apsvaistytas įstatymas laikomas priimtu, jeigu buvo priimtos Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsavo daugiau kaip 1/2, o už konstitucinį įstatymą – ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių (Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalis); tokius įstatymus Respublikos Prezidentas privalo ne vėliau kaip per tris dienas pasirašyti ir nedelsiant oficialiai paskelbti (Konstitucijos 72 straipsnio 3 dalis). Toks Respublikos Prezidento ir Seimo įgaliojimų santykis – svarbus Konstitucijoje įtvirtinto valdžių padalijimo principo aspektas.

Pagal Konstitucijos 85 straipsnį Respublikos Prezidentas, įgyvendindamas jam suteiktus įgaliojimus, leidžia aktus-dekretus. Respublikos Prezidentas, pagal Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalį ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo grąžindamas Seimui pakartotinai svarstyti Seimo priimtą įstatymą, dekrete turi nurodyti šio grąžinimo motyvus. Tuo tarpu teikti Seimui pakartotinai svarstyti grąžinamo įstatymo pataisas ir papildymus – ne Respublikos Prezidento konstitucinė pareiga, o teisė.

Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalies, 84 straipsnio 24 punkto ir 71 straipsnio 2 dalies nuostatos yra tarp savęs susijusios. Pagal Konstituciją Respublikos Prezidentas turi teisę ne vėliau kaip per dešimt dienų po Seimo priimto įstatymo įteikimo atlikti vieną iš šiose nuostatose nurodytų teisinių veiksmų: arba pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą (promulgavimo teisė), arba jį motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti (atidedamojo veto teisė). Atlikti vieną iš šių teisinių veiksmų – Respublikos Prezidento konstitucinė pareiga.

Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalies formuluotė „nurodytu laiku Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas negrąžina ir nepasirašo“ nėra interpretuotina kaip reiškianti Respublikos Prezidento teisę nepasirašyti ir oficialiai nepaskelbti Seimo priimto įstatymo ir kartu motyvuotai negrąžinti jo Seimui pakartotinai svarstyti. Ši formuluotė žymi tokią faktinę situaciją, kai Respublikos Prezidentas, nors ir turėdamas konstitucinę pareigą ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo arba pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą, arba motyvuotai jį grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti, vis dėlto dėl kokių nors priežasčių nei promulguoja Seimo priimtą įstatymą, nei pasinaudoja atidedamojo veto teise. Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tokiu atveju įstatymą pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas.

Taigi Seimo Pirmininko konstituciniai įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus siejami su griežtomis Konstitucijoje nustatytomis sąlygomis: Seimo Pirmininkas pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo priimtus įstatymus tik tuomet, kai Respublikos Prezidentas jų nepasirašo ir nepaskelbia (Konstitucijos 71 straipsnio 2 ir 4 dalys, 149 straipsnio 2 dalis). Be to, kad Seimo Pirmininkas turėtų konstitucinius įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus, reikia, kad Respublikos Prezidentas ne tik nepromulguotų šių įstatymų, bet ir (išskyrus įstatymus dėl Konstitucijos keitimo) nepasinaudotų savo atidedamojo veto teise. Tad Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus yra sąlygoti atitinkamų Respublikos Prezidento veiksmų.

Situacijos, kai Respublikos Prezidentas nei promulguoja Seimo priimtus įstatymus, nei pasinaudoja atidedamojo veto teise, pagal Konstituciją interpretuotinos priklausomai nuo to, ar Respublikos Prezidento įgaliojimai yra nutrūkę, ar jie nėra nutrūkę ir ar Respublikos Prezidentas eina savo pareigas, ar laikinai negali jų eiti.

Nustatant, kuris pareigūnas turi konstitucinius įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą, kurį Respublikos Prezidentas nei pasirašė ir oficialiai paskelbė, nei motyvuotai grąžino Seimui pakartotinai svarstyti dėl to, kad yra nutrūkę Respublikos Prezidento įgaliojimai, privalu atsižvelgti į Konstitucijos 88 straipsnio nuostatas.

<...>

Respublikos Prezidento įgaliojimams nutrūkus Konstitucijos 88 straipsnio 1 ir 2 punktuose numatytais pagrindais, Respublikos Prezidento pareigos pereina naujai išrinktam Respublikos Prezidentui. Savo pareigas pradėjęs eiti naujai išrinktas Respublikos Prezidentas turi visus Konstitucijoje ir įstatymuose Respublikos Prezidentui nustatytus įgaliojimus, taigi ir įgaliojimus ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus, kuriuos Seimas priėmė tuo laiku, kai savo pareigas ėjo ankstesnis Respublikos Prezidentas.

Respublikos Prezidento įgaliojimams nutrūkus Konstitucijos 88 straipsnio 3, 4, 5 ir 6 punktuose nustatytais pagrindais, susidaro tokia teisinė situacija, kai naujas Respublikos Prezidentas dar nėra išrinktas. Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Respublikos Prezidentui mirus, atsistatydinus, pašalinus jį iš pareigų apkaltos proceso tvarka arba tada, kai Seimas nutaria, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti pareigų, jo pareigas laikinai eina Seimo Pirmininkas, kuris netenka savo įgaliojimų Seime, kur jo pareigas Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas.

<...>

<...> Seimo Pirmininkas, pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas, vykdo visa, kas Respublikos Prezidentui yra pavesta Konstitucijos ir įstatymų. Vadinasi, jis turi ir įgaliojimus ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus arba juos motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti.

Pažymėtina, kad Seimo Pirmininkas, laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas, tuo laiku įgyvendina Respublikos Prezidento, o ne Seimo Pirmininko konstitucinius įgaliojimus, nes pastarųjų jis laikinai yra netekęs. Tuo tarpu Seimo Pirmininko pavaduotojas, Seimo pavedimu laikinai einantis Seimo Pirmininko pareigas, perima ir Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalyje nustatytus Seimo Pirmininko įgaliojimus pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus tais atvejais, kai Seimo Pirmininkas, laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas, nurodytu laiku juos dėl kokių nors priežasčių nei pasirašo ir oficialiai paskelbia, nei motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti.

Atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje vartojama formuluotė „Seimo pavedimu“ reiškia ne bendrąjį, bet individualų teisinį reguliavimą, kai laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas pavedama atitinkamame Seimo teisės akte konkrečiai nurodytam Seimo Pirmininko pavaduotojui ir tik tol, kol jų vėl nepradės eiti Seimo Pirmininkas.

Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais Seimo Pirmininkas eina Respublikos Prezidento pareigas tik tol, kol bus išrinktas ir pradės eiti pareigas naujas Respublikos Prezidentas. <...> Naujai išrinktam Respublikos Prezidentui pradėjus eiti savo pareigas, Seimo Pirmininkas nustoja laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigas ir vėl eina Seimo Pirmininko pareigas, o Seimo Pirmininko pavaduotojas, Seimo pavedimu laikinai ėjęs Seimo Pirmininko pareigas, nustoja eiti Seimo Pirmininko pareigas ir toliau eina Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas. Seimo priimtų įstatymų promulgavimo ir atidedamojo veto teisę jau turi naujai išrinktas Respublikos Prezidentas.

Galimos ir tokios teisinės situacijos, kai nors ir yra viena iš Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje numatytų aplinkybių, bet atitinkamas teisinis faktas laikantis deramos teisinės procedūros dar nėra nustatytas (vadinasi, dar nėra sukėlus atitinkamų teisinių pasekmių). Tokiais atvejais Seimo Pirmininkas pagal Konstituciją dar negali laikinai eiti Respublikos Prezidento pareigų – taigi jam dar nėra laikinai perėję ir Respublikos Prezidento įgaliojimai ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus arba juos motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti. <...>

Kitaip Konstitucijoje yra reglamentuojamos teisinės situacijos, kai Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nepasirašo ir oficialiai nepaskelbia Seimo priimtų įstatymų ir jų motyvuotai negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti ne dėl to, kad būtų nutrukę Respublikos Prezidento įgaliojimai, bet dėl to, kad jis laikinai negali eiti pareigų.

<...>

Dar kitaip Konstitucijoje yra reglamentuojamos teisinės situacijos, kai Respublikos Prezidentas dėl kokių nors priežasčių ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo priimtus įstatymus, nei juos motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti, nors jo įgaliojimai nėra nutrukę ir jis eina savo pareigas.

<...> pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalį, jeigu nurodytu laiku (t. y. ne vėliau kaip per šio straipsnio 1 dalyje nurodytas dešimt dienų po įteikimo) Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas nepasirašo ir motyvuotai negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti, toks įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas. Pagal Konstitucijos 71 straipsnio 4 dalį, jeigu nurodytu laiku (t. y. per šio straipsnio 3 dalyje nurodytas penkias dienas) referendumu priimto įstatymo Respublikos Prezidentas nepasirašo ir nepaskelbia, įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas.

Tai – savarankiški Seimo Pirmininko konstituciniai įgaliojimai promulguoti Seimo priimtus įstatymus. Kita vertus, Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus yra siejami su tokia teisine situacija, kai Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo priimtus įstatymus, nei juos motyvuotai grąžina Seimui pakartotinai svarstyti, nors jo įgaliojimai nėra nutrukę ir jis eina savo pareigas, todėl Seimo Pirmininko įgaliojimai <...> yra sąlygoti atitinkamų Respublikos Prezidento veiksmų. Respublikos Prezidentui ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašius ir oficialiai paskelbus Seimo priimtą įstatymą, nei jį motyvuotai grąžinus Seimui pakartotinai svarstyti, įgaliojimus promulguoti šį įstatymą pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalį turi Seimo Pirmininkas.

Kartu pabrėžtina, kad pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 ir 4 dalis Seimo Pirmininkas turi tik įgaliojimus promulguoti Seimo priimtus, bet Respublikos Prezidento nepasirašytus ir oficialiai nepaskelbtus įstatymus, bet ne juos motyvuotai grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti. Todėl Seimo Pirmininko įgaliojimai promulguoti Seimo priimtus įstatymus savo teisiniu turiniu iš esmės skiriasi nuo Respublikos Prezidento įgaliojimų promulguoti šiuos įstatymus: Respublikos Prezidentas turi teisę, tuo tarpu Seimo Pirmininkas – teisę ir pareigą Seimo priimtus įstatymus pasirašyti ir oficialiai paskelbti.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad Seimo Pirmininkas minėtus įgaliojimus įgyvendina tik po to, kai sueina Konstitucijos 71 straipsnyje nurodytas dešimties arba penkių dienų terminas.

Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtą įstatymą – tai tik Seimo Pirmininko teisė ir pareiga, jo konstitucinė prerogatyva, kuri yra realizuojama tais atvejais, kai nurodytu laiku (t. y. ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo) Seimo priimtą įstatymą Respublikos Prezidentas nei pasirašė, nei motyvuotai grąžino Seimui pakartotinai svarstyti, o Seimo Pirmininkas tuo laiku nei laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas, nei laikinai pavaduoja Respublikos Prezidentą. Minėti Seimo Pirmininko įgaliojimai Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti Seimo Pirmininkui.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, jog tiesioginis įgaliojimų nustatymas Konstitucijoje reiškia, kad viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti. Vadinasi, jeigu Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti įgaliojimai kuriam nors valstybės pareigūnui, šis negali jų perduoti jokiam kitam pareigūnui, o pastarasis negali jų perimti, išskyrus pačioje Konstitucijoje numatytus atvejus. Taigi Konstitucijoje nustatyti Seimo Pirmininko įgaliojimai pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus ir Respublikos Prezidento ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo nei pasirašytus ir oficialiai paskelbtus, nei motyvuotai grąžintus Seimui pakartotinai svarstyti įstatymus, jeigu Seimo Pirmininkas nėra pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime, pagal Konstituciją negali būti niekam perduodami ir negali pereiti nei Seimo Pirmininko pavaduotojui, nei kuriam nors kitam asmeniui.

<...>

Tais atvejais, kai pagal Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalį Respublikos Prezidento pareigas laikinai eina Seimo Pirmininkas, jo pareigas Seime Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas. Tokiais atvejais Seimo Pirmininko pavaduotojas įgyvendina ne Seimo Pirmininko pavaduotojo, bet Seimo Pirmininko, kurio pareigas Seimo pavedimu jis laikinai eina, konstitucinius įgaliojimus. <...> Tuomet Seimo Pirmininko pavaduotojas, laikinai einantis Seimo Pirmininko pareigas, turi ir įgaliojimus pagal Konstitucijos 71 straipsnio 2 ir 4 dalis pasirašyti ir oficialiai paskelbti įstatymus, jeigu nurodytu laiku jų nepasirašo ir nepaskelbia Seimo Pirmininkas, laikinai einantis Respublikos Prezidento pareigas ir dėl to laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime.

Tuo tarpu tais atvejais, kai Seimo Pirmininkas pagal Konstitucijos 89 straipsnio 2 dalį pavaduoja laikinai išvykusį į užsienį arba susirgusį ir dėl to laikinai negalintį eiti pareigų Respublikos Prezidentą, jis pagal Konstituciją nėra netekęs savo įgaliojimų Seime. Todėl tokiais atvejais Seimo Pirmininko pavaduotojas pagal Konstituciją negali vykdyti Seimo Pirmininko konstitucinių įgaliojimų.

<...>

<...> Seimas negali nustatyti ir tokio teisinio reguliavimo, kuriuo Seimo Pirmininko pavaduotojui (nei pirmajam, nei kuriam nors kitam) būtų pavedama pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus įstatymus, jeigu nėra nustatyta tvarka priimto ir įsigaliojusio

Seimo akto, kuriuo konkrečiai įvardytam Seimo Pirmininko pavaduotojui pavedama laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas dėl to, kad Seimo Pirmininkas vienu iš Konstitucijos 89 straipsnio 1 dalyje nurodytų pagrindų eina Respublikos Prezidento pareigas ir yra laikinai netekęs savo įgaliojimų Seime.

<...>

<...> pagal Konstituciją tokiais atvejais, kai Seimo Pirmininkas yra laikinai išvykęs, nei Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas, nei kuris nors kitas pavaduotojas negali perimti Seimo Pirmininko konstitucinių įgaliojimų – taigi ir Konstitucijos 71 straipsnio 2 dalyje jam nustatytų įgaliojimų pasirašyti ir oficialiai paskelbti Seimo priimtus, bet nurodytu laiku Respublikos Prezidento nepasirašytus ir motyvuotai Seimui pakartotinai svarstyti negražintus įstatymus.

Respublikos Prezidento įgaliojimai vetuoti įstatymą motyvuojant Seimo padarytais įstatymo priėmimo procedūros pažeidimais (Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalis) (plačiau apie Respublikos Prezidento veto teisę žr. 6. Respublikos Prezidentas, 6.2. Respublikos Prezidento įgaliojimai)

Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas

Aiškinant Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalies nuostatą „Respublikos Prezidentas Seimo priimtą įstatymą ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo <...> motyvuotai gražina Seimui pakartotinai svarstyti“ pažymėtina, kad Respublikos Prezidentas atitinkamame dekrete gali nurodyti įvairius motyvus – ne tik teisinius, bet ir ekonominius, politinius, moralinius, tikslingumo, susijusius su Lietuvos valstybės tarptautiniais įsipareigojimais ir kt. <...> šie motyvai nebūtinai turi būti susiję su atitinkamo įstatymo turiniu, jie gali būti susiję ir su, Respublikos Prezidento manymu, padarytais įstatymo priėmimo procedūros pažeidimais, *inter alia* su tuo, kad priimdamas tą įstatymą Seimas nesilaikė Konstitucijoje ir (arba) Seimo statute įtvirtintų įstatymų leidybos proceso stadijų ar įstatymų leidybos taisyklių. Tokiais atvejais Respublikos Prezidentas, pasinaudodamas jam Konstitucijos suteikta atidedamojo veto teise, neleidžia atsirasti įstatymui, kuris, jo manymu, gali prieštarauti Konstitucijai pagal joje nustatytą priėmimo tvarką.

Seimo įgaliojimai, susiję su Respublikos Prezidento vetuoto įstatymo priėmimu (Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas

<...> jeigu Seimas nesutinka su Respublikos Prezidento motyvais, kuriais remiantis Seimo priimtas įstatymas buvo gražintas jam pakartotinai svarstyti Respublikos Prezidentui pasinaudojus savo konstitucine atidedamojo veto teise, Seimas pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį gali įveikti tokį Respublikos Prezidento veto. Pagal Konstituciją Respublikos Prezidento veto Seimo priimtiems įstatymams yra santykinis, o ne absoliutus.

<...>

<...> jeigu Respublikos Prezidento dekrete, kuriuo motyvuotai Seimui pakartotinai svarstyti gražinamas jo priimtas įstatymas, yra nurodyta Respublikos Prezidento pastabos ir papildymai, pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį Seimas, pakartotinai apsvarstęs tą įstatymą, gali jį vėl priimti daugiau kaip 1/2 visų Seimo narių balsų dauguma (konstitucinį įstatymą – 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma). Tačiau Seimas, pakartotinai apsvarstęs tokį įstatymą, gali jį priimti ir mažesne balsų dauguma, kartu priimdamas Respublikos Prezidento pateiktas pataisas ir papildymus. Kita vertus, Konstitucija (taip pat ir 72 straipsnio nuostatos) nedraudžia Seimui, pakartotinai apsvarščius įstatymą, kurį Respublikos Prezidentas vetavo,

nei priimti jį minėta absoliučia (kvalifikuota) visų Seimo narių balsų dauguma, nei priimti jį su Respublikos Prezidento pateiktomis pataisomis ir papildymais, bet nuspręsti laikyti tą įstatymą nepriimtu (pavyzdžiui, jeigu jį pakartotinai svarstant išaiškėjo, jog jis turi tokių trūkumų, dėl kurių turi būti toliau tobulinamas ar net apskritai negali būti priimtas).

Pagal Konstituciją tokią galimybę Seimas turi ir tais atvejais, kai Respublikos Prezidento dekretu, kuriuo motyvuotai Seimui pakartotinai svarstyti grąžinamas jo priimtas įstatymas, nėra pasiūlymų, kaip turėtų būti pataisytas arba papildytas tas įstatymas. Be to, kaip minėta, tokiais atvejais Seimas pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį gali įveikti Respublikos Prezidento veto.

Įstatymų leidybos procesas; įstatymo projekto vertinimas

Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimas

Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros“.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose, *inter alia* 1993 m. lapkričio 8 d., 1997 m. gegužės 29 d., 2000 m. spalio 18 d., 2001 m. birželio 28 d., 2002 m. sausio 14 d., 2005 m. sausio 19 d., 2008 m. vasario 22 d. nutarimuose, yra atskleidęs įstatymų leidybos proceso sampratą ir konstatavęs, kad: pagal Konstituciją įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas, ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka, kuri iš esmės yra įtvirtinta ir Konstitucijoje: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimas – 68 straipsnyje, įstatymų priėmimas – 69 straipsnyje, įstatymų promulgavimas ir įsigaliojimas – 70–72 straipsniuose; tik pasibaigus vienai stadijai nuosekliai prasideda kita stadija; įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statutu, taip pat <...> įstatymais; negalima ignoruoti jokios Konstitucijoje, Seimo statute ar <...> įstatymuose įtvirtintos įstatymų leidybos proceso stadijos ar įstatymų priėmimo taisyklės.

<...> jeigu Seimo statute ar įstatymuose yra nustatyta, jog tam tikroje (-ose) įstatymų leidybos proceso stadijoje (-ose) turi būti atlikta įstatymo projekto patikra, tai *inter alia* turi būti atliktas įstatymu siekiamo santykių reguliavimo veiksmingumo vertinimas, įvertinama, ar įstatymas nesukels neigiamų pasekmių. Konstituciškai būtų nepateisinama, jeigu kurioje nors įstatymų leidybos stadijoje (*inter alia* įstatymų leidybos iniciatyvos teisės realizavimo, įstatymų priėmimo) tokia patikra nebūtų atlikta arba būtų atlikta ne toje (tose) įstatymų leidybos stadijoje (-ose). <...> pažymėtina ir tai, kad įstatymu siekiamo ekonominių santykių reguliavimo veiksmingumo vertinimas turi būti atliekamas išsamiai, objektyviai, nešališkai, o prireikus turi būti kviečiami specialių žinių turintys asmenys.

Šiame kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos, būtent konstitucinio teisinės valstybės principo, įstatymų leidėjui kyla pareiga Seimo statute ir (ar) įstatymuose nustatyti tokį įstatymų leidybos proceso teisinį reguliavimą, kuriuo būtų įtvirtinta įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių subjektų ir (ar) Seimo pareiga rengiant ir (ar) priimant Seime teisės aktus, kuriais reguliuojami santykiai, galintys turėti įtakos *inter alia* kriminogeninei situacijai, neigiamų ekonominių pasekmių kilimui, atlikti tinkamą įstatymo projekto įvertinimą, *inter alia* dėl neigiamų pasekmių, kurias gali sukelti įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas 2005 m. sausio 19 d. nutarime konstatavo, jog įstatymų, kitų teisės aktų atitiktį Konstitucijai užtikrina ne tik Konstitucinio Teismo vykdoma Seimo priimtų teisės aktų konstitucinė kontrolė, bet ir Seimo įgyvendinama vidinė prevencinė kontrolė Seimo statute nustatytais būdais užkertant kelią leisti įstatymus, kitus teisės aktus, kurie gali prieštarauti Konstitucijai arba kitiems aukštesnės galios įstatymams.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog tai, kad, leisdamas įstatymus Seimas yra saistomas Konstitucijos, taip pat savo paties išleistų įstatymų, yra esminis konstitucinio teisinės valstybės principo elementas.

Įstatymų priėmimo tvarka (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas

Pamatinės įstatymų priėmimo taisyklės įtvirtintos Konstitucijos 69 straipsnyje. Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.“ Įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas, ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka (*inter alia* Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai).

Seimas, nustatydamas įstatymų priėmimo tvarką, turi paisyti Konstitucijos normų ir principų (Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas). Iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo *inter alia* kyla reikalavimas, kad įstatymai, kiti teisės aktai būtų priimami laikantis iš anksto nustatytos Konstituciją atitinkančios tvarkos ir ji nebūtų keičiama jau prasidėjus jų priėmimo procesui. Nuo šio reikalavimo gali būti nukrypstama tik jeigu tai būtina siekiant užtikrinti kitų, svarbesnių, konstitucinių vertybių apsaugą.

Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis yra susijusi su 76 straipsniu, kuriame nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, turintis įstatymo galią.

Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. sausio 14 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai). Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatą kartu su Konstitucijos 76 straipsnio nuostata, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad abi šios nuostatos reiškia, jog įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statutu, taip pat įstatymais (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2002 m. sausio 14 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai).

Leidžiant įstatymus, kitus teisės aktus Seimą ir kiekvieną Seimo narį saisto Konstitucija, konstituciniai įstatymai, įstatymai bei įstatymo galią turintis Seimo statutas (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas). Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių – jo konstitucinė pareiga (*inter alia* Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 2002 m. sausio 14 d., 2008 m. vasario 22 d. nutarimai).

Negalima ignoruoti jokios Konstitucijoje, įstatymuose ar Seimo statute įtvirtintos įstatymų leidybos proceso stadijos ar įstatymų priėmimo taisyklės (Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 29 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai); būtinybė įstatymus priimti nuosekliai laikantis įstatymų leidybos proceso stadijų ir taisyklių kyla iš Konstitucijos (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas).

Seimo konstitucinė pareiga laikytis minėtų stadijų ir taisyklių reiškia ir tai, kad jeigu pagal Seimo statutą turi būti gaunama vieno iš Seimo struktūrinių padalinių (*inter alia* Seimo komiteto ar komisijos) išvada, konstituciškai nepateisinama būtų tai, kad tokia išvada nepateikiama dėl to, kad toks Seimo struktūrinis padalinys nevykdo šios savo pareigos, vėluoja ją įvykdyti ir pan. (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje laikomasi teisinės pozicijos, jog esminiai įstatymuose, Seimo statute nustatytos įstatymų leidybos procedūros pažeidimai reiškia, kad yra pažeidžiama ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, jog įstatymai Seime priimami

laikantis įstatymo nustatytos procedūros (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2005 m. sausio 19 d., 2008 m. vasario 22 d. nutarimai).

Įstatymų įsigaliojimas; įstatymų leidėjo pareiga numatyti tinkamą *vacatio legis* (Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalis) (plačiau apie *vacatio legis* finansų teisės srityje žr. 11. Valstybės biudžetas ir finansai, 11.1. Valstybės biudžetas. Valstybės turtiniai įsipareigojimai. Mokesčiai, 2013 m. vasario 15 d. nutarimas)

Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas

Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena.

Pažymėtina, kad ši konstitucinė nuostata negali būti aiškinama kaip paliekanti įstatymų leidėjui visišką nuožiūros laisvę spręsti, ar atidėti įstatymo įsigaliojimo datą (jo taikymo pradžią).

<...> iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų paskirtis – užtikrinti asmens pasitikėjimą valstybe ir teise; šie principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą; asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės nustatytą laiką bus išlaikytos ir įgyvendinamos. Atsižvelgiant į visa tai, teisinio reguliavimo pakeitimai turėtų būti daromi taip, kad asmenims, kurių teisei padėčiai jie turi įtakos, būtų užtikrinta reali galimybė prisitaikyti prie naujos teisinės situacijos. Todėl, siekiant sudaryti sąlygas asmenims ne tik susipažinti su nauju teisiniu reguliavimu anksčiau, nei jis pradės galioti, bet ir tinkamai pasirengti numatomiems pakeitimams, gali būti būtina nustatyti vėlesnę jo įsigaliojimo datą (taikymo pradžią).

Taigi Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalį aiškinant konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste konstatuotina, kad tam tikrais atvejais įstatymų leidėjas privalo numatyti pakankamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus.

Ši įstatymų leidėjo pareiga Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą nurodyta siejant ją su įstatymų, kuriais pertvarkoma socialinių garantijų sistema ar atskirų socialinių garantijų struktūra, priėmimu (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2007 m. spalio 22 d., 2007 m. lapkričio 22 d., 2012 m. vasario 6 d. nutarimai), tačiau konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* turi būti paisoma priimant ir kitus įstatymus, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims. Kiek laiko prisitaikymui derėtų palikti kiekvienu konkrečiu atveju, turėtų būti vertinama atsižvelgiant į daugelį aplinkybių: įstatymo paskirtį teisės sistemoje ir juo reguliuojamų visuomeninių santykių pobūdį, subjektų, kuriems jis taikytinas, ratą bei jų galimybes pasirengti naujo teisinio reguliavimo įsigaliojimui, kitas svarbias aplinkybes, *inter alia* tokias, dėl kurių įstatymas turėtų įsigalioti kuo skubiau. Svarbus viešasis interesas, siekis apsaugoti kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, nusveriantis asmens interesą turėti daugiau laiko prisitaikyti prie naujas pareigas ar apribojimus nustatančio teisinio reguliavimo, gali lemti skubų įstatymo įsigaliojimą jo oficialaus paskelbimo dieną be jokio *vacatio legis* termino. Vis dėlto pabrėžtina, kad skubus įstatymų, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims, įsigaliojimas turėtų būti labiau išimtis, grindžiama ir pateisinama ypatingomis objektyviomis aplinkybėmis, nei taisyklė.

Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad darant esminius galiojančio teisinio reguliavimo pakeitimus, lemiančius asmenų teisei padėčiai nepalankius padarinius, gali būti reikalinga

numatyti ne tik pakankamą *vacatio legis*, bet ir tam tikrą pereinamąjį teisinį reguliavimą. Asmenų, kuriems taikytinas naujas teisinis reguliavimas, teisinė padėtis pereinamosiomis nuostatomis turėtų būti sureguliuota taip, kad jiems būtų suteikta pakankamai laiko užbaigti pradėtus veiksmus, kurių jie ėmėsi ankstesnio teisinio reguliavimo pagrindu, tikėdamiesi, kad jis bus stabilus, ir įgyvendinti pagal ankstesnį teisinį reguliavimą įgytas teises.

Seimo konstitucinė pareiga laikytis teisės aktų priėmimo procedūros (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis); įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų priėmimo iniciatyvos teisė (Konstitucijos 68 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2018 m. birželio 29 d. nutarimas

Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.“

Konstitucinis Teismas 2016 m. balandžio 27 d. nutarime pažymėjo, jog Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, negalima aiškinti taikant vien lingvistinį metodą, pažodžiui, esą tik įstatymai turi būti priimami laikantis teisės aktuose nustatytos procedūros; Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis aiškintina paisant viso konstitucinio teisinio reguliavimo konteksto, atsižvelgiant *inter alia* į Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios, paskirtį ir funkcijas, be kita ko, į tai, kad Seimas priima ne tik įstatymus, bet ir kitus Seimo teisės aktus; esminiai įstatymuose, Seimo statute nustatytos bet kurių Seimo priimamų teisės aktų (*inter alia* Seimo poįstatyminių teisės aktų) priėmimo procedūros pažeidimai reiškia, kad yra pažeidžiama ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis.

Pažymėtina, kad kitų nei įstatymai Seimo teisės aktų priėmimo procedūra gali turėti tam tikrų ypatumų, tačiau ją nustatydamas įstatymų leidėjas yra saistomas iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, *inter alia* šių Seimo teisės aktų priėmimo iniciatyvai.

Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, įstatymų leidybos iniciatyvos teisė įgyvendinama pateikiant Seimui įstatymo projektą; kai įstatymų leidybos iniciatyvos teisės Seime subjektas pateikia įstatymo projektą, įstatymų leidybos institucijai Seimui iškyla pareiga pradėti jį svarstyti (*inter alia* 1993 m. lapkričio 8 d., 2005 m. sausio 19 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją Seimo valia priimant sprendimus negali būti pareikšta kitaip, kaip tik Seimo nariams balsuojant Seimo posėdyje ir priimant atitinkamą teisės aktą (2009 m. gegužės 15 d. sprendimas, 2010 m. spalio 27 d., 2014 m. birželio 3 d. išvados).

Vadinasi, pagal Konstituciją Seimo konstitucinių ir įstatymuose nustatytų įgaliojimų įgyvendinimas priimant ne įstatymus, bet kitus Seimo teisės aktus taip pat gali būti inicijuojamas tik pateikiant Seimui atitinkamo teisės akto projektą, kurį Seimas privalo pradėti svarstyti.

Pagal Konstitucijos 68 straipsnį įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turi Seimo nariai, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, taip pat 50 tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę. Konstitucijos 68 straipsnio nuostatų, kaip ir 69 straipsnio 1 dalies nuostatos, negalima aiškinti taikant vien lingvistinį metodą, pažodžiui, esą nurodytieji subjektai gali inicijuoti tik įstatymo galią ir formą turinčių teisės aktų priėmimą Seime. Šios konstitucinės nuostatos reiškia, kad tik Konstitucijos 68 straipsnyje nurodyti subjektai turi įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų priėmimo iniciatyvos teisę, išskyrus pačioje Konstitucijoje nustatytus atskirus atvejus, kai kitų nei įstatymai Seimo teisės aktų projektus tam tikru klausimu Seimui gali pateikti kiti subjektai nei nurodytieji Konstitucijos 68 straipsnyje (kaip antai pagal

Konstitucijos 103 straipsnio 1 dalį teisę pateikti kandidatus į Konstitucinio Teismo teisėjus turi Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, inicijuodamas atitinkamų Seimo sprendimų priėmimą).

Įstatymų leidybos procesas, jo stadijos; Seimo pareiga įstatymų leidybos proceso teisiniu reguliavimu užtikrinti šio proceso viešumą ir skaidrumą, sudaryti prielaidas užtikrinti įstatymų ir kitų Seimo aktų kokybę (Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalys, 69 straipsnio 1 dalis, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 16 d. nutarimas

<...> Paminėtos įstatymų priėmimo taisyklės įtvirtintos Konstitucijos 69 straipsnyje, kurio 1 dalyje nustatyta: „Įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros“ (*inter alia* 1993 m. lapkričio 8 d., 2011 m. rugsėjo 28 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai).

Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis yra susijusi su Konstitucijos 76 straipsniu, kuriame nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, turintis įstatymo galią (2013 m. vasario 15 d. nutarimas). Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą (*inter alia* 2000 m. spalio 18 d., 2005 m. sausio 19 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai). Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalį kartu su Konstitucijos 76 straipsniu, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statutu, taip pat įstatymais (*inter alia* 2001 m. birželio 28 d., 2005 m. sausio 19 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai).

Seimas, nustatydamas įstatymų priėmimo tvarką, turi paisyti Konstitucijos normų ir principų (2005 m. sausio 19 d., 2013 m. vasario 15 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai).

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalis, konstitucinius teisinės valstybės, atsakingo valdymo principus, Seimas, įgyvendindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje, 76 straipsnyje įtvirtintus įgaliojimus reglamentuoti įstatymų leidybos procedūrą, privalo Seimo statute ir įstatymuose nustatyti tokį įstatymų leidybos proceso teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrintas *inter alia* šio proceso viešumas ir skaidrumas, sudarytos prielaidos užtikrinti įstatymų ir kitų Seimo aktų kokybę.

Įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas, ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka; visuotinai pripažintos yra šios pagrindinės įstatymų leidybos proceso stadijos: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės įgyvendinimas, įstatymo projekto svarstymas, projekto priėmimas, priimto įstatymo promulgavimas ir įsigaliojimas; tik pasibaigus vienai stadijai, nuosekliai prasideda kita stadija; nuosekli įstatymų leidybos proceso stadijų seka iš esmės yra įtvirtinta Konstitucijoje: įstatymų leidybos iniciatyvos teisės įgyvendinimas – 68 straipsnyje, įstatymų priėmimas – 69 straipsnyje, įstatymų promulgavimas ir įsigaliojimas – 70–72 straipsniuose (*inter alia* 1993 m. lapkričio 8 d., 2008 m. vasario 22 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai). Juose atskirai nenurodyta įstatymų projektų svarstymo stadija, kuri yra demokratijos principų taikymą įstatymų leidybos procese laiduojanti stadija (1993 m. lapkričio 8 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai); tačiau apie jos faktinį buvimą galima spręsti iš kitų konstitucinių normų: 71 straipsnyje rašoma apie Respublikos Prezidento teisę gražinti įstatymą „Seimui pakartotinai svarstyti“, 72 straipsnyje – apie Seimo teisę Respublikos Prezidento gražintą įstatymą „iš naujo svarstyti ir priimti“ (1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas). Pabrėžtina, kad įstatymų projektų svarstymo stadija yra būtina įstatymų leidybos proceso stadija (1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas); svarbus jos elementas yra pastabų, pasiūlymų dėl svarstomo įstatymo projekto, jo pataisų, papildymų teikimas (*inter alia* 1993 m. lapkričio 8 d., 2001 m. sausio 25 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai).

<...> įstatymų projektų svarstymo stadija yra ypač svarbi <...> iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kylantiems įstatymų leidybos proceso viešumo ir skaidrumo, priimamų įstatymų kokybės reikalavimams įgyvendinti. Pažymėtina, kad įstatymų leidybos proceso svarstymo stadijos paskirtis – per ją išsamiai išnagrinėti ir įvertinti Seimui pateiktus įstatymų projektus ir su jais susijusią informaciją, reikšmingą Seimo nariams sprendžiant dėl atitinkamų įstatymų priėmimo, be kita ko, įvertinti visuomenės grupių, suinteresuotų asmenų nuomonę, kitų valstybės ar savivaldybių institucijų, specialių žinių turinčių asmenų nuomonę. Pažymėtina ir tai, kad, paisant <...> iš Konstitucijos kylančių įstatymų leidybos proceso viešumo ir skaidrumo, priimamų įstatymų kokybės reikalavimų, Seimo statute turi būti nustatyti Seimo struktūriniai padaliniai (*inter alia* Seimo komitetai ar komisijos), kuriems būtų pavesta apsvarstyti ir įvertinti gautas pastabas ir pasiūlymus dėl svarstomų įstatymų projektų, taip pat turi būti nustatytos Seimo vidinės prevencinės teisinės priemonės, leidžiančios siekti, kad jo priimami įstatymai ir kiti teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir atitiktų kitus iš Konstitucijos kylančius įstatymų bei kitų Seimo aktų kokybės reikalavimus.

Šiame kontekste paminėtina, kad, atskirdamas įstatymų leidybos iniciatyvos teisės įgyvendinimą nuo pastabų, pasiūlymų, pataisų, papildymų teikimo svarstant įstatymo projektą, Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, jog tai yra skirtingos įstatymų leidybos proceso stadijų dalys; įstatymų leidybos iniciatyvos teisės paskirtis – inicijuoti įstatymų leidybos procesą, jį įgyvendinama pateikiant Seimui įstatymo projektą; pastabų, pasiūlymų, pataisų, papildymų teikimas įstatymo projekto svarstymo stadijoje nelaikytinas įstatymų leidybos iniciatyva, nes ji jau buvo įgyvendinta (*inter alia* 1993 m. lapkričio 8 d., 2001 m. sausio 25 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo aktuose taip pat ne kartą pabrėžta, kad negalima ignoruoti jokios Konstitucijoje, įstatymuose ar Seimo statute įtvirtintos įstatymų leidybos proceso stadijos ar įstatymų priėmimo taisyklės (*inter alia* 2010 m. rugsėjo 29 d., 2013 m. vasario 15 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai); būtinybė įstatymus priimti nuosekliai laikantis įstatymų leidybos proceso stadijų ir taisyklių kyla iš Konstitucijos (2008 m. vasario 22 d., 2013 m. vasario 15 d., 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimai).

Kaip minėta, iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kyla Seimo pareiga nustatyti tokį įstatymų leidybos proceso teisinį reguliavimą, kuriuo *inter alia* būtų sudarytos prielaidos užtikrinti įstatymų ir kitų Seimo aktų kokybę.

Šiame kontekste paminėtina, kad, kaip 2014 m. vasario 27 d. sprendime yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, konstituciniai teisinės valstybės, atsakingo valdymo principai suponuoja tai, kad tais atvejais, kai leidžiant įstatymus būtina remtis specialiomis žiniomis ar specialia (profesine) kompetencija, Seimas iš atitinkamų valstybės institucijų turėtų gauti reikalingą informaciją ir į ją atsižvelgti.

Paminėtina ir tai, kad, kaip 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarime yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, iš Konstitucijos, būtent konstitucinio teisinės valstybės principo, įstatymų leidėjui kyla pareiga Seimo statute ir (ar) įstatymuose nustatyti tokį įstatymų leidybos proceso teisinį reguliavimą, kuriuo būtų įtvirtinta įstatymų leidybos iniciatyvos teisė turinčių subjektų ir (ar) Seimo pareiga rengiant ir (ar) priimant Seime teisės aktus, kuriais reguliuojami santykiai, galintys turėti įtakos *inter alia* kriminogeninei situacijai, neigiamų ekonominių pasekmių kilimui, atlikti tinkamą įstatymo projekto vertinimą, *inter alia* dėl neigiamų pasekmių, kurias gali sukelti įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas.

<...> pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalis, konstitucinius teisinės valstybės, atsakingo valdymo principus, siekiant užtikrinti priimamų įstatymų kokybę, *inter alia* juose nustatyto teisinio reguliavimo atitiktį aukštesnės teisinės galios aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, jo aiškumą ir neprieštarinumą, taip pat visos teisės sistemos nuoseklumą ir vidinę darną, įstatymų leidybos procesas, ypač įstatymų projektų svarstymo stadija, turi būti reglamentuojamas taip, kad būtų sudarytos prielaidos svarstant įstatymų projektus tinkamai įvertinti juose numatomo teisinio reguliavimo turinį ir pasekmes. Pažymėtina, kad šiam tikslui pasiekti įstatymų leidybos proceso teisiniu reguliavimu turi būti sudarytos prielaidos prirėkus gauti *inter alia* specialių žinių turinčių asmenų, atitinkamų valstybės institucijų nuomonę, pagrįstą jų atliktu išsamiu, objektyviu, nešališku svarstomo įstatymo projekto ir galimų numatomo teisinio reguliavimo <...> padarinių vertinimu, taip pat šią nuomonę atsakingai ir motyvuotai įvertinti.

Kaip minėta, iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kyla Seimo pareiga nustatyti tokį įstatymų leidybos proceso teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrintas *inter alia* šio proceso viešumas ir skaidrumas. Šiame kontekste taip pat paminėtinos Konstitucijos 33 straipsnio 1, 2 dalys, kuriose įtvirtintos *inter alia* piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį, kritikuoti valstybės įstaigų ir pareigūnų darbą.

<...> pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalis, konstitucinius teisinės valstybės, atsakingo valdymo principus, siekiant užtikrinti įstatymų leidybos proceso viešumą ir skaidrumą, minėtas Konstitucijos 33 straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtintas piliečių teises, šis procesas, ypač įstatymų projektų svarstymo stadija, kuri, kaip minėta, yra demokratijos principų taikymą įstatymų leidybos procese laiduojanti stadija, turi būti reglamentuojamas taip, kad visuomenei būtų sudaryta galimybė dalyvauti svarstant įstatymų projektus. Pažymėtina, jog šiam tikslui pasiekti turi būti nustatytas toks įstatymų leidybos proceso teisinis reguliavimas, pagal kurį Seimui pateikti įstatymų projektai būtų skelbiami viešai, kad visuomenės grupės, suinteresuoti asmenys turėtų pakankamai laiko su jais susipažinti ir dėl jų pareikšti savo nuomonę, pastabas ir pasiūlymus, kurie turėtų būti atsakingai ir motyvuotai įvertinti.

Įstatymų projektų svarstymas skubos tvarka

Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 16 d. nutarimas

Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, 76 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Seimas, leisdamas įstatymus, gali juos svarstyti ir Seimo statute numatyta skubos tvarka (2000 m. spalio 18 d. nutarimas). Pažymėtina, kad įstatymų svarstymo skubos tvarka procedūra suponuoja įstatymų leidybos proceso stadijų, ypač svarstymo stadijos, sutrumpinimą, taigi ribotas galimybes užtikrinti, kad būtų laikomasi iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kylančių įstatymų leidybos proceso viešumo ir skaidrumo, įstatymų kokybės reikalavimų.

Atsižvelgiant į tai, <...> kad Seimas, pagal Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalį, 76 straipsnį reglamentuodamas įstatymų leidybos procedūrą, gali nustatyti tokį įstatymų projektų svarstymo skubos tvarka teisinį reguliavimą, pagal kurį ši tvarka būtų taikoma ypatingais atvejais, kai dėl susiklosčiusių politinių, socialinių, ekonominių ar kitų aplinkybių būtina skubiai nustatyti naują ar pakeisti galiojančią teisinį reguliavimą siekiant užtikrinti svarbius visuomenės ir valstybės interesus, apsaugoti kitas konstitucines vertybes. Taip pat pažymėtina, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės,

atsakingo valdymo principų, kyla reikalavimas reguliuojant įstatymų projektų svarstymo skubos tvarka procedūrą sudaryti prielaidas užtikrinti Seimo vidinę prevencinę įstatymų atitikties Konstitucijai kontrolę.

Įstatymų ir kitų Seimo aktų projektų svarstymas ypatingos skubos tvarka

Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 16 d. nutarimas

<...> Seimas, įgyvendindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje, 76 straipsnyje nustatytus įgaliojimus reglamentuoti įstatymų leidybos procedūrą, Seimo statute gali numatyti ir įstatymų ir kitų Seimo aktų projektų svarstymo ypatingos skubos tvarka procedūrą. Pažymėtina, kad įstatymų ir kitų Seimo aktų svarstymo ypatingos skubos tvarka procedūra suponuoja tai, kad įstatymų leidybos proceso stadijos, ypač svarstymo stadija, gali būti sutrumpinamos dar labiau nei svarstant įstatymų ir kitų Seimo aktų projektus skubos tvarka, t. y. įstatymų ir kitų Seimo aktų projektų svarstymo stadija, kuri, kaip minėta, yra demokratijos principų taikymą įstatymų leidybos procese laiduojanti stadija, gali tapti tik formali. Todėl taikant įstatymų ir kitų Seimo aktų svarstymo ypatingos skubos tvarka procedūrą yra itin ribotos galimybės užtikrinti, kad būtų laikomasi iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kylančių įstatymų leidybos proceso viešumo ir skaidrumo, įstatymų ir kitų Seimo aktų kokybės reikalavimų.

Atsižvelgiant į tai, <...> pažymėtina, kad Seimas, pagal Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalį, 76 straipsnį reglamentuodamas įstatymų leidybos procedūrą, gali nustatyti tokį įstatymų ir kitų Seimo aktų projektų svarstymo ypatingos skubos tvarka teisinį reguliavimą, pagal kurį tokia tvarka galėtų būti taikoma tik išskirtiniais konstituciškai pagrįstais atvejais, kai būtina nedelsiant užtikrinti gyvybiškai svarbius visuomenės ir valstybės interesus, kaip antai įvedant arba įvedus karo ar nepaprastąją padėtį, skelbiant arba paskelbus mobilizaciją, priimant sprendimą panaudoti ginkluotąsias pajėgas ginkluoto užpuolimo atveju ir (ar) prireikus itin skubiai vykdyti tarptautinius įsipareigojimus, stichinės nelaimės ar kitomis ekstremaliomis aplinkybėmis, kilus tokiai grėsmei valstybės ar visuomenės saugumui, kuriai pašalinti būtini itin skubūs įstatymų leidėjo sprendimai. Taip pat pažymėtina, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kyla reikalavimas ir reguliuojant įstatymų ir kitų Seimo aktų projektų svarstymo ypatingos skubos tvarka procedūrą sudaryti prielaidas užtikrinti Seimo vidinę prevencinę įstatymų ir kitų Seimo aktų atitikties Konstitucijai kontrolę. Pabrėžtina, kad kitoks teisinis reguliavimas, pagal kurį įstatymų ir kitų Seimo aktų projektai galėtų būti svarstomi ypatingos skubos tvarka ne išskirtiniais konstituciškai pagrįstais atvejais arba būtų leidžiama įstatymų ir kitų Seimo aktų projektus, svarstomus ypatingos skubos tvarka, priimti neužtikrinus Seimo vidinės prevencinės jų atitikties Konstitucijai kontrolės, būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kylančiais įstatymų leidybos proceso viešumo ir skaidrumo, įstatymų ir kitų Seimo aktų kokybės reikalavimais.

5.5.3. Kiti Seimo teisės aktai ir jų priėmimas

Seimo poįstatyminiai aktai (Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas

<...> poįstatyminio akto ypatumai yra privalomi ir Konstitucijos 70 straipsnio 2 dalyje nurodytiems kitiems Seimo aktams; Seimo poįstatyminiai aktai negali prieštarauti

Konstitucijai ir Seimo išleistiems įstatymams, juo labiau negali keisti įstatymų normų, jų turinio (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas).

Seimo poįstatyminiais aktais negalima reguliuoti tų [visuomeninių] santykių, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Seimas, spręsdamas klausimus, kurie yra įstatymų reguliavimo dalykas, negali pasirinkti nutarimo formos, nes nutarimas yra žemesnio lygmens teisės aktas (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d. nutarimas). Poįstatyminiu teisės aktu negalima pakeisti įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis, nes taip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų viršenybė poįstatyminių teisės aktų atžvilgiu (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai).

<...>

Seimo nutarimas <...> yra Seimo, kaip įstatymų leidėjo, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 67, 70 straipsnius, įgalioto įstatymais ir kitais teisės aktais reguliuoti svarbiausius visuomenės santykius, priimtas teisės aktas, kuris teisės aktų hierarchijoje turi poįstatyminio teisės akto galią.

Seimo poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami laikantis Seimo statute nustatytų teisės aktų priėmimo taisyklių (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2016 m. balandžio 27 d. nutarimas

Kaip pažymėta Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 20 d. nutarime, ne tik įstatymai, bet ir Seimo poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami laikantis Seimo statute apibrėžtų teisės aktų priėmimo taisyklių.

Pažymėtina, kad Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatos, jog įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, negalima aiškinti vien taikant lingvistinį metodą, pažodžiui, esą tik įstatymai turi būti priimami laikantis teisės aktuose nustatytos procedūros. Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis aiškintina paisant viso konstitucinio teisinio reguliavimo konteksto, atsižvelgiant *inter alia* į Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios, paskirtį ir funkcijas, be kita ko, į tai, kad Seimas priima ne tik įstatymus, bet ir kitus Seimo aktus (Konstitucijos 67, 105 straipsniai). Viso konstitucinio teisinio reguliavimo kontekste aiškinant Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalį konstatuotina, kad esminiai įstatymuose, Seimo statute nustatytos bet kurių Seimo priamųjų teisės aktų (*inter alia* Seimo poįstatyminių teisės aktų) priėmimo procedūros pažeidimai reiškia, kad yra pažeidžiama ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis.

<...>

Kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 20 d. nutarime, tai, kad Seimas, priimdamas poįstatyminius teisės aktus, nesilaiko Konstitucijos ir Seimo statuto, reiškia, jog yra pažeidžiamas ir konstitucinis teisinės valstybės principas, suponuojantis teisės aktų hierarchiją.

Seimo konstitucinė pareiga laikytis teisės aktų priėmimo procedūros (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis); įstatymų ir kitų Seimo teisės aktų priėmimo iniciatyvos teisė (Konstitucijos 68 straipsnis)

Žr. 5.5.2. Įstatymų leidybos procesas, 2018 m. birželio 29 d. nutarimas.

Seimo įgaliojimai nustatyti kitų nei įstatymai Seimo aktų priėmimo procedūrą (Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis, 76 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 16 d. nutarimas

Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatos, jog įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, negalima aiškinti vien taikant lingvistinį metodą, pažodžiui, esą tik įstatymai turi būti priimami laikantis teisės aktuose nustatytos procedūros; Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis aiškintina paisant viso konstitucinio teisinio reguliavimo konteksto, atsižvelgiant *inter alia* į Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios, paskirtį ir funkcijas, be kita ko, į tai, kad Seimas priima ne tik įstatymus, bet ir kitus Seimo aktus (Konstitucijos 67, 105 straipsniai) (2016 m. balandžio 27 d., 2018 m. birželio 29 d. nutarimai).

Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad Seimas, įgyvendindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje, 76 straipsnyje nustatytus įgaliojimus reglamentuoti įstatymų leidybos procedūrą, turi numatyti ir kitų nei įstatymai Seimo aktų leidybos procedūrą. Kadangi šiais Seimo aktais paprastai nėra nustatomas naujas ar keičiamas galiojantis teisinis reguliavimas, pažymėtina ir tai, kad kitų nei įstatymai Seimo aktų leidybos procedūra gali būti paprastesnė, *inter alia* tokia pati, kaip įstatymų projektų svarstymo skubos tvarka procedūra. Tačiau pabrėžtina, kad bet kuriuo atveju reglamentuojant kitų nei įstatymai Seimo aktų leidybos procedūrą būtina paisyti <...> iš Konstitucijos, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, kylančių teisėkūros procedūrų skaidrumo ir viešumo, Seimo aktų kokybės reikalavimų.

Seimo nutarimo samprata

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas <...> yra konstatavęs, kad Seimo nutarimas yra Seimo, kaip įstatymų leidėjo, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 67, 70 straipsnius, įgalioto įstatymais ir kitais teisės aktais reguliuoti svarbiausius visuomenės santykius, priimtas teisės aktas, kuris teisės aktų hierarchijoje turi poįstatyminio teisės akto galią (2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas). Pažymėtina, kad tokia Seimo nutarimo samprata suponuoja tai, kad juo yra sprendžiami svarbiausi pagal Konstituciją ir įstatymus Seimo kompetencijai priskirti valstybės valdymo klausimai, kuriems spręsti nebūtinai įstatymu nustatytas teisinis reguliavimas, tačiau kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai, *inter alia* teisės ir pareigos, kitiems asmenims.

<...> Konstitucijoje *expressis verbis* nustatyta, kad Seimas priima nutarimus dėl pirma laikų Seimo rinkimų (58 straipsnio 1, 4 dalys), Seimo nario mandato atėmimo, kai Seimo narys įstatymo nustatyta tvarka neprisiekia arba prisiekia lygtinai (59 straipsnio 3 dalis), referendumų (67 straipsnio 3 punktas), Respublikos Prezidento įgaliojimų nutrūkimo, Seimui, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo išvadą, 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma nusprendus, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti savo pareigų (88 straipsnio 6 punktas), įstatymų įgyvendinimo (94 straipsnio 2 punktas), kreipimosi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar aktas sutinka su Konstitucija (106 straipsnio 5 dalis (2019 m. kovo 21 d. redakcija)).

Taigi, pagal Konstitucijos 58 straipsnio 1, 4 dalis, 59 straipsnio 3 dalį, 67 straipsnio 3 punktą, 88 straipsnio 6 punktą, 94 straipsnio 2 punktą sprenddamas šiose Konstitucijos nuostatose nurodytus svarbiausius valstybės valdymo klausimus Seimas priima Seimo nutarimus. Atsižvelgiant į tokį visuminį konstitucinį reguliavimą, *inter alia* į minėtą konstitucinę Seimo nutarimų sampratą, darytina išvada, kad, sprenddamas ir kitus pagal Konstituciją ir įstatymus jam priskirtus valstybės valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti

įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, Seimas priima Seimo nutarimus, nors atitinkamose Konstitucijos nuostatose eksplicitiškai nėra nurodyta Seimo priimamo teisės akto forma. Tokiems klausimams Konstitucijoje *inter alia* priskiriami: Seimo sutikimas Seimo narį, Ministrą Pirmininką ar ministrą, teisėją patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę (62 straipsnio 2 dalis, 100 straipsnis, 114 straipsnio 2 dalis), Seimo nario mandato panaikinimas apkaltos proceso tvarka (63 straipsnio 5 punktas, 74 straipsnis), Seimo nario įgaliojimų nutraukimas rinkimus pripažinus negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidus rinkimų įstatymą, Seimo nariui perėjus dirbti arba neatsisakius darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis (63 straipsnio 6, 7 punktai), Respublikos Prezidento rinkimų skyrimas (67 straipsnio 4 punktas), įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovų skyrimas ir atleidimas (67 straipsnio 5 punktas), pritarimas ar nepritarimas Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, pritarimas Ministro Pirmininko atleidimui (67 straipsnio 6 punktas, 84 straipsnio 4, 5, 8 punktai, 92 straipsnio 1 dalis), pritarimas ar nepritarimas Ministro Pirmininko pateiktai Vyriausybės programai (67 straipsnio 7 punktas, 92 straipsnio 5 dalis), nepasitikėjimo Vyriausybe, Ministru Pirmininku ar ministru pareiškimas (67 straipsnio 9 punktas, 101 straipsnio 3 dalies 2 punktas, 4 dalis), Konstitucinio Teismo teisėjų, Aukščiausiojo Teismo teisėjų bei šių teismų pirmininkų skyrimas (67 straipsnio 10 punktas, 103 straipsnio 1, 2 dalys, 112 straipsnio 2 dalis), valstybės kontrolieriaus, Lietuvos banko valdybos pirmininko skyrimas ir atleidimas (67 straipsnio 11 punktas, 126 straipsnio 2 dalis, 133 straipsnio 2 dalis), savivaldybių tarybų rinkimų skyrimas (67 straipsnio 12 punktas), Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymas ir jos sudėties keitimas (67 straipsnio 13 punktas), tiesioginio valdymo, karo ir nepaprastosios padėties įvedimas, mobilizacijos ir demobilizacijos paskelbimas, ginkluotųjų pajėgų panaudojimas (67 straipsnio 20 punktas, 123 straipsnio 4 dalis, 142 straipsnio 1 dalis, 144 straipsnio 1 dalis), Respublikos Prezidento, Konstitucinio Teismo pirmininko ir teisėjų, Aukščiausiojo Teismo pirmininko ir teisėjų, Apeliacinio teismo pirmininko ir teisėjų pašalinimas iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka (74 straipsnis, 86 straipsnio 2 dalis, 88 straipsnio 5 punktas, 108 straipsnio 5 punktas, 116 straipsnis), Seimo skirtų ar rinktų pareigūnų, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidimas iš pareigų Seimui pareiškus jais nepasitikėjimą (75 straipsnis), pritarimas Apeliacinio teismo teisėjų ir šio teismo pirmininko kandidatūroms (84 straipsnio 11 punktas, 112 straipsnio 3 dalis), pritarimas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro kandidatūrai (84 straipsnio 11 punktas, 118 straipsnio 5 dalis), pritarimas kariuomenės vado ir saugumo tarnybos vadovo skyrimui ir atleidimui (84 straipsnio 14 punktas), Konstitucinio Teismo teisėjo įgaliojimų nutraukimas jam atsistatydinus ar negalint eiti savo pareigų dėl sveikatos būklės (108 straipsnio 3, 4 punktai), Respublikos Prezidento sprendimų dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, karo padėties įvedimo, mobilizacijos paskelbimo, nepaprastosios padėties įvedimo patvirtinimas arba panaikinimas (142 straipsnio 2 dalis, 144 straipsnio 2 dalis).

Seimo nutarimų priėmimo tvarka

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

<...> vienas iš sprendimų Seime priėmimo demokratinių principų yra daugumos principas (*inter alia* 1994 m. liepos 22 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai, 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas). Seimo sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia (*inter alia* 2004 m. kovo 31 d. išvada, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas, 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas). Pagal Konstituciją Seimo valia priimant atitinkamus sprendimus negali

būti pareikšta kitaip, kaip tik Seimo nariams balsuojant Seimo posėdyje ir priimant atitinkamą teisės aktą (*inter alia* 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas, 2014 m. birželio 3 d. išvada, 2018 m. birželio 29 d. nutarimas).

Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, negalima aiškinti taikant vien lingvistinį metodą, pažodžiui, esą tik įstatymai turi būti priimami laikantis teisės aktuose nustatytos procedūros; Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis aiškintina paisant viso konstitucinio teisinio reguliavimo konteksto, atsižvelgiant *inter alia* į Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios, paskirtį ir funkcijas, be kita ko, į tai, kad Seimas priima ne tik įstatymus, bet ir kitus Seimo teisės aktus (2016 m. balandžio 27 d., 2018 m. birželio 29 d., 2019 m. balandžio 16 d. nutarimai). <...> sprendamas pagal Konstituciją ir įstatymus jam priskirtus valstybės valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, Seimas priima Seimo nutarimus.

Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad ir Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalies nuostatos negalima aiškinti taikant vien lingvistinį metodą, pažodžiui, esą tik įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje. Paisant minėto sprendimų Seime priėmimo demokratinio daugumos principo, pagal Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalį Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje, balsų dauguma yra būtina ir Seimo nutarimams, kuriais sprendžiami pagal Konstituciją ir įstatymus Seimui priskirti valstybės valdymo klausimai ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, priimti, jeigu Konstitucijoje eksplicitiškai nėra nurodyta kita atitinkamam Seimo sprendimui priimti būtina dauguma (pavyzdžiui, pagal Konstitucijos 74 straipsnį Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma apkaltos proceso tvarka gali pašalinti iš užimamų pareigų Respublikos Prezidentą, Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėjus, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus arba panaikinti Seimo nario mandatą; pagal Konstitucijos 75 straipsnį Seimo skirti ar rinkti pareigūnai, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma pareiškia jais nepasitikėjimą).

<...> tokia Seimo nutarimų, kuriais sprendžiami pagal Konstituciją ir įstatymus Seimui priskirti valstybės valdymo klausimai ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, priėmimo dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma taisyklė yra eksplicitiškai įtvirtinta Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje, pagal kurią nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai.

Seimo protokoliniai nutarimai

Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas

<...> pagal Konstituciją Seimo protokolinais, t. y. įrašomais į Seimo posėdžio protokolą, nutarimais negali būti sprendžiami jokie pagal Konstituciją ir įstatymus Seimui priskirti valstybės valdymo klausimai, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims.